

2/2024

adoption & samfund

Tema:

Racisme og mikroaggressjoner

Der er en fremtid for adoptioner – også internationale

Kort før deadline kom nyheden om, at der var indgået en bred aftale om adoptionsområdet. Der er afsat omkring 23 mio. kr. blandt andet til en samlet drøftelse af både fortiden og fremtiden for international adoptionsformidling til Danmark samt til at styrke den hjælp, som adopterede kan modtage efter adoption.

Midlerne kommer fra SSA-reserven, som er en pulje, som Folketingets partier årligt forhandler om og dernæst udmønter for en 4-årig periode.

Af de 23 mio. kr. gives ca. 10 mio. til en udvidelse af undersøgelsen af den internationale adoptionsformidling til Danmark.

Knap 11 mio. kr. gives til en styrkelse af rådgivningen til voksne adopterede og adgang til egen adoptionshistorie.

Endelig sættes der 2 mio. kr. af til en drøftelse af rammen for fremtidens adoption.

Det fremgår desuden af aftalen, at regeringen vil invitere partierne til en forhandling om fremtidens adoptionssystem med henblik på at sikre et robust system, der tager hånd om de adopterede og deres behov, hvilket også indebærer en god PAS-ordning.

Det er gode nyheder. Vi har længe påpeget behovet for flere midler til disse områder. Og det er positivt, at der skal forhandles om en fremtidig løsning.

Samtidig har DIA meddelt, at alle medarbejdere er blevet virksomhedsoverdraget til Ankestyrelsen.

Vi ser frem til, at partierne kommer i gang med drøftelserne.

Du og din familie ønskes en glædelig jul og et godt nytår.

MICHAEL PAASKE,
FORPERSON

	Aktuelt: Nyt fra adoptionsverdenen 4
	Landsretten ophæver dom om tvangsbortadoption, og ny kontanthjælpslov diskriminerer internationalt adopterede.
	Interview: Jamaica – gnisten, der tændte musikken 6
	Musiker Junior Brown er adopteret fra Jamaica, og et besøg i fødelandet satte ekstra skub i hans musikalske arbejde, hvor han udforsker følelserne ved at være blevet forladt som spæd.
	Tema: Racisme og mikroaggressioner 11
	Blandt andet om etnisk diskrimination i Danmark, helbredsmæssige konsekvenser af racisme, adopteredes oplevelser med mikroaggressioner og eksperters råd om, hvordan man kan imødegå racisme.
	Bog anmeldelse: Et uigennemtrængeligt forhæng 47
	Eva Tinds roman <i>Min Kim</i> følger to kvinders livshistorie med adoption og især med at genetablere den brudte relation til den oprindelige familie.
	Interview: Vi kunne have fået hinandens liv 50
	Eva Tind fortæller om arbejdet med romanen <i>Min Kim</i> – om oplevelser med racisme, om skriveprocessen og om behovet for at få sandheden frem i adoptioner.
	Bog anmeldelse: Det, der ikke kan oversættes 55
	Maja Lee Langvads roman <i>Tolk</i> skildrer den skrøbelige kommunikation, når man gerne vil nå hinanden, men ikke deler sprog.
	Kolofon & kontaktinformation 58
	Rådgivning 59

Forsiden viser Junior Brown, der er musiker og adopteret fra Jamaica. I sin musik sætter han ord på sine følelser om det at være adopteret. Læs interviewet med ham på side 6.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Lov om kontanthjælp diskriminerer internationalt adopterede

FOTO: CHARLES DEL UNICO/UNSPLASH

Fra 2025 vil borgere, der får brug for kontanthjælp og er indrejst i Danmark efter 1968, komme på den markant lavere selvforsørgelses- og hjemrejseydelse end den normale kontanthjælpstakst. Det gælder også adopterede.

En ændring i reglerne for at modtage kontanthjælp og uddannelseshjælp vil ramme de internationalt adopterede, der kommer i kontakt med kontanthjælpssystemet, sammenlignet med borgere, der er født i Danmark.

I 2018 blev der indført en regel om, at borgere, der er kommet til Danmark efter 2008, er underlagt skærpede regler for optjening af ret til uddannelses- eller kontanthjælp, og hvis de ikke opfylder betingelserne, modtager de i stedet for kontanthjælp en selvforsørgelses- og hjemrejseydelse eller overgangsydelse – et beløb, der er væsentligt lavere end det beløb, andre kontanthjælpsmodtagere får.

Hidtil har denne regel ikke ramt internationalt adopterede, fordi de adopterede, der er kommet til Danmark efter 2008, endnu ikke er fyldt 18 år.

Aftalepartierne ønsker nu at udvide den personkreds, der rammes af optjeningsreglerne, så det fra juli 2025 i stedet kommer til at gælde alle, der er indrejst efter 1968, det vil sige alle under 56 år. Året 1968 er valgt, fordi det var her cpr.nr.-registret blev indført.

Optjeningsreglerne indebærer, at man skal have haft mindst 2,5 års fuldtidsarbejde inden for de sidste 10 år, og at man desuden skal have boet

i Danmark mindst 9 af de 10 sidste år. Hvis man ikke opfylder kravene, får man dels en lavere ydelse, og dels bliver man underlagt strengere regler om arbejdspligt end andre kontanthjælpsmodtagere.

Den nye regel vil ramme især unge, sårbare adopterede. Man kommer typisk kun i berøring med kontanthjælpssystemet, hvis man hverken kan arbejde eller være under uddannelse – for eksempel på grund af psykiske problemer, sygdom eller lignende. Og utallige undersøgelser viser, at adopterede har forøget risiko for at være sårbare i forhold til andre sammenlignelige grupper. Dertil kommer, at man som helt ung sjældent har haft en reel mulighed for at have haft 2,5 års arbejde. Skolegang og uddannelse tæller nemlig ikke med i optjeningskravet.

I lovforslaget står der: „Lovforslaget medfører, at omkring 10.000 skønnede personer ved lovforslagets virkning den 1. juli 2025 vil overgå til selvforsørgelses- og hjemrejseydelse eller overgangsydelse, fordi de ikke på det tidspunkt vil opfylde kravet om fuldtidsbeskæftigelse i mindst 2,5 år inden for de seneste 10 år som betingelse for fortsat at modtage uddannelses- eller kontanthjælp. Den berørte persongruppe vil således opleve en væsentlig nedgang i ydelsen. Af de 10.000 personer vurderes ca. 90 pct. at være ikkevestlige indvandrere.“

Om internationalt adopterede regnes med til de 90 procent ikkevestlige indvandrere eller de 10 procent andre, vides ikke, men på et webinar med Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering er kommunernes sagsbehandlere blevet gjort klart, at reglerne også omfatter adopterede.

Det er ikke første gang, at diskriminerende love vedrørende borgere med udenlandsk baggrund også rammer internationalt adopterede. Adoption & Samfund går ikke ind for, at nogen borgere diskrimineres på baggrund af deres herkomst, men det er de adopteredes retsstilling, det er foreningens opgave at kæmpe for, og det er foreningens opfattelse, at det er i strid med Adoptionsloven at diskriminere internationalt adopterede i forhold til borgere født i Danmark. ■

MØ

Landsretten ophæver dom om tvangsbortadoption

Den 11. juli 2024 ophævede Vestre Landsret en dom om tvangsbortadoption, som retten i Viborg havde afsagt den 12. marts, hvor den stadfæstede Ankestyrelsens afgørelse af 28. november 2023. Det er første gang, at en retsinstans ophæver en afgørelse om adoption uden samtykke.

Sagen drejer sig om et barn, der er født i november 2022 og er forældreparrets første barn. Barnet er født 9 uger før termin og var stadig indlagt på sygehuset, da Børn- og Ungeudvalget den 25. januar 2023 traf afgørelse om, at det skulle anbringes uden for hjemmet uden samtykke. Herefter boede barnet hos en plejefamilie, indtil det den 12. marts 2024 blev midlertidigt anbragt hos adoptanterne, skønt der på det tidspunkt var indgivet en anke til Landsretten.

Baggrunden for sagen er, at begge forældre af kommunen vurderes som psykisk sårbare.

Barnets mor har desuden på grund af sagen nogle gange været nødt til at tage beroligende medicin. Da den krisehjælp, parret fik efter fødslen, ophørte, fik barnets far via egen læge bevilliget 12 sessioner hos en psykolog, hvor han startede den 19. april 2024. I samtalerne har de talt om hans opvækst, men også om denne sag og om den sorg, der følger med, når ens barn bliver taget fra en. Psykologen har i en udtalelse den 16. juni 2024 oplyst, at faren under forløbet viser sig at blive tiltagende bedre til at mentalisere, og at han har udviklingspotentiale. Han arbejder som pædagogmedhjælper i en børnehave, hvor han er blevet 'koblet på' en dreng med autisme, fordi han er god til at være tålmodig.

Forskellige forældrekompetenceundersøgelser

Der foreligger en forældrekompetenceundersøgelse af den 20. december 2022, som imidlertid ikke dannede grundlag for at beslutte bortadoption, og kommunen ønskede derfor at få

foretaget en supplerende undersøgelse. Denne er flere gange blevet tilrettet af kommunen, og den endelige version er dateret den 1. september 2023.

Barnets far har forklaret i retten, at han meget bedre kan genkende sig selv i det billede, der tegnes af ham i det oprindelige udkast til denne supplerende forældrekompetenceundersøgelse end i den endelige version. Blandt andet har han ikke diagnosen autisme og har heller ikke fået foretaget den test, der afgør, om man har diagnosen.

Da barnet var nyfødt, fik forældreparret at vide på sygehuset, at de ikke måtte overstimulere det med øjenkontakt, ligesom de heller ikke måtte se det. Den manglende øjenkontakt blev imidlertid brugt mod dem i den første forældrekompetenceundersøgelse, selv om de blot havde forsøgt at efterleve den vejledning, de havde fået, og selv om de følte det som en indre kamp for eksempel ikke at måtte kramme deres barn.

Den psykolog, der gennemførte den supplerende forældrekompetenceundersøgelse har peget på, at omfanget af samvær har været for lille til, at det reelt var muligt at udtale sig om, hvor meget forældrene ville kunne udvikle sig. Samværene burde også

have været oftere og af længere varighed, for at barnet kunne lære forældrene at kende og blive tryk ved dem.

Psykologen har desuden oplyst i en supplerende udtalelse til undersøgelsen, at barnets far har udviklet sig med hensyn til mimik, initiativ og engagement, og at han ved de sidste møder fremstod som en reelt betydende forældrefigur.

Landsrettens konklusion

Landsretten fastslår, at der alt andet lige skal mere til at sandsynliggøre manglende forældreevne, når der er tale om et helt lille barn, end hvis der er tale om et større barn, hvor det har været muligt at vurdere relationen mellem forældrene og barnet i en længere periode.

Landsretten vurderer, at der ikke på nuværende tidspunkt er tilstrækkelig høj grad af sandsynlighed for, at forældrene med støtteforanstaltninger ikke vil blive i stand til at varetage omsorgen for barnet. Landsretten ophæver derfor Ankestyrelsens afgørelse om, at barnet frigives til adoption.

Efter landsrettens dom bor barnet fortsat hos den familie, der var planlagt til at adoptere, men de er nu plejefamilie, og forældrene har samvær med deres barn. ■

MØ

MODEL FOTO: JAMCO FERLIC/UNSPLASH

For første gang har Landsretten i sommeren 2024 omstødt en byrets afgørelse om tvangsbortadoption af et barn.

Jamaica

– gnisten, der tændte musikken

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Junior Brown mener, at hvis man er blevet forladt som spæd, kommer der psykologiske senfølger – også selv om man som han har haft en lykkelig barndom.

Junior Brown er musiker og basketballtræner, og så er han adopteret fra Jamaica. Nu har han udsendt en sang, som handler om det at være adopteret, og senere på året udsender han en EP med en håndfuld sange om adoption og om sin jamaicanske baggrund.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Junior Brown er vokset op i et hjem med klaver, og som barn gik han til klaverundervisning. Det var noget, hans mor fandt på, fordi han var glad for musik og dans, men alligevel syntes han faktisk, at det var kedeligt. Han ville meget hellere ud at spille fodbold.

„Jeg kan takke hende for det nu, men dengang var det ikke særlig sjovt. Jeg blev dog ved i et par år, og så stoppede jeg, for så gad jeg simpelthen ikke mere, og jeg begyndte at spille helt vildt meget fodbold. Og spillede på et rigtig højt plan, da jeg var ungdomsspiller og som lidt ældre også. Fodbolden fyldte det hele,“ fortæller Junior.

Han gik på Team Danmark-skoler både i de ældste klasser i folkeskolen og i gymnasiet. Der var morgentræning tre gange om ugen, og kampe blev prioriteret højt. Der var så meget træning, at der ikke rigtig var noget frirum.

„Som cirka 17-årig fandt jeg det frirum ved at sætte mig tilbage ved klaveret, som var støvet lidt til i mellemtiden. Så satte jeg mig der, og jeg begyndte at blive rigtig glad for at spille klaver og spillede hver dag. Jeg gjorde det ikke nødvendigvis med et formål, men bare fordi jeg syntes, det føltes rigtigt, når jeg havde fri. Og derfra tog det måske et års tid, før jeg begyndte at interessere mig for at lave melodier og skrive min egen musik og sætte lyrik til musikken.“

Junior var 18-19 år på det tidspunkt og skrev sange sammen med en fodboldven, og i begyndelsen fortalte de det ikke til nogen, men efterhånden begyndte det at tage fart og fylde mere i takt med, at fodboldinteressen dalede.

Sideløbende med musikken har Junior taget en professionsbachelor i

sportsmanagement og arbejder som basketballtræner. Det kan fint kombineres med musikken og giver et økonomisk sikkerhedsnet.

Fundet i papkasse

„Min historie er – det, som jeg ved – at jeg blev lagt i en papkasse, simpelt hen. Efter sigende var jeg blevet lagt tæt på en byggeplads i den nordlige del af Kingston, for det var i hvert fald der, jeg en morgen blev fundet af nogle arbejdere. Jeg har faktisk aldrig hørt, om man fandt ud af, præcis hvor længe jeg havde ligget der, eller hvor gammel jeg var, men jeg antager, at jeg var helt spæd. Arbejderne tilkaldte politiet, og den lokale politibetjent, som hed Junior Brown, havde efter sigende taget sig af mig og prøvet at finde ud af, hvad der var sket – dog uden held. Og så blev jeg anbragt på et børnehjem i Kingston og var der i et lille års tid. De tog sig vist ret godt af børnene der, og mine forældre har talt meget om Mrs. Thomings, der stod for børnehjemmet. Mine forældre kom og hentede mig efter 11 måneder, og vi var nogle dage på et hotel i Kingston, før vi fløj hjem. Jeg tror, det er vigtigt, at man ikke tager afsted lige med det samme.“

Navnet Junior Brown

På børnehjemmet blev Junior opkaldt efter den betjent, der havde overdraget ham til børnehjemmet, Junior Brown. Juniors forældre valgte at beholde navnet, så det er han også døbt, men han har tillige navnet Thomas og sine forældres efternavn, Gensø.

„Jeg er ret glad for, at mine forældre valgte at beholde navnet Junior Brown,“ siger Junior. „Hvis de ikke havde gjort det, havde jeg måske selv taget det senere, hvis jeg havde fundet

ud af, at det var det, jeg hed på børnehjemmet.“

Junior identificerer sig meget med sit navn og synes også, der ligger en fin gestus i, at hans forældre valgte at beholde det til ham. Samtidig har han noget at vælge imellem, hvis det ønske skulle opstå.

Musikalsk åbenbaring

Junior mener, at rødderne i Jamaica og hans besøg i landet for seks år siden har haft stor betydning for hans vej ind i musikken.

Han besøgte Jamaica sammen med sine forældre, da han var omkring 25 år. Det var en rejse, som han gav dem i sølvbryllupsgave, og de var der sammen i 14 dage. Første uge var ren turistferie i Montego Bay, og anden uge tilbragte de i Kingston. De fik kontakt med den taxachauffør, Paul, som forældrene havde kørt rundt med, da de hentede Junior, og han kørte dem rundt i Kingston, hvor de blandt andet fandt det sted, hvor børnehjemmet havde ligget. Det var i mellemtiden lukket. Det lykkedes derimod ikke at finde hverken Mrs. Thomings eller politibetjenten Junior Brown. Og Juniors biologiske familie ledte de ikke efter.

Junior fortæller, at opholdet i Jamaica gav ham modet til at fortælle sin historie gennem musik og vished om, at musikken skulle være en vigtig del af hans livsbane.

„Den stemning, der var derovre, var en gnist, der satte ild i følelsen af, at musikken var dét, jeg gerne ville. Musik er en kæmpe stor del af gadebilledet og af vibrationerne i hele byen, ja hele landet. Rent musikalsk minder deres musik jo ikke om det, jeg laver. De fleste vil sige, at den jamaicanske musik først og fremmest er reggae,

og det lyder min jo overhovedet ikke som. Men der er bare nogle vibrationer derovre, som gav mig en musikalsk åbenbaring.“

Hvem er jeg søn af?

Sangen *Hvem er jeg søn af?* berører centrale temaer i identitetsdannelsen som adopteret. For eksempel synger Junior i begyndelsen: „Nej, der er ingen, der ligner mig/Nej, der ik' nogen, nogen jeg kan afspejle“. For Junior refererer dette til det helt grundlæggende faktum, at han ikke kender sin biologiske far og mor. At han har ikke nogen søskende, som ligner ham, og heller ikke nogen i sin vennekreds, som er fra Jamaica.

Du skriver i sangen, at du kunne blive pusher eller poet. Hvorfor lige de valg?

„Det kommer af den tur til Jamaica, hvor vi kørte rundt og så nogle steder, blandt andet der hvor jeg var blevet fundet. Hvis man spoler 25 år tilbage, så de steder ikke supergode ud og især ikke for efterladte børn, som kom på børnehjem. Og spørgsmålet er: Hvis du ikke bliver adopteret, hvor ender du så henne? Det er jo gisninger om, hvad der kunne være sket. Der er mange, som ender i hjemløshed og kriminalitet. Ved at blive adopteret har jeg fået muligheden for at arbejde med musik frem for kriminalitet. Og derfor den linje.“

I sangen stiller du nogle spørgsmål om, hvordan din mor kunne efterlade dig. Det virker lidt, som om du føler en vrede over det. Du skriver også: 'Du ikke skal regne med, at jeg kommer hjem, hvis du finder mig.' Hvad betyder det?

Det betyder nok helt i bund og grund, at min kærlighed og mit hjem er et andet sted nu.

Men samtidig synger du: 'Jeg er kommet for at blive'. Hvad vil det sige?

Det refererer til at, jeg er kommet til Danmark for at blive her. Ikke Jamaica.

Når du siger 'Hvem er jeg søn af?', har det så en videre betydning end bare 'Hvem er jeg søn af?' Altså mere i retning af 'Hvem er jeg?' Noget med identitet?

„Ja, det har det jo. Man kan sige, at sangen – altså *Hvem er jeg søn af?* – det er jo selvfølgelig både for at sige:

Hvem er den biologiske familie? Hvem er min biologiske mor? Men det handler jo også om min identitet. Hvem er jeg egentlig?“

Linjerne „Kingston helt alene/Lå på gaden og nu står jeg på en scene/Vi to er som Magic og Kareem/Det er det vilde vest indeni“ forklarer Junior således: Engang lå han alene på gaden, og nu står han på en scene med sin musikalske ven og makker, og sammen er de lige så stærke som basketballstjerne Magic og Kareem.

Junior fortæller, at „Det vilde vest“ er en reference til, at de to basketballspillere spillede i en liga, man kaldte *Det vilde vest*, da de spillede basketball. Så det er en metafor for de to venners følelse af uovervindelig sammen.

„Det med indforståede referencer i sangtekster er en inspiration fra den måde, man skriver tekster især i hip-hop,“ forklarer Junior.

Brændt barn

Kan du uddybe linjerne: 'Du brændte dit barn. Jeg ved ikke, hvorfor du ville henrette mig. Når byen larmer, er du så skurk, eller er du helten?' Det er jo voldsomme billeder.

„Ja, det er det. Det hænger både sammen med spørgsmålene: Hvorfor lagde du mig væk? Hvorfor gav du afkald på mig? Det skriver jeg så metaforisk for at få nogle lidt stærke billeder frem. Både i mig selv, men også i lytterne. I den musikvideo, jeg har lavet, står jeg og brænder en baby. Og det er jo lidt kontroversielt. Jeg tror, det var vigtigt for mig at lave noget *content*, som virker ekstremt,“ siger Junior.

Linjen „Du brændte dit barn“ leder tanken hen på udtrykket „Brændt barn skyr ilden“ – at når man har erfaret noget ubehageligt, prøver man at undgå en gentagelse. Og dette udtryk peger på Juniors tanker om, at uanset hvor lykkelig en adoption og opvækst, man har haft, så vil der være psykologiske senfølger forbundet med en adoption.

„Det handler om, at der ligger noget underbevidst eller uforløst i, at jeg ikke ved, hvem jeg kan spejle mig i. Og i takt med at jeg er blevet ældre, er jeg begyndt at tænke mere og mere over, hvem jeg kan spejle mig i. Og der er

ikke nogen! Der ligger noget uforløst i kroppen på grund af de ubesvarede spørgsmål, man har til sin biologiske familie og sin historie. Det er én af tingene. En anden ting er det med, at man er blevet efterladt. Jeg tror, at den følelse af forladthed kan betyde, at man i andre situationer – når man har et nært forhold til nogen – er bange for at blive forladt af dem. Og for mig er krumtappen i den følelse især mine forældre.“

Junior fortæller, at han jævnligt tænker med bekymring på, hvad der sker, når hans forældre en dag ikke er her mere. Tanken om det fylder ham med sorg.

„Jeg ved godt, at alle i hele verden har det sådan med deres nærmeste, men jeg har en idé om, at hvis man tidligt er blevet efterladt af sine forældre, så ligger der noget psykologisk i resten af ens liv med hensyn til at blive forladt eller miste noget. Det kan både være forældre, kæresten, venner eller arbejde. Og det har jeg ikke hørt så meget blive italesat i sange. Der er en følelse af sorg, især i forbindelse med tanken om at miste mine forældre. Hvad mon der sker, når de ikke er her mere? Hvad sker der så med mig?“

Så stiller du spørgsmålet, om hun er skurk eller helt. Hvad mener du med det?

Ja, at min historie jo heldigvis er lykkelig, men det kunne være gået anderledes. Altså, skal jeg se på det, som om jeg blev lagt væk og fik en dejlig familie ud af det? Svaret afhænger måske af, hvad der var hendes grund til det? Og hvad var alternativet?

Du siger i sangen, at du kunne tænke dig at konfrontere din biologiske mor med spørgsmålet om, hvorfor hun gik fra dig, men samtidig har du ikke prøvet at finde hende, så du kunne stille de spørgsmål i virkeligheden. Hvad handler det om følelsesmæssigt? Og er der nogle forklaringer, du bedre vil kunne acceptere end andre?

„Jeg tror, at grunden til, at jeg ikke aktivt har ledt efter hende, er, at jeg har haft det så godt med min familie. Jeg har ikke fået de her stærke følelser af bare at skulle finde ud af, hvem hun eller de er.“

Hvem er jeg søn af?

De sagde at de fandt mig på gaden
Helt alene efterladt af min fam
Så jeg tænker tit hvad det kunne blive
Jeg ku' have været pusher men jeg blev poet

Nej, der er ingen der ligner mig
Nej der ik' nogen, nogen jeg kan afspejle

De sir' jeg fra Kingston men hvem er jeg søn af?
(der må være nogen der ved)
Ja de fandt mig på gaden, men kom jeg ned fra oven?
(Oven)
De sir jeg Jamaican, men hvem er jeg søn af?
(er der nogen der ved?)
Mit hjerte det koldt så de sendte mig til Norden
(Norden)

Hvorfor gik du fra mig hvad var tanken
Da jeg lå alene hvor var du henne
Hvis du nogensinde finder mig igen
Skal du aldrig regne med jeg kommer hjem

Kingston helt alene
Lå på gaden og nu står jeg på en scene
Vi to er som Magic og Kareem
Det er det vilde vest indeni

Du brændte dit barn
Jeg ved ik hvorfor du vil henrette mig
Når byen larmer
Er du så en skurk eller du helten, jeg
synes ik at det op til mig at sige
Jeg er meget mere end palmestrand og weed
Du skal vide at jeg er kommet for at blive
Hvis du ik kan ta' mig me4me
Så det virkelig svært at se mig ændre det

Hvorfor gik du fra mig hvad var tanken
Da jeg lå alene hvor var du henne
Hvis du nogensinde finder mig igen
Skal du aldrig regne med jeg kommer hjem

Da du lagde mig fra dig hvad var tanken
Da jeg lå alene mor, hvor var du henne
Hvis du nogensinde finder mig igen
Så må du aldrig regne med jeg kommer hjem
Åhh åhh, åhh åhh, åhh yeah åhh
må du aldrig regne med jeg kommer hjem

Jeg er meget mere end palmestrand og weed
Du skal vide at jeg er kommet for at blive
Hvis du ik kan ta' mig me4me
Så det virkelig svært at se mig ændre det

Hvorfor gik du fra mig hvad var tanken
Da jeg lå alene hvor var du henne
Hvis du nogensinde finder mig igen
Skal du aldrig regne med jeg kommer hjem

Da du lagde mig fra dig hvad var tanken
Da jeg på vejen hvor var du henne
Hvis du nogensinde finder mig igen
Så må du aldrig regne med jeg kommer hjem
Åhh åhh, åhh åhh, åhh yeah åhh
Så må du aldrig regne med jeg kommer hjem

Foto fra
Junior Browns
musikvideo.

PRESSEFOTO

For Junior Brown var det en musikalsk åbenbaring at besøge sit fødeland, Jamaica, for fem år siden.

„Når det er sagt, så ligger der jo alligevel noget uforløst i kroppen. Og hvis hun stod lige bag den dør, ville jeg åbne den, og så ville jeg synes, det kunne være meget interessant at høre, hvad der skete. Om der så er noget, jeg bedre kunne acceptere end andet? Jamen, det er der vel. Det er ikke nogen hemmelighed, at der på det tidspunkt i 1993 var nogle vilkår i Jamaica, som kunne gøre, at det kunne være svært at tage vare om et barn. De vilkår kender jeg ikke, og nogle af dem kan være helt naturlige forklaringer. Og andre forklaringer kan også være mindre acceptable.“

Brownfacing

I en af Juniors videoer er der en scene, hvor han maler en hvid babydukke brun i ansigtet. Symbolikken

omkring det med en hvid eller brun dukke kan forekomme ret ligetil, men samtidig ligger der en konkret historie bag, fortæller junior.

På sin første dag i Jamaica mødte han en fyr uden for hotellet, som gerne ville vise ham rundt.

„Og det er jo meget normalt, at der står nogle gutter, som viser turisterne rundt og vil have lidt penge for det. Så jeg gik med ham en tur til downtown i byen, hvor han viste mig alle mulige gadehjørner og steder og ting og sager. Og jeg følte mig på intet tidspunkt utryk, for der var jo en masse mennesker. Han viste mig markedet, og så kendte han lige nogle herovre og sådan. Men pludselig ændrede stemningen sig. Han sagde, at vi skulle gå hen og hæve nogle penge nu. Jamen fint, det vidste jeg også godt, så det

gjorde vi. Så syntes han ikke, at jeg hævdede nok til ham, og jeg hævdede en lille smule mere, men det var stadigvæk ikke nok.“

„Det endte med, at jeg sagde: ‘Det er det, jeg har.’ Og så sagde han, at han ville følge mig hjem til hotellet. Selv om jeg godt kendte vejen, turde jeg ikke sige: ‘Nej, jeg går selv’. For han var allerede rigtig sur. På hele turen hjem, som vel tog et kvarters tid, lavede han ikke andet end at svine mig til med alt muligt. Og så sagde han en sætning, som har siddet inde i mig lige siden. Han sagde: ‘Du er hvid indeni’. For jeg havde fortalt ham min historie, og hvorfor jeg var der.“

„Men da han sagde den sætning, frøs jeg lidt og tænkte: Det er ret vildt sagt! Og jeg har siden tænkt over det og tænkt: Hvad betyder det egentlig?“

„Derfor lavede jeg den video, hvor jeg maler en dukke brun, så den er brun udenpå, men hvid inden under det brune.“

Turist i eget land

Junior fortæller, at det i øvrigt var en gennemgående oplevelse i Jamaica, at folk altid kunne se, at han ikke var lokal, også når han gik alene. Der var mange episoder, hvor der blev spurgt, hvor han var fra.

„Og det er igen en del af historien som adopteret, det her med at være turist i sit eget land. Det følte jeg ret meget, da jeg var der. Og det føler jeg også nogle gange, når jeg er i Danmark. I nogle situationer. Og det synes jeg er interessant at skrive tekster om.“ ■

Junior Brown har skrevet flere tekster og sange, der handler om forskellige sider af hans adoptionshistorie og hans jamaicanske ophav, og de udkommer på en EP i 2025.

Sangen *Hvem er jeg søn af?* kan findes på streamingtjenester og på DR's Karrierekanon.

Musikken er skabt i samarbejde med produceren Jos 'Jbo' Mendes, som også har produceret Topgunn, Carmon, Noah Carter m.fl.

Racisme i hverdagslivet retter sig mod minoritetsgrupper, der ser anderledes ud end majoritetsdanskere – også adopterede.

Tema:

Racisme

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

og mikroaggressioner

Racisme findes.

Trods vedholdende benægtelse – blandt politikere, i medierne og i den brede befolkning – findes der racisme i Danmark. Racisme og diskrimination er noget, minoritetsgrupper oplever på mange planer og i mange sammenhænge – igen og igen. Det gælder også adopterede. Desværre er der ikke noget, der tyder på, at problemet er blevet mindre de senere årtier.

Racisme og mikroaggressioner i hverdagslivet retter sig mod mange minoritetsgrupper, men typisk mod dem, der er synligt anderledes. Det retter sig derfor også mod adopterede fra Afrika, Asien, Latinamerika og Østeuropa. Diskrimination i form af ulovlig forskelsbehandling kan også gå på andre kendetegn end udseendet, for eksempel et fremmedklingende navn.

Adoption & Samfund har i mange år fokuseret på problemet med racisme og diskrimination, blandt andet på landsmødet i 2004, flere gange på Adoptionsdialogens dag og i magasinet (blandt andet nummer 2, 2016).

Racisme og diskrimination i Danmark er ikke kun et spørgsmål om

mentalitet og adfærd. Der er også etnisk diskriminerende lovgivning og etnisk profilering hos offentlige myndigheder, som bidrager til at legitimere tankesættet om, at der er 'rigtige danskere' og 'ikke så rigtige danskere' – en praksis, som er blevet kritiseret af FN's komite for afskaffelse af racediskrimination. Den diskriminerende lovgivning rammer i mange tilfælde også internationalt adopterede, for eksempel reglen om tilknytningskrav ved ægteskab og bosættelse i Danmark.

Institut for Menneskerettigheder har udgivet to rapporter, der vidner om racismen i Danmark: den racisme, der opleves af voksne, og den, der opleves af skolebørn. Rapporterne omtales i dette tema.

Rapporterne handler imidlertid om andre minoritetsgrupper end adopterede, og der findes ikke megen dokumentation eller forskning om racisme mod og diskrimination af adopterede i Danmark. I nyere tid kan nævnes VIVE's notat fra 2017, *Adoption og diskrimination*, som imidlertid baserer sig på et meget lille materiale: interviews med 12 internationalt adopterede og 6

nationalt adopterede. Notatet berører racisme og følelsen af at blive gjort til 'fremmed' eller 'ikke helt rigtig dansk', men handler derudover om diskrimination af adoptivfamilien som familief orm. Tilbage i 2009 kom Lene Myongs banebrydende ph.d.-afhandling, *Adopteret: Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Her er det empiriske grundlag interviews med 35 voksne koreansk adopterede, og afhandlingens analyse beskriver „en spænding mellem racialisering som erfaret livsvilkår og dominerende diskurser om farveblindhed, som nedtøner betydningen af de erfarede racialiseringsprocesser“. Lene Myong var formentlig den første, der introducerede begrebet 'farveblindhed' i forbindelse med adoptivfamilier og racismeforskning i Danmark.

Af mangel på dansk forskning på feltet præsenterer vi i dette tema to udenlandske undersøgelser. Den ene er en norsk undersøgelse om sammenhængen mellem racisme og psykiske problemer, og den anden er en fransk undersøgelse af adopterede teenagers og adoptivfamiliers oplevelse af mikroaggressioner. ■

Oplevet etnisk diskrimination

Otte ud af ti minoritetsetniske personer, der er vokset op i Danmark, har inden for det seneste år oplevet diskrimination eller fordomme på grund af deres etniske baggrund. Det er det første af en række tankevækkende – for ikke at sige chokerende – tal, man præsenteres for i rapporten *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark*, udgivet af Institut for Menneskerettigheder.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Institut for Menneskerettigheder, som er Danmarks nationale lighedsorgan, har på flere specifikke samfundsområder dokumenteret problemer med diskrimination på grund af etnicitet, for eksempel såkaldt etnisk profilering i politiet.

Rapporten *Oplevet diskrimination i Danmark* er en bredere undersøgelse, der omfatter en lang række samfundsområder. Undersøgelsens

målgruppe er minoritetsetniske personer over 18 år med opvækst i Danmark. De er enten ikkevestlige efterkommere eller ikkevestlige indvandrere, som er indvandret, før de fyldte 13 år. Den gennemsnitlige opholdstid i Danmark for dem, der ikke er født i Danmark, er 27 år. Undersøgelsen omfatter derfor mennesker, der taler dansk, og 78 % af dem har dansk statsborgerskab. Der

er lidt flere kvinder end mænd blandt respondenterne, og hovedparten (73%) er 18-34 år. Adopterede er ikke med i undersøgelsen, da de statistisk ikke er defineret som ikkevestlige indvandrere eller efterkommere. Ikke desto mindre kan adopterede, der udseendemæssigt fremstår som ikkevestlige, i vidt omfang være udsat for de oplevelser, som beskrives i rapporten.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Otte ud af ti minoritetsetniske personer har oplevet etnisk diskrimination eller fordomme inden for det sidste år. Oplevelserne er mere udbredt hos mænd end kvinder.

Rapporten handler om *oplevet* diskrimination og fordomme og giver ikke nødvendigvis et præcist billede af den *faktiske* diskrimination, men den oplevede diskrimination har under alle omstændigheder alvorlige konsekvenser for dem, der oplever den. Oplevelser med diskrimination kan være forbundet med ringere mental sundhed, forhøjet alarmberedskab og vedvarende stress. Til sammen kaldes symptomerne for minoritetsstress.

Diskrimination, fordomme, racisme

Rapporten skelner mellem diskrimination og fordomme. Diskrimination vedrører områder, hvor forskelsbehandling på grund af etnicitet er ulovlig: Nægtet adgang (for eksempel i nattelivet), afslag på ansøgninger (for eksempel job), dårligere service (for eksempel i butikker), stoppet af politiet uden grund og voldelige hadforbrydelser. Fordomme vedrører nedværdigende oplevelser, som ikke så entydigt er omfattet af lovbestemmelser. Det kan være at blive mødt med fornærmende ord, at blive holdt udenfor, at blive mødt med fordomme, eller at folk opfører sig, som om de er bange for dig.

I rapporten bruges den gennemgående term 'etnisk' både om begrebet 'race' (hudfarve) og begrebet 'etnisk oprindelse' (kultur, sprog og geografisk oprindelse).

Når der tales om diskrimination og fordomme på grund af etnicitet, kan man ifølge rapporten lige så vel kalde det racisme. Det bygger på definitionen af racediskrimination i FN's Racediskriminationskonvention: „... enhver forskel, udelukkelse, begrænsning eller fortrinsstilling på grundlag af race, hudfarve, afstamning eller national eller etnisk oprindelse ...“

Hvem oplever diskrimination og fordomme?

Nogle grupper oplever diskrimination og fordomme mere end andre. Det

afhænger blandt andet af køn, alder og oprindelsesland.

Oplevelser med diskrimination er mere udbredt hos mænd end kvinder. Yngre mennesker har flere oplevelser med diskrimination og fordomme end ældre – måske fordi de bevæger sig mere i det offentlige rum og derfor er mere eksponeret. Der er ikke nogen nævneværdige geografiske forskelle på diskrimination og fordomme i de forskellige dele af landet. Derimod har man lidt større risiko for at opleve diskrimination, hvis man har et lavere uddannelsesniveau. Oprindelsesland har en betydning: Sandsynligheden for at opleve diskrimination er størst, hvis man stammer fra Afrika eller Mellemøsten, efterfulgt af Sydøstasien, Østeuropa og Centralasien. Mindst er sandsynligheden for personer fra Latinamerika og Østasien – om end de også har stor sandsynlighed.

Rapporten forklarer og uddyber omfanget af diskrimination og fordomme inden for de forskellige samfundsområder, og der er også en analyse af, hvilke etniske markører der især udløser diskrimination og fordomme, en gennemgang af klager og anmeldelser af diskrimination og reaktioner på fordomme – samt en masse tabeller og figurer. Alt i alt er rapporten interessant, men nedslående læsning.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på baggrund af den omfattende diskrimination og de mange oplevelser af fordomme, som rapporten afdækker, at der udarbejdes en handlingsplan mod racisme. Faktisk blev der i Finansloven 2022 afsat midler til en sådan handlingsplan, som skulle bekæmpe racisme bredt i samfundet, men den er endnu ikke udarbejdet. ■

Oplevet etnisk diskrimination i Danmark, Institut for Menneskerettigheder 2023: menneskeret.dk/udgivelser/oplevet-etnisk-diskrimination-danmark

Nøgletal fra rapporten

84% har inden for det seneste år oplevet diskrimination og fordomme på grund af deres etniske baggrund.

65% har oplevet (ulovlig) diskrimination.

48% har fået afslag på en ansøgning (job, læreplads, bolig, bank) på grund af deres etniske baggrund.

49% har fået dårligere service eller betjening, blandt andet i butikker, på spisesteder, i sundhedsvæsenet og på uddannelsessteder.

28% har på grund af deres etniske baggrund oplevet at blive nægtet adgang til steder, hvor andre gerne må komme, især i nattelivet, men også på spisesteder og i transportmidler.

29% har oplevet at være blevet stoppet af politiet på grund af deres etniske baggrund og uden anden umiddelbar årsag.

12% har været udsat for vold eller trusler på grund af deres etniske baggrund.

80% har været udsat for fornærmende ord, er blevet udelukket fra fællesskaber eller mødt med fordomme på grund af deres etniske baggrund.

55% angiver, at de har ændret adfærd i det offentlige rum.

Kun 11% af ofrene for diskrimination har efterfølgende klaget, da de ikke har tiltro til, at det nytter noget.

Hvis du har oplevet diskrimination

Diskriminationslinjen tilbyder gratis juridisk rådgivning. Telefon **32 69 86 66** mandag til torsdag kl. 12-15. menneskeret.dk/diskriminationslinjen

Birthe har flere gange oplevet at blive overfuset verbalt med racistiske skældsord i det offentlige rum, blandt andet på ellers fredelige københavnske gader.

Racismen sætter et menneske på overarbejde

Birthe, der er adopteret fra Korea i 70'erne, har oplevet meget racisme både i sin barndom og i sit voksenliv. Hun synes, at racismen er taget til de senere år.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

„Også som voksen har jeg oplevet meget racisme og er blevet mødt med mange fordomme,“ fortæller Birthe. „Jeg er blevet forvekslet med alt muligt, jeg er blevet råbt efter, og jeg er blevet spyttet på. Jeg har haft mange af den slags oplevelser, fordi jeg ikke ser dansk ud. Under coronaen kunne jeg få bussen for mig selv, og jeg er blevet overfaldet såvel fysisk som verbalt. Jeg er blevet råbt og skreget af på åben gade.“

Ensom oplevelse

„Det er meget ensomt at være i, for folk har svært ved at tro på, at det vitterligt kan ske i Danmark. Når man

ikke selv har oplevet det, eksisterer det ikke. Findes der overhovedet racisme i Danmark? Den debat er der kun, fordi der er danskere, der ikke har oplevet racisme, men når du oplever det både meget eksplosivt og voldsomt, og mikroracisme er en del af din hverdag, så er det helt sindssygt, at det overhovedet er til diskussion.“

Birthe fortæller, at endog ens nærmeste ikke tror en, fordi de ikke oplever det.

„Det har været svært for min mand gennem 12 år at tro på mine oplevelser: 'Måske har du bare misfortolket situationen.' Mine kolleger og venner lytter, men slår det også hen: 'Det var

sikkert ikke ment på den måde.' Det er den reaktion, jeg er blevet mødt med.“

„Jeg er glad for, at min mand faktisk selv oplevede det på et tidspunkt, hvor han gik sammen med mig. Vi havde været ude at spise og gik ned ad Bredgade, som er en pæn og mondæn gade i København. Imod os kommer der et midaldrende par gående – etnisk hvide og velklædte. Idet vi passerer hinanden, træder kvinden ind foran min mand og råber: 'White men love Asian pussy!' Og så går hun videre. Min mand er helt i chok. Han forstår ikke, hvad det lige gik ud på.“

„Det mest tankevækkende for mig var, at jeg i situationen ikke var syndeligt påvirket. Faktisk tog jeg nærmest ikke notits af hændelsen. Der gik det op for mig i hvor høj grad, jeg har accepteret den slags oplevelser som et helt almindeligt vilkår – i hvert fald for mit vedkommende. Men for min mand, som oplevede det for første gang, var det rystende at opleve omverdenens syn på én, hvis man ikke er etnisk hvid – og synet på ham som dansk mand, der går sammen med en asiatisk kvinde.“

„Bagefter syntes jeg, det var godt, at han fik den oplevelse, men det var også chokerende at erfare, hvor teflonagtig jeg er blevet; hvor lidt notits, jeg tog af det, fordi det er blevet så normaliseret for mig,“ siger Birthe.

Hun fortæller videre om en anden oplevelse – også i det indre København.

FOTO: UNPERFEKT/PIKABAY

„Jeg står på Kongens Nytorv og venter på en veninde. Så kommer der en midaldrende, velklædt kvinde gående. Hun kunne meget vel arbejde i et af de dyre kontorer i nærheden. Hun kører direkte ind i mig med sin cykel og råber: ‘Flyt dig for helvede! Jeg er totalt i chok og står bare og kigger uforstående; pladsen er jo meget stor, men hun valgte at køre lige ind i mig, og så blev hun ved med at råbe ad mig: ‘Det er også sådan nogle som dig og jer, og det er jeres skyld ...’ Og så prøvede hun ind over cykelstyret at tage fat i mig og slå mig. Lidt længere væk stod der en gruppe unge mænd, som bare vendte sig rundt og stod og gloede. Ingen gjorde noget.“

„Jeg prøvede bevidst at holde mit stemmeleje roligt: ‘Der er masser af plads. Der er mange andre steder, du kan gå,’ sagde jeg. Hun blev bare ved med at råbe efter mig, men da hun opdagede, at gruppen af mænd vendte sig om og kiggede, tog hun sin cykel og gik, mens hun blev ved med at råbe efter mig. Det var enormt ubehageligt, og jeg fortalte det til min veninde, som jeg mødtes med lidt efter. Hun forstod det slet ikke. Der er ikke nogen, der rigtigt kan forstå det.“

Surrealistisk

„Det er så surrealistisk at være i denne her verden, hvor man udefra bliver set som asiatisk og indeni føler sig dansk og også bliver opfattet som

dansk af sine arbejdskolleger og sine venner. Det er utrolig mange lag af verdener, man befinder sig i,“ forklarer Birthe.

„Transnational adoption er ikke altid så lykkelig. Der er udfordringer, som man ikke rigtig vil se i øjnene i Danmark. Man vil ikke anerkende, at der er racisme, ikke anerkende, at der er forskel. Og man vil heller ikke tale om det. Det gør det dobbelt svært at være adopteret. Man bliver hele tiden konfronteret med det, at man ser anderledes ud end de fleste danskere. ‘Hvor taler du godt dansk,’ siger folk, og andre taler engelsk til mig og tror, jeg er kineser. Da jeg var ung, skulle jeg hurtigt væk fra provinsen, hvor jeg er vokset op, for der var virkelig meget racisme. Det er der også i København, men slet ikke på samme niveau.“

For et par år siden var Birthe i Vestjylland og skulle på en kort cykeltur hen til et lokalt supermarked.

„På min cykeltur blev jeg antastet flere gange. Først var det en flok skoledrenge, der råbte: ‘Sjing, sjang, sjask’. Lidt senere nogle unge mænd, der kørte efter mig på deres knallerter, mens de råbte: ‘Love you long time. How much?’ Det var virkelig ubehageligt, og jeg skal aldrig flytte tilbage til Jylland,“ konstaterer Birthe.

„Jeg ved godt, at det ikke er alle, der oplever det, men jeg har oplevet det rigtig meget. Det sker især, når

der ikke er tilskuere. Eller også lukker folk øjnene.“

Virkelighed draget i tvivl

„Det er svært, når du som barn ikke bliver anerkendt i din virkelighed. Du får at vide, at virkeligheden er en anden. ‘Du er dansk lige som os andre. Jeg tænker slet ikke på, at du er asiatisk, Birthe. Du er da bare lige som os andre, Birthe.’“

„Når du bliver voksen, bliver du heller ikke anerkendt i din virkelighed. Du bliver betvivlet, så hele fundamentet for, hvem jeg er, og hvad min virkelighed er, bliver draget i tvivl på så mange niveauer. Jeg kender ikke min historie. Jeg ved ikke, hvad min fortælling er. Jeg har hele mit liv fået at vide, at jeg er dansk, men jeg kan se, at det er jeg ikke.“

„Det er i hvert fald det, jeg oplever, men når jeg fortæller det til min omgangskreds, siger de, at jeg er for sensitiv, eller kan det nu passe? Eller i bedste fald: ‘Det er jeg da ked af at høre, jeg har bare aldrig selv oplevet det.’“

„Det skaber en stor ensomhed som menneske,“ konstaterer Birthe. „Det er meget at skulle gå rundt og bære på selv, og man betvivler også selv, hvem man er. Hvad er virkeligheden? Hvad er sandheden? At skulle navigere i alt det sætter virkelig et menneske på overarbejde.“ ■

Birthe optræder kun med fornavn, men hendes identitet er redaktionen bekendt.

Mod

Lene Kamm er privatpraktiserende psykolog og har stor erfaring med psykologiske processer i forbindelse med adoption. Hun var blandt andet med til at starte Danmarks første adoptionsrådgivning og stod for etableringen af Civilretsdirektoratets adoptionsforberedende kurser og etableringen af PAS-ordningen.

til at sige fra

Samtale med psykolog Lene Kamm om racisme og forskelsbehandling i Danmark og om, hvad man kan stille op, når man som adopteret møder racisme, og hvad man som forældre til et racialiseret, adopteret barn skal gøre.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Der er mange, der ikke klarer over, at racisme er så udbredt, som det er.

„Danmark er jo stadig et overvejende hvidt samfund, og fordi hvidt er normen i Danmark, så er race og racisme og forskelsbehandling ikke noget, vi taler om. Og det synes jeg jo selvfølgelig er en fejl,“ siger Lene Kamm. „Og det er jo også med til at gøre det sværere for de adopterede at tale med deres forældre om det. Det er ikke normaliseret, at det her er noget, vi bare taler om, ligesom vi taler om, hvis der er problemer med veninderne eller drengene til fodbold eller alt muligt andet. Det er tabuiseret i familien, lige som det også er tabuiseret i det danske samfund at tale om race og racisme.“

„I Danmark lever de fleste danskere lever jo med det, vi kalder *white privilege*. Og det vil jo sige, at man som hvid dansker ikke tænker over, at verden ser anderledes ud for dem, som ikke har samme farve som én selv. Man tænker ikke over, at man bliver mødt på en anden måde i samfundet, når man ikke er hvid. Som hvid er man øverst i hierarkiet, så man behøver ikke at forholde sig til, hvordan verden ser ud for andre,“ siger Lene Kamm.

„Jeg lægger da ikke mærke til, om folk er den ene eller den anden farve,“ siger mange. „Nej, det gør du ikke, for det behøver du ikke, fordi du repræsenterer den absolutte norm.“

Hvad skal man gøre, hvis man for eksempel er ung adopteret og møder racisme?

„Jeg tænker, at man i hvert fald skal tale om det og ikke gå alene med det.

Det er en illusion at tro, at det ikke påvirker én. For det gør det. Det påvirker ens ret til at være i verden. Det underminerer ens følelse af eksistensberettigelse. Så man skal tale med nogen, som lytter til det, man fortæller, og som validerer ens oplevelse og ikke sætter spørgsmålstegn.“

„Der sker ofte det, at man som ikke-hvid skal ind og retfærdiggøre, hvorfor det her er et problem, eller hvorfor det her føles ubehageligt, og det bliver så belastende i længden. Og jeg tænker, at det jo også det, de unge adopterede er oppe imod. Så det vigtigste er at have nogen at tale med, om det er mor eller far, eller det er venner eller mormor eller bedstefar.“

Ifølge rapporten fra Institut for Menneskerettigheder og Børns Vilkår er der mange børn og unge, som ikke deler det med voksne, men med venner. Kan det fortrolighedsrum med venner lige så godt have denne funktion?

„Det kan også have den funktion, især hvis det er nogle venner, som har samme oplevelse. Men jeg mener jo også, at det er vigtigt, at man taler med sine forældre om det, hvis man er ung eller barn. For en stor del af det at være forældre, det er jo også at drage omsorg for barnets psykiske velbefindende. Og racisme er jo noget, der påvirker barnets psykiske velbefindende og barnets fornemmelse af at være okay i verden. Så jeg synes bestemt, man skal tale med forældrene om det.“

En af Lene Kamms kæpheste er, at man som teenageforældre for længst

skulle have skabt det fortrolighedsrum med sine børn, som man har adopteret fra et land, hvor udseendet adskiller sig fra det gængse danske. Men hvis det ikke er sket, kan man tage udgangspunkt i de to undersøgelser om den oplevede racisme.

„Så kan man jo sige: ‘Nu har jeg læst det. Det blev jeg godt nok ked af at læse. Hvordan er det for dig? Jeg har simpelthen ikke tænkt på, at det var noget, vi skulle snakke om.’ Eller hvordan man nu vil introducere det. Det vigtigste er at få det gjort.“

Så er reaktionen fra barnet måske: ‘Nåh, det var ikke noget ...’

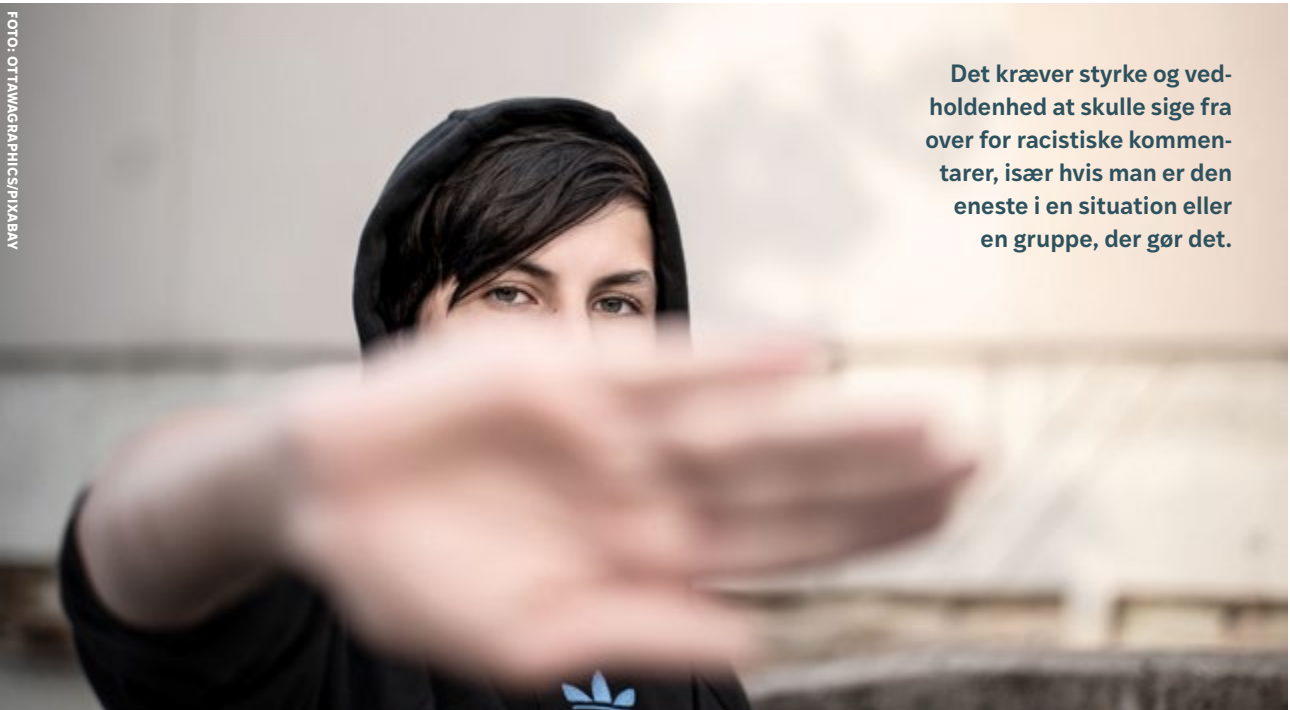
Ja, men det er ikke rigtigt.

Og det kan man jo som forældre sandsynligvis også godt fornemme.

„Ja, og så må man jo sige det, og man kan tage udgangspunkt i sig selv. Det er altid godt. Man kan sige: ‘Jeg blev simpelthen så ramt, for det her er et område, som jeg ikke har været nok opmærksom på. Jeg har jo gået rundt i verden med skyklapper på.’ Altså, hvad man nu kan sige, hvor man fortæller om sin egen oplevelse først og bygger bro til barnets eller den unges oplevelse. Men jeg vil ikke tage affærdigelse som et stop.“

Lene Kamm fortæller, hvordan hun også som voksen har oplevet, hvor meget det betyder at have nogen at tale med om de oplevelser.

„Jeg havde haft en oplevelse med den stille racisme. Det var blikke, men det var ret ubehageligt. Så ringede jeg til en af mine afrikanske brødre, som bor i Sydafrika og talte med ham. Han forstod fuldstændig, hvad jeg sagde. Så

Det kræver styrke og vedholdenhed at skulle sige fra over for racistiske kommentarer, især hvis man er den eneste i en situation eller en gruppe, der gør det.

jeg skulle ikke forklare mig, jeg skulle ikke undskylde, jeg skulle ikke sige: ‘Nå, jeg har nok også set forkert’, eller ‘Det var nok slet ikke sådan.’ Han forstod det fuldstændig, og det var simpelthen sådan en god oplevelse, fordi det virkelig var en validering af ‘Jeg tror dig. Jeg kender det der blik. Jeg ved, hvad det betyder, jeg ved, hvad det står for, og jeg ved, hvad det gør ved en, når man bliver mødt af det.’“

Men som hvid forælder kan man ikke med troværdighed sige, at man kender det.

„Nej, men så kan du sige, at du er ked af, at verden er sådan. Og at det rammer dig dybt, når du bliver gjort opmærksom på det. Så lad os nu snakke om det.“

Hvad kan man gøre for eksempel som teenager i selve situationen, når man møder racisme?

„Det kommer igen an på situationen, men lad os nu sige, at det er en ung, sort mand eller dreng, som går med sine hvide danske kammerater. Så vil jeg jo ønske mig, at den der drengegruppe, som er hans venner, stiller op for ham og siger: ‘Sådan skal du sgu ikke tale til min ven’. Eller ‘Det må du pakke sammen, for det er ikke en måde at opføre sig på over for andre mennesker’. Altså at de mennesker, som står ved siden af, bakker op. Fordi det, der gør det så sårbart og så sorgfuldt, er, at man står alene. Hvis

der er nogen i et selskab, som siger et eller andet racistisk, og ingen reagerer, så gør det ondt.“

Og det kan jo let ske i et eller andet selskab, hvor nogen siger noget, fordi det i virkeligheden er så pinligt.

„Ja, men det er igen den danske måde at putte sig på. Der bliver man altså nødt til at mande sig op. Og det mener jeg jo også, at adoptivforældre har sagt ja til, når de vælger at adoptere et barn, som adskiller sig fra den danske norm. De siger ja til, at de er modige nok, stærke nok og kloge nok til at stille op for det barn, de har valgt at adoptere og tage til sig som deres. Så hvis de sidder i en sammenhæng, hvor nogen kommer med en racistisk bemærkning, så skal de sige noget. De skal ikke lade barnet sidde der alene og lytte på, at nogen siger. ‘Nå, der er nok rigtig mange negerboller her i stuen’, eller hvad det er, folk kan finde på at sige.“

En ting, man nemt kan komme ud for, er sammenhænge, hvor nogen siger noget islamofobisk. Nu er det de færreste adopterede, der er muslimer, men betyder den slags alligevel noget for adopterede?

„Det er det samme, for det er en retorik, som er med til at lovliggøre, at vi dæmoniserer eller nedgør andre befolkningsgrupper. Det skal man jo ikke sidde og lytte på. For det barn eller den unge, som sidder ved siden

af, ved da godt, at næste gang, hvor han eller hun ikke sidder der, så er det sorte, de snakker om. Eller asiater eller andre, de nu i øvrigt ikke kan lide.“

Intet helle

„Jeg har sagt det mange gange – også i gamle dage, da jeg beskæftigede mig meget med adoption – der er intet helle, når du har valgt at adoptere et barn, der ikke ligner majoriteten. Du skal være på, og du bliver nødt til at reagere. Ellers svarer det til, at du med dit kropssprog og din manglende stemme siger til barnet: ‘Nåh, det er okay. Altså, mor synes, det er okay, at der er nogen, der siger noget grimt om dig, fordi mor ikke tør at sige noget, eller fordi mor ikke tør at sige fra.’ Og det er ikke godt nok. Man skal turde sige noget.“

Når du siger, at det handler om at sige fra som forældre og som venner, lyder det som et spørgsmål om også at uddanne eller opdrage majoritetsbefolkningen som helhed.

„Ja, det er det, og hvis vi skal ændre det her og undgå de her skrækelige rapporter, så skal vi tage fat i det. Det kunne komme på som fag i skolen – medmenneskelighed, kunne man kalde det. Vi må have et vist dannelsesniveau, og vi har lige meget ret til at være her. Der er ikke nogen, der skal udsættes for udskamning eller racialisering, eller hvad det nu måtte

være. Det er ikke okay i vores samfund. Det vil vi ikke acceptere. Vi må gøre det bedre.“

Jeg læste i en VIVE-rapport, at adopterede føler sig diskrimineret ved at blive sat i kategori med indvandrere, og det synes de så er ubehageligt, fordi de ikke føler sig som indvandrere.

„Det er jo en anden slags indvandring, men hvis der ikke var diskrimination og nedgørelse af andre minoritetsgrupper, ville det slet ikke være et issue.“

Når man som ung og oplever for eksempel en profilering fra politiet, eller at man ikke må komme ind på den klub, som andre må, så kan man jo ikke vente på, at dannelsesniveauet i samfundet bliver højere. Hvad kan man så gøre, for at det gør mindst muligt ondt på en selv?

„Det kommer jo an på, hvem man er som person. Der er nogle, som har brug for at få det sagt. At sige, det er simpelthen bare en opførsel og en adfærd, som jeg synes er fuldstændig uacceptabel. Men det kræver stor styrke. Og det kræver jo også, at vennerne står ved siden af én og siger, at det vil de ikke finde sig i. ‘Vi står her sammen med vores ven. Det der er ikke i orden. Vi ringer til medierne, vi gør et eller andet, vi vil simpelthen ikke finde os i det’. Altså, hvad de nu kan finde på. Men hvis du står der alene, så er det igen et spørgsmål om temperament, personlighed, og styrke, hvad du gør.“

Giv slip på smerten

„De situationer eller bemærkninger går ind og gør ondt. Og det gælder jo selvfølgelig også rent mentalhygiejnisk om, at det ikke skal have lov til at gøre ondt, fordi den smerte, man selv går rundt og føler ved de oplevelser, jo ikke rammer dem, som har sagt det. Så det vil sige – det rammer kun en selv. Så set i det store billede, så skulle man jo helst kunne tage det, sådan som min bror meget smukt sagde til mig: ‘Den smerte, der rammer dit hjerte, når folk er racistiske, må du give slip på. Du må ud med det, give slip på det, for det er kun dig, der lider under det. Den smerte, som du føler, rammer jo ikke dem.’“

„Og det har han jo ret i. Men det er nemmere sagt end gjort. Det kan

være noget med at se sådan på det, at de mennesker taler ud fra deres uvidenhed eller deres dårlige opdragelse, eller hvad det nu måtte være.“

„Du må hæve dig op over det og se dem som det, de er, og give slip på det. Ikke lade det fæstne sig hos dig, for de er ikke det værd. De er ikke din smerte, din sorg værd.“

Men hvad er så den tynde linje mellem at give slip og så ignorere racistiske overgreb?

„At ignorere det – det kan godt være, det virker for nogle. Altså, hvor man bare kigger og siger til folk med sit blik: ‘Hvor er du et lille menneske. Et lille uvidende menneske. Så nu går jeg videre i mit liv.’ I det omfang, du kan.“

Kan man sige, at det i visse situationer kan være en strategi at ignorere det, men at din hovedtilgang er, at man siger noget og problematiserer racismen?

„Ja, det er det. For hvis vi skal videre, kan det ikke nytte, at vi bare bliver ved med at æde det. Altså, igen og igen. Jeg tror ikke, det er sundt at høre de ting og lytte til dem og ignorere dem, men det kan også være hårdt hele tiden at være den eneste, der siger noget.“

At vokse op som sort i et hvidt samfund

Lene Kamm er ved at lægge sidste hånd på en film, som hedder *Tavsheden i mit hjerte*, og som handler om at vokse op som sort i Danmark. Den handler også om familie og adoption. Hvad er familie for en størrelse? Er familie noget, vi bliver ved genetisk-biologisk fællesskab, eller er det noget, vi vokser sammen til ved at dele historie og liv?

Lene Kamm siger, at hun laver den med et håb eller ønske om, at den kan medvirke til at skabe noget debat og en øget bevidsthed om, hvordan det er at leve i en verden, hvor hvidt er normen.

„Når de rapporter om oplevet racisme kommer frem, er det jo tydeligt, at det, vi troede ikke var et problem, reelt er en virkelighed for mange mennesker. Og jeg kunne godt tænke mig at lave mit lille bidrag til, at den virkelighed bliver tydeligere for andre, som er så privilegerede, at de ikke behøver at forholde sig til det. For det er et privilegium ikke at behøve at

talte om race, fordi man er hvid. Men det kunne jeg godt ønske mig, at man gjorde alligevel,“ siger Lene Kamm.

Selv om Lene Kamm kender racismeproblematikken både på egen krop og teoretisk, synes hun, det er rystende at se tallene i rapporterne fra Institut for Menneskerettigheder.

Hun mener, at når der ikke er større generel viden om omfanget af racisme og forskelsbehandling i Danmark, er det blandt andet også, fordi de, som det går ud over, ikke siger noget.

„Og det er jo også, fordi der er noget skamfuldt i det. Det er jo ikke tjuhej at gå hjem og sige, at nu er der igen nogen, der har råbt efter en på gaden. Det er ikke noget, man er stolt af. Men lige nu bliver det en individuel skamfuldhed, som stopper dialogen, hvor jeg kunne ønske mig, at det blev en ‘kollektiv skamfuldhed’, hvor samfundet påtager sig ansvaret for, at vi lever uvidende om, at mennesker i vores samfund bliver udsat for den her behandling. Så kan vi bruge det til at løfte os som samfund.“ ■

Lene Kamm er privatpraktiserende psykolog og stod for etableringen af Civilrettsdirektoratets adoptionsforberedende kurser og etableringen af PAS-ordningen. Hun har lavet film til brug på disse kurser i Danmark, Norge og Sverige. Hun har i en årrække som psykolog arbejdet med adoption og rådgivet adoptivfamilier. Hun startede i 1993 Danmarks første landsdækkende adoptionsrådgivning på Danmarks Lærerskole sammen med Lars von der Lieth og Agnete Diderichsen.

Filmen *Tavsheden i mit hjerte* får premiere i foråret 2025 og vil blandt andet blive vist på TV2.

Jeg ser racismen tydeligere som voksen

Junior Brown, der er adopteret fra Jamaica i 1994, lagde ikke særlig meget mærke til racisme, da han voksede op i 90'erne og 00'erne. Det er ikke, fordi det ikke eksisterede, men han tænkte bare ikke særlig meget over det som barn. Som voksen har han mest oplevet racisme i nattelivet.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Når Junior ser tilbage, mener han absolut, at der var racisme i hans barndom.

„På fodboldbanen eller nede på skolen kunne man blive kaldt nogle ting. Jeg gik på en privatskole, hvor der ikke var supermeget fokus på det, og der blev ikke slået særlig hårdt ned på det, hvis man blev kaldt et eller andet racistisk. Lærerne reagerede måske bare med at sige: 'Det må du ikke sige.' Sommetider ikke engang dét,“ konstaterer Junior.

Der var ikke så meget Juniors klassekammerater eller nærmeste venner, der kom med racistiske bemærkninger, men andre børn i udkanten af hans netværk eller bekendtskabskreds.

„Men når det er sagt, så tror jeg bare, at jeg på det tidspunkt i min folkeskole, i de første mange år, aldrig rigtig tænkte så meget over det. Jeg troede hele tiden på det bedste i folk.“

„Når der blev sagt noget en gang imellem, så blev man måske lidt ked af det, men så var det bare videre. Det var nok på fodboldbanen, at jeg begyndte at kunne mærke, at det påvirkede mig. Og nu lægger jeg mærke til det. For inde på en fodboldbane kan du fuldstændig tabe hovedet. Der kan ske alt muligt. Jeg har heller ikke selv været den bedste – altså jeg var da en pisseprovokerende fodboldspiller. Helt sikkert. Men når det begynder at handle om, hvilken farve man har, eller hvor man kommer fra og sådan nogle ting, så det hører jo på ingen måde nogen steder hjemme. Og jeg tror faktisk, det var dér, det i starten gik op for mig.“

Junior fortæller, at det både var modspillere, modspillernes træner og reserver på bænken og især publikum, der kunne komme med racistiske tilråb. Sågar dommere.

„Det var endda også medspillere, og det var det værste, men det er heldig-

vis ikke sket særlig mange gange. Racistiske tilråb kunne sagtens påvirke mig, for jeg var hidsig nok i forvejen, og så blev jeg endnu mere hidsig.“

Spillede du så bedre eller dårligere?

„Det varierede lidt, synes jeg. Jeg kan huske episoder med begge ting. Jeg kan huske episoder, hvor jeg selv har tabt hovedet og måske lavet en tackling, der har resulteret i et rødt kort. Jeg kan også huske episoder, hvor jeg bare har ladet det prelle af. Det har været mest, når det har været fansene eller tilskuerne, for dem kan jeg jo ikke tackle. Så der har jeg i stedet omsat det til at arbejde hårdere,“ fortæller Junior og tilføjer:

„Den tidligere Manchester United-spiller Eric Djemba-Djemba lærte mig at håndtere racisme på fodboldbanen, da jeg i en ung alder spillede sammen med ham under hans år i Odense Boldklub. Han havde prøvet det meste og var god til at lære fra sig. Og det hjalp mig meget i tiden som ungdomsspiller.“

Racisme i nattelivet

Racisme er en stor ting i nattelivet, og Junior oplever det på hver anden eller hver tredje bytur.

„Det kan være fulde mennesker, der siger noget. Det sker sgu tit. Og hvis du så er inde på steder, hvor der er vagter eller dørmænd, så er sandsynligheden for, at det sker, meget, meget stor.“

„Det kan ske på alle mulige måder. Det kan være, at man står i en kø og ikke bliver lukket ind, fordi der ikke lige er plads til dig, eller du ikke lige passer ind. Og bagved kommer der nogle hvide fyre på samme alder og med samme *vibe*, som bare går direkte ind. Det er sket rigtig, rigtig, rigtig mange gange.“

Racismen ytrer sig ikke kun i køen udenfor, men kan også forekomme, når man er kommet ind.

„Jeg har prøvet mange situationer, hvor der har været noget tumult med nogle, og jeg ikke har været en del af det, hvor det så alligevel er blevet antaget, at jeg var det. Det er sket sygt mange gange. Så hvis man står inde på en bar eller en klub, og der er tumult i nærheden, så er jeg flere gange blevet hevet fat i af dørmændene. Det er ikke kun, hvis man er den

eneste etnisk anderledes i lokalet; det kan også ske, hvis der har været en gruppe folk, som ikke er hvide, som har været oppe at slås, så kan man blive hevet hen, som om man er del af den gruppe. For så har man været tæt på, og så har man været en del af det. Det har de set på overvågningskameraet, siger de.“

Junior synes ikke, at han som voksen oplever megen racisme eller direkte diskrimination undtagen i nattelivet.

„Selvfølgelig har der været nogle tanker nogle gange – hvorfor gjorde eller sagde han eller hun, som personen gjorde. Var det på grund af? Men det har jeg svært ved at begynde at gisne om, fordi så kan du blive ved med det.“

Formodet skyldig

Har du oplevet racisme fra politiets side?

„Nej, det har faktisk ikke været specielt meget, men det hænger nok også sammen med, at jeg heldigvis ikke har haft særlig meget med politiet at gøre. Jeg er blevet stoppet nogle gange, og så har man fået en bemærkning, hvor man tænker: Hvorfor siger du lige det? Det kunne for eksempel være: ‘Er det din cykel?’ uden at de har sagt noget andet først. Så de antager, at den er stjålet. Men det kunne de jo have sagt til hvem som helst.“

Junior kan dog huske en bestemt episode, hvor han undrede sig over politiets attitude. Det var en aften, hvor der havde været tumult på en natklub, og hvor dørmændene uretmæssigt havde trukket Junior ind i det.

„Der tilkaldte jeg selv politiet, fordi dørmændene overfaldt mig. Politiet prøvede at lade være med at tage parti, så de var meget tilbageholdende og sagde: ‘Hvis de mener, at du har gjort det og det, så skulle du nok ikke være her.’ Men samtidig var de heller ikke voldelige eller aggressive over for mig. Så det var sådan en blød mellemting. Selv om jeg sagde: ‘Prøv og hør, det er det her, der er sket,’ så tjekkede de ikke op på det. De havde andet at tage sig til.“ ■

Læs interviewet med Junior Brown om hans musik på side 6.

Da Junior Brown var ungdomsspiller i Odense Boldklub, lærte Manchester United-spilleren Eric Djemba-Djemba ham, hvordan man kan tackle racisme på fodboldbanen.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Oplevet racisme og psykisk helbred

At der er en sammenhæng mellem oplevet racisme/mikroaggressioner og psykiske problemer i form af minoritetsstress, angst og PTSD-lignende symptomer, underbygges i flere undersøgelser, men de tager udgangspunkt i andre grupper af etniske minoriteter end adopterede. Den norske psykolog og seniorforsker Kristin Gärtner Askeland har imidlertid undersøgt problematikken i forhold til internationalt adopterede.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

I udgangspunktet undersøgte Kristin Gärtner Askeland forekomsten af psykiske udfordringer hos adopterede sammenholdt med risikofaktorer og forebyggende faktorer før og efter adoptionen. Ligesom mange tidligere undersøgelser fandt hun en øget forekomst af psykiske problemer (OCD, ADHD, perfektionisme og depression) hos adopterede i forhold til sammenlignelige grupper af ikke-adopterede. Det er kendt, at der forekommer risikofaktorer i adoptivbørns vilkår forud for adoptionen, både i fosterstadiet og efterfølgende. Man har ofte antaget, at adoptivbørn i tiden efter adoptionen generelt lever med beskyttende eller kompenserende faktorer, fordi de har højt motiverede forældre, og Kristin Askeland fandt da også i sit materiale, at de adopterede i samme grad end ikke-adopterede havde et liv med beskyttende eller kompenserende faktorer, for eksempel sociale kompetencer og social støtte.

Men eftersom selv adopterede, der ikke havde været ude for risikofaktorer før adoptionen, havde øget forekomst af psykiske problemer – specielt i de unge år – fandt hun, at det var nødvendigt også at se på risikofaktorer efter adoptionen.

Her fandt hun inspiration i den amerikanske adoptionsforsker Richard Lees teori om *The transnational adoption paradox*. Richard Lee peger på,

Nordiske undersøgelser viser, at internationalt adopterede oplever racisme i nogenlunde samme omfang som andre minoritetsgrupper.

at racialisering opleves anderledes af adopterede end af andre minoriteter, fordi de er del af minoriteten, men er vokset op i en majoritetskultur i deres familier, hvor de er blevet behandlet som en del af majoriteten. Alligevel bliver de af andre mennesker opfattet

og behandlet som tilhørende en minoritet, og dette paradoks eller sammenstød af opfattelser oplever andre etniske minoriteter ikke, og det kan give vanskeligheder for de adopterede, som er anderledes end dem, andre minoriteter oplever. De føler måske

ikke engang selv, at de tilhører en minoritet, og det kan skabe problemer specielt i ungdomsårene og det tidlige voksenliv, hvor identiteten formes.

Den racialisering og diskrimination, som adopterede oplever, kan være vanskelig at håndtere, dels fordi den som regel er subtil ('hyggeracisme'), og dels fordi den også kan komme fra familiemedlemmer eller andre nærtstående mennesker. Andre etniske minoriteter oplever ikke på den måde også at være udsat for racisme og mikroaggressioner i deres intimsfære.

Diskrimination og psykiske problemer

Man ved fra en del forskning, at adopterede har forhøjet risiko for psykiske sundhedsproblemer – både lettere psykiske problemer og alvorlige psykiatriske diagnoser.

Samtidig viser nordiske undersøgelser, at adopterede oplever diskrimination i nogenlunde samme omfang som andre minoritetsgrupper. Og der er endvidere undersøgelser både i Norden og andre steder i verden, der viser, at oplevet diskrimination fører til psykiske problemer og en lavere livstilfredshed. Men disse undersøgelser har alle kigget på de lettere psykiske problemer, og der findes ikke viden om sammenhængen mellem diskrimination og alvorlige psykiske lidelser.

Kristin Askeland ville undersøge to ting:

1. Forskellene på sværhedsgraden i psykiske sygdomme hos internationalt adopterede sammenlignet med ikke-adopterede.
2. Betydningen af risikofaktorer for psykisk sundhed henholdsvis før og efter adoptionen hos internationalt adopterede.

Hun tog udgangspunkt i en stor undersøgelse af norske studerendes helbred. Den bestod af cirka 50.000 besvarelser, hvoraf 417 respondenter var internationalt adopteret, langt de fleste fra Asien. Det var altså ikke en undersøgelse, hun selv forestod, men hun brugte undersøgelsens data.

Med hensyn til psykiske helbredsproblemer kiggede hun på følgende symptomer på angst og depression,

selvmordstanker eller -forsøg, selvskadetanker og selvskade.

Af risikofaktorer for de adopterede kiggede hun på oplevet diskrimination, alder ved adoptionen og oprindelseskontinent.

De adopterede har øget risiko i forhold til ikke-adopterede inden for alle grader af psykiske problemer, men forskellen er størst inden for de alvorlige problemer som selvskade, tanker om selvskade og selvmord. Ved egentlige selvmordsforsøg er tallet endda dobbelt så højt for adopterede som for ikke-adopterede.

Respondenterne skulle tage stilling til fem forskellige udsagn om diskrimination og racialisering. Det udsagn, som flest svarede ja til, er et udsagn om, at man er blevet drillet eller talt fornærmende til på grund af kulturel baggrund – her var det 42,6 %, der havde oplevet det, og 35,1 %, der sagde, at det havde de ikke oplevet. Men selv om 42,6 % havde oplevet at blive udsat for etnisk mobning, er det paradoksalt nok kun 24,8 %, der svarede ja til, at nordmænd generelt behandler mennesker med deres baggrund uretfærdigt eller negativt.

Det skal bemærkes, at den store sundhedsundersøgelse, der udgør datagrundlaget, brugte termen 'kulturel baggrund' og ikke noget med 'etnicitet' eller 'racialisering'. Dette skyldes, at for andre minoriteter giver det mening at tale om en 'minoritetskultur', mens adopterede er en del af majoritetskulturen, selv om de er racialiserede som brune eller sorte, og det må antages, at de adopterede respondenter forstod 'kulturel' som synonymt med 'etnicitet' eller 'racialisering'.

De mest alvorlige former for racisme, trusler eller angreb, er det 6,6 %, der har oplevet, og 10,3 % siger, at de delvist har oplevet det. Disse tal er stort set de samme som dem i undersøgelsen fra det danske Institut fra Menneskerettigheder, hvor 12 % har oplevet dette.

Når Kristin Askeland ser på sammenhængen mellem diskrimination og psykiske problemer, mener hun, at der er et mønster, der peger på, at de 'mindre alvorlige' psykiske problemer som angst, depression og tanker om selvskade eller selvmord primært skyldes oplevelser med diskrimination,

Kristin Gärtner Askeland er norsk psykolog og seniorforsker ved forskningscentret Regionalt senter for barn og unges psykiske helse, RKBV Vest, i Bergen. Hun har en doktorgrad fra Universitetet i Bergen, hvor hun undersøgte psykisk helbred og resiliens hos internationalt adopterede unge.

mens de meget alvorlige ting som selvskade og selvmordsforsøg hænger sammen med oprindelseskontinent. Når oprindelseskontinent i de alvorlige tilfælde er en tungere risikofaktor end diskrimination, tolker Kristin Askeland det sådan, at årsagen skal findes i tiden før adoptionen, for eksempel negativ påvirkning allerede i fostertilstanden, under fødslen eller i tiden inden adoptionen. ■

Læs mere

Undersøgelsen er beskrevet i en artikel i tidsskriftet *Adoption Quarterly*.

Kristin Gärtner Askeland, Mari Hysing & Børge Sivertsen: *The Importance of Perceived Discrimination and Pre-Adoption Risk for Mental Health Problems among Young Adult Internationally Adopted Students in Norway*, *Adoption Quarterly*.

Publiceret online den 9. september 2022: doi.org/10.1080/10926755.2022.2120144.

Brune pletter på loftet

Sebastian Jensen, der er adopteret fra Sri Lanka i 1977, fortæller, at han har oplevet en masse racisme i sit liv – især under sin opvækst og i ungdommen. Sebastian er vokset op med tre ældre søskende: to, som var forældrenes biologiske børn, og en adopteret søster fra Sri Lanka.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Sebastian husker ikke racisme eller etnisk mobning fra sin tidligste barndom, hvor han gik i legestue om formiddagen og var i sin fars tandlægeklinik om eftermiddagen.

„Den racistiske mobning begyndte i 1. eller 2. klasse, hvor kammeraterne begyndte at kalde mig alle mulige grimme ting: neger, halvneger, flødebolle, sort container og perker. Min mor var godt klar over, at jeg blev mobbet, men hun gjorde ikke noget, og det gjorde min far heller ikke,“ fortæller Sebastian.

Den eneste voksne, der havde blik for Sebastian og hans vanskeligheder i de år, var hans faster, som inviterede ham til at holde sommerferie hos sig.

„Men ellers var der ikke nogen voksne, heller ikke i skolen, der gjorde noget,“ konstaterer Sebastian. „Og jeg ved ikke, om det var, fordi min far var formand for skolebestyrelsen, og han var kendt af alle i byen.“

Sebastian mener, at årsagen til, at forældrene ikke greb ind eller tillod andre at gribe ind, var, at de ikke ville tabe ansigt. De ønskede, at adoptivfamilien udadtil i lokalmiljøet fremstod som et glansbillede.

„Ja, jeg kan jo huske, at en af min klassekammerater og hans forældre snakkede meget om, at de syntes, det var underligt, hvor meget vores

familie og andre adoptivfamilier skulle i medierne, og hvor meget det fyldte med de her børn fra Sri Lanka. Og samtidig var det meget få af mine klassekammerater eller mennesker i det hele taget, der fik lov til at komme i vores hjem. Det var lukket område.“

Mobningen fortsatte op til 7. klasse, hvor Sebastian på morens foranledning skiftede skole. Sebastian klarede sig igennem folkeskoleårene ved at være ven med en anden dreng, som også blev drillet:

„Han var en nørd, der kom med mange spørgsmål i klassen, og han blev kaldt ‘professoren’ eller ‘fesseren’, og der var ikke nogen, der gad at lege med ham. Han var meget interesseret i nogle nørdede ting, ligesom jeg også var. Ja, og så kan man jo så spørge: „Havde det noget med min farve at gøre, eller var det noget med, at man bare drillede børn, der var lidt specielle eller anderledes?“ Jeg ved det ikke. Vi blev ikke inviteret med hjem af klassekammeraterne, når der var noget. Så det var ham og mig; vi havde vores gang sammen indtil 7. klasse, hvor vi blev adskilt, fordi vi begge skiftede skole – men til hver sin skole.“

Sebastian flyttede, fordi lærerne nu var begyndt at interessere sig for hans mistriksel, og det ønskede hans

forældre på ingen måde indblanding i, mener Sebastian. Han blev mobbet og var begyndt at stjæle og skære sig i armene.

Sebastian ved ikke, om hans adoptivsøster blev mobbet lige så meget.

„Det eneste eksempel, jeg har hørt fra min søster, er, at hun en gang var på vej hjem fra Odense, hvor hun blev kaldt nogle grimme ting i toget. Men ellers har min søster aldrig snakket om det.“

Moren gør grin med børnene

„Min mor gjorde egentlig altid grin med det der med de to brune børn og så de to hvide,“ fortæller Sebastian.

„Hun sagde, at hvis vi nu eksploderede hjemme i stuen, mens vi spiste, så ville der komme to brune pletter oppe i loftet, for man ville jo ikke kunne se de hvide, fordi loftet var hvidt. Og man tænker: ‘Hvorfor gør du egentlig grin med det på den måde?’ Måske var det hendes måde at omgås med det på en lidt sjov måde. Og vi grinte selvfølgelig også. Det gjorde man nok, fordi jeg tror, at min mor godt var klar over, at børn blev drillet i skolen, og at adoptivbørn måske havde nogle sværere vilkår end de biologiske. Og så gjorde hun det måske for at udligne det lidt, så vi ikke satte så meget spørgsmåls-

tegn ved vores hudfarve, men mere skulle tænke, at vi bare blev drillet som det, vi var. Jeg har egentlig ikke rigtig tænkt over, hvad der lå bag det.“

I den nye skole fortsatte mobningen.

„Det var bare en ny slags mobning. Jeg tog jo det her lave selvværd med, og i Middelfart kender alle folk hinanden. De ved godt, hvem der går nede på den ene skole, og hvem der går på den anden skole.“

Efter folkeskolen kom Sebastian på efterskole, hvor han også blev drillet.

„Og på efterskolen blev jeg blandt andet også truet af nogle af mine klassekammerater, fordi jeg skar mig. Og der oplevede jeg et reelt svigt, fordi jeg gik til en af mine klasselærere på efterskolen med det her trusselsbrev og fortalte, hvordan jeg blev truet og kaldt perker og blev bedt om at smutte hjem. Og han kom til at smide brevet ud. Og det betød, at der aldrig nogensinde kom nogen konsekvenser af det, der var sket. Læreren sagde bare, at han var ked af, at han var kommet til at smide brevet ud, men han kunne ikke rigtig gøre noget, for der var ikke nogen beviser. Og jeg tror sgu i virkeligheden, når jeg nu i dag tænker tilbage på det, at det var der, det knækkede fuldstændig. Det var et råb om hjælp, og jeg blev enig med mig selv om, at jeg ikke kunne stole på nogen.“

Sebastian fortæller, at indtil han var omkring 25 år gammel og flyttede til Odense, har han mødt rigtig meget racisme, hvor folk er kommet hen og har kaldt ham perker og alle mulige andre skældsord.

„Men jeg tror, at det på det tidspunkt var blevet mere en normalitet med så mange udlændinge i byen, og Odense er jo også Danmarks tredje største by. Men i Middelfart i 80'erne var der blandt andet grønjakkerne. Der var en kultur af noget fremmedfjendsk på et andet plan, end jeg egentlig har oplevet sidenhen,“ fortæller Sebastian, og tilføjer: „Men mobning foregår på en anden måde i dag. Det er mere noget med, at man bliver ignoreret og udelukket. Det behøver ikke nødvendigvis at være, at man kalder folk noget grimt eller siger noget nedladende.“ ■

Sebastian fortæller, at han først fik fred, da hans forældre døde, og han ikke længere var bundet til sin barndomsby.

Sebastian sammen med sin søster.

Mikroaggressioner mod adopterede i Frankrig

Frankrig er det land i verden, der næst efter USA har flest internationalt adopterede. Frankrig er desuden et land, der officielt bekender sig til 'farveblindhed' – samtidig med at racisme alligevel forekommer. Hvordan opleves det af adopterede og adoptivfamilier i Frankrig?

AF MARIANNE ØSTERGAARD

De adopterede, der oftest rammes af racemotiverede mikroaggressioner, er de adopterede fra Afrika og Haiti.

Laurie Miller, der er amerikansk professor i pædiatri og for tiden bosat i Frankrig, har sammen med et forskerhold lavet en undersøgelse af mikroaggressioner rettet mod internationalt adopterede på grund af deres baggrund – både deres racialisering og familieform.

Frankrig er et kulturelt mangfoldigt og etnisk heterogent land, men som nation ser landet sig som et 'farveblindt' eller 'raceblindt' samfund.

„I modsætning til mange andre lande har man et ægte ideal om dette, selv om også befolkningen i Frankrig ser på andre mennesker og danner sig en mening om deres oprindelse og tilhørsforhold,“ siger Laurie Miller. Derfor forekommer racisme og mikroaggressioner mod etniske mindretal – herunder internationalt adopterede – også i det 'farveblinde' Frankrig.

Som konsekvens af 2. verdenskrigs jødedeportationer blev det i 1978 forbudt i Frankrig at registrere nogen

som helst etniske og racemæssige data om befolkningen. Ordet 'race' blev afskaffet i forfatningen og må ikke benyttes i det offentlige rum af for eksempel myndigheder, forskere eller journalister. Det betyder, at det kan være vanskeligt at lave forskning om noget, der har med etnicitet og racialisering at gøre.

I Laurie Millers og hendes kollegers undersøgelse bruger de derfor 'oprindelsesland' som erstatningsord for 'race eller 'eticitet'.

Respondenterne har de fået fat i via adoptionsorganisationer og klinikker specialiseret i international adoption. Respondenterne var 114 børn og unge i alderen 11-17 år og 463 adoptivforældre.

Mikroaggressioner

Undersøgelsen kigger på mikroaggressioner frem for systemisk racisme. Mikroaggressioner defineres som de små subtile, nedgørende bemærknin-

ger i hverdagen. De kan være nedladende, fornærmende eller ondsksfuldt ment, men de behøver ikke at være det. De kan endog være velmente, eller de kan være venlige og fornærmende på én gang. Men de får den, de er rettet imod, til at føle sig ubehageligt til mode eller måske desorienteret og rådvild. Der er tale om et spektrum fra de grove nedgørende (racistiske) bemærkninger til noget, der kan virke uskyldigt eller endda positivt. Det afgørende er dog ikke afsenderens intentioner, men derimod hvordan det opleves af den, som mikroaggressionen er rettet imod. Mikroaggressioner hober sig op og er blevet sammenlignet med at skære sig tusind gange på et stykke papir. Til sidst får man et rigtigt sår.

Mikroaggression kan handle om for eksempel etnicitet, køn, seksualitet, alder, handicap og om særlige karakteristika som det at være del af en adoptivfamilie. I sin undersøgelse har Laurie Miller studeret mikroaggressioner, der går på de adopteredes 'race'/eticitet, deres oprindelsesland og deres identitet som del af en adoptivfamilie – 'adoptionsidentitet'. Adoptionsmikroaggressioner går blandt andet på fordomsfulde antagelser om, at adoptivbørn er problembørn, og at adoptivfamilier ikke er rigtige familier. Racemikroaggressioner handler om fordomsfulde antagelser om egenskaber knyttet til en bestemt 'race' eller etnicitet, eller de kan henvise til racebestemte hierarkier eller en kolonial fortid.

Både de adopterede og deres familier er ude for adoptionsmikroaggressioner, som 'delegitimerer' deres status som (adoptiv)familie, mens racemikroaggressioner kun rammer de adopterede.

Tilhørsforhold til adoptivfamilie og oprindelsesland

Ud over mikroaggressioner har undersøgelsen kigget på de adopteredes følelse af tilhørsforhold til oprindelseslandet og adoptivfamilien. Man har spurgt de unge adopterede, i hvilket omfang de føler en tæt tilknytning til familien, og i hvilket omfang deres identitet er knyttet til deres oprindelsesland.

79 % svarer, at de har en stærk tilknytning til adoptivfamilien, og 44 %

FOTO: SAMMIE/PIXABAY

svarer, at det er en vigtig del af deres identitet at være adopteret.

71% svarer, at deres identitet i stort eller mindre omfang er knyttet til oprindelseslandet. 5% svarer, at den hænger fuldstændig sammen med oprindelseslandet, og 22% svarer, at den slet ikke gør det.

Når man i undersøgelsen sammenholder svarene, viser det sig, at i jo højere grad de adopterede oplever deres identitet som knyttet til oprindelseslandet, jo mindre føler de tilhørsforhold til adoptivfamilien. De adopterede ses og oplever sig som 'hvide' og som del af adoptivfamilien, men når de får devalueringer om deres fødeland, udfordrer det denne opfattelse.

Det er måske ikke overraskende, men det vidner om, at adopterede tilsyneladende oplever en kløft mellem at føle tilhørsforhold til deres adoptivfamilie og deres oprindelsesland. Noget tyder på, at det er vanskeligt for adopterede at integrere adoptions-

identiteten og den etniske identitet fra oprindelseslandet i deres identitet. Adopterede skal i forvejen navigere rundt med deres identitet som adopteret mellem adoptivfamilie, oprindelig familie og oprindelsesland.

Den fremherskende 'farveblindhed' i Frankrig mindsker anerkendelsen af adopteredes identitetsmæssige tilknytning til oprindelseslandet, og det kan medvirke til, at de adopterede, der har en stærk tilknytning til oprindelseslandet og samtidig oplever racemæssigt motiverede mikroaggressioner, får et mindre stærkt tilhørsforhold til adoptivfamilien.

Her peger rapporten på et område, hvor en del adoptivfamilier kan gøre det bedre: vigtigheden af, at adoptivfamilien favner alle dele af den adopteredes flerdimensionelle identitet, så en stærk tilknytning til både adoptivfamilien og oprindelseslandet ikke behøver at opleves som en modsætning. En italiensk undersøgelse vist, at man hos internationalt adopterede

i Italien kunne se en sammenhæng mellem en to-kulturel identitet, der integrerede begge lande, og færre adfærdsproblemer og større psykologisk tilpasning.

Anderledeshed og racisme

De adopterede i undersøgelsen blev stillet spørgsmål om anderledeshed. Her svarede 37%, at de følte sig anderledes end deres kammerater, 32% mente, at andre så dem som anderledes, og 40% fortalte, at folk behandler dem anderledes.

63% af de adopterede børn og unge svarede, at de havde været ude for at blive overrasket af grove racistiske bemærkninger fra fremmede.

I spørgeskemaet skelnes der imellem mikroaggressioner på grund af oprindelsesland og på grund af adoption. Imidlertid kan det muligvis være vanskeligt for respondenterne at adskille de to ting, og 37% svarer, at det er på grund af oprindelsesland, mens 51% svarer, at det er på grund af adoption, men af disse mener et flertal, at også denne form for mikroaggressioner overvejende har racistisk karakter og refererede til deres hudfarve. Desuden viser undersøgelsen, at der er sameksistens og samspil mellem de to typer mikroaggressioner.

De børn og unge, som selv syntes, at de havde dårlig kommunikation med familien, rapporterede om flere mikroaggressioner af begge slags end dem, der havde en bedre kommunikation med familien.

9 typer mikroaggressioner

Ud fra svarene om mikroaggressioner kunne forskerholdet udlede 9 forskellige typer racerelaterede mikroaggressioner og 5 forskellige adoptionsrelaterede. Mikroaggressionerne afspejlede åbenlys nedgørelse af den adopteredes adoption eller oprindelsesland. De mest almindelige handlede om udseende, om at høre hjemme i et andet land og om racestereotyper – at man skulle have særlige tilbøjeligheder eller talenter på grund af sin oprindelse. Nogle mikroaggressioner vidnede om systemisk racisme og refererede til kolonitidens historiske undertrykkelse af den adopteredes fødeland. Nogle adopterede oplevede at få bemærkninger

FOTO: ALEXANDRA KOCH/PIXABAY

Mange adopterede børn og unge oplever sårende bemærkninger, mobning, fordomme, diskrimination og udelukkelse relateret til enten deres oprindelsesland eller det faktum, at de er adopteret.

37 % af de unge adopterede følte sig anderledes end deres kammerater, og 40 % oplever, at folk behandler dem anderledes.

om slaveri. Forskerne bag undersøgelsen bemærker, at dette fra krænkerens side også kan være en subtil reference til det ulige magtforhold mellem giverlande og modtagerlande i international adoption.

De, der udøver mikroaggressioner, er både kendte og ukendte jævnaldrende og voksne. Mest almindeligt var det, at det er jævnaldrende – heraf cirka 2/3 kendte kammerater. Den største del af mikroaggressionerne er foregået i det fysiske rum, mest på skolen, men stort set ikke på sociale medier.

Hvis man ser på oprindelseslande eller oprindelseskontinenter, er de, der oftest rammes af racemotiverede mikroaggressioner, de adopterede fra Afrika og Haiti, efterfulgt af adopterede fra Asien, mens der er færrest fra Europa og Latinamerika.

Laurie Miller bemærker, at man godt kan se en sammenhæng mellem mikroaggressioner over for adopterede fra bestemte oprindelseslande og disse landes generelle anseelse i det franske samfund.

Sort indeni

Ligesom Frankrigs officielle 'farveblindhed' kan betyde, at man overser systemisk diskrimination af farvede mennesker, kan den også medvirke til, at adopterede, hvis familie har en 'farveblind' holdning, har vanskeligere ved at tale med deres familie om de racemikroaggressioner, de oplever, og konsekvensen kan være, at det svækker følelsen af tilhørsforhold til fami-

lien, fordi det giver en følelse af at stå alene med oplevelserne.

Undersøgelsen viser, at de børn og unge, der i størst omfang rapporterer om racebestemte mikroaggressioner, også er dem, der selv synes, at de har mindre god kommunikation med deres forældre. Undersøgelsen viser blot et statistisk sammenfald, men kan ikke afgøre årsagssammenhængen – om det at opleve meget racisme afføder en mindre fortrolighed, fordi den adopterede oplever racisme som tabuiseret og ikke forventer forståelse og derfor vurderer fortroligheden som mindre god; eller om det omvendt er de adopterede, der i forvejen har en mindre fortrolighed med deres forældre, som undlader at dele oplevelserne.

Selv om noget tyder på, at de adopterede har vanskeligt ved at dele deres oplevelser med racebestemte mikroaggressioner, viser undersøgelsen samtidig, at 70 % af forældrene faktisk er bekymrede for, om deres børn mødes med fordomme og diskrimination.

I modsætning til den 'farveblinde' tilgang er der nogle forældre, der lever sig meget ind i børnenes oplevelse af racisme, og det mindsker risikoen for, at barnet eller den unge adopterede oplever det som noget, han eller hun står alene med. På grund af deres tætte bånd til barnet føler nogle forældre sig endda selv ramt af den racisme, deres børn udsættes for. De træder ind i en slags stedfortræderrolle, og nogle af dem formulerer det sådan, at de føler sig sorte indeni, selv om de er hvide udenpå.

Konklusion

Undersøgelsens konklusion er, at mange adopterede børn og unge oplever sårende bemærkninger, mobning, fordomme, diskrimination og udelukkelse relateret til enten deres oprindelsesland eller det faktum, at de er adopteret.

Mikroaggressioner skal tages alvorligt, for de kan have stor psykisk indvirkning på adopteredes psykiske velbefindende og følelsesmæssige tilpasning. Når racistiske og nedgørende kommentarer giver udtryk for, at den adopterede ikke hører til i Frankrig (og dermed deres adoptivfamilie), eller når adoptionsmikroaggressioner antyder, at adoptivfamilier ikke er autentiske eller rigtige familier, kan den adopterede føle sig isoleret og føle mindre tilhørsforhold til familien. Oplevelser med mikroaggressioner tilføjer derfor yderligere sårbarhed til identiteten og tilværelsen som adopteret. ■

Laurie Miller er amerikansk professor i pædiatri og børns ernæring og udvikling og er for tiden udstationeret som gæsteforsker ved den internationale adoptionsklinik på Necker-hospitalet i Paris.

Læs mere

Undersøgelserne er beskrevet i to artikler i tidsskriftet *Adoption Quarterly*:

- Laurie C. Miller m.fl.: *Navigating Microaggressions and Family Belonging as French Intercountry Adoptees*. Publiceret online den 21. april 2023: <https://doi.org/10.1080/10926755.2023.2198510>.
- Laurie C. Miller m.fl.: *Microaggressions experienced by adoptive families and internationally adopted adolescents in France*. Publiceret online den 30. marts 2020: <https://doi.org/10.1080/10926755.2020.1719253>.

Racisme i børns hverdag

Danske skoler er desværre ikke racismefri zoner. Langt fra. Det vidner rapporten *Etnicitet og mobbedynamikker* om. Den er udarbejdet af Børns Vilkår og Institut for Menneskerettigheder.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Rapporten er baseret på en spørgeskemaundersøgelse sendt ud til elever i 6.- og 9. klasse i foråret 2023. Eleverne er fundet via Børns Vilkårs skolepanel, som består af mere end 250 klasser fordelt på 170 folkeskoler, friskoler og private grundskoler på tværs af Danmark. Eleverne i undersøgelsen består af tre kategorier baseret på, hvor eleven selv og forældrene er født: minoritets elever med ikkevestlig baggrund, minoritets elever med vestlig baggrund og majoritets elever.

Da kriteriet er fødested, indeholder kategorien af majoritets elever nogle, som man i en undersøgelse om racisme og etnicitet logisk kunne regne som minoriteter: elever, der er adopterede, elever med jødisk baggrund og elever med to forældre, der begge er født i Danmark (efterkommere af indvandrere). Det betyder, at også nogle fra kategorien majoritets elever adskiller sig fra befolkningsflertallet, hvad angår udseende, religion eller kultur. Det er formentlig derfor, at også nogle majoritets etniske elever angiver, at de har været ude for etnisk relateret mobning.

Rapporten viser, at oplevelser med mobning relateret til hudfarve, nationalitet, religion eller kultur (rapporten bruger samlebetegnelsen 'etnicitet' om de fire karakteristika) er udbredt i den danske grundskole, især over for elever med ikkevestlig baggrund. I forordet bemærkes det, at selv om rapporten samlet anvender udtrykket 'mobning relateret til etnicitet', ville det i nogle tilfælde være retvisende at kalde det racisme, diskrimination eller chikane.

Over halvdelen af elever med ikkevestlig baggrund har oplevet mobning fra andre elever på grund af deres hudfarve, nationalitet, religion eller kultur. Af dem har 70 % oplevet det inden for det sidste år, og 29 % oplever det en eller flere gange om ugen. 10 % af de ikkevestlige elever har været udsat for trusler eller fysisk vold. Mobningen finder først og fremmest sted i det fysiske rum og har primært karakter af at blive gjort grin med eller kaldt grimme ting.

Blandt de majoritets etniske elever er det 13 %, der angiver, at de har oplevet at blive gjort grin af på grund af hudfarve, nationalitet, religion eller

kultur. 9 % af dem er blevet kaldt grimme ting, og 4 % har været udsat for trusler eller fysisk vold. De internationalt adopterede indgår som en delmængde af de majoritets etniske elever i undersøgelsen, forudsat at begge adoptivforældre er født i Danmark.

Selv om de adopterede statistisk indgår i gruppen majoritets elever, kan nogle af de mekanismer, som de ikkevestlige minoritets elever oplever, direkte overføres til de adopteredes oplevelser af etnisk mobning og racisme, eftersom de fleste internationalt adopterede udseendemæssigt adskiller sig fra majoritetsbefolkningen og ser ud som befolkningen i deres oprindelseslande.

Blandt elever med ikkevestlig baggrund, der har oplevet mobning, er det 42 %, der mener, at hudfarve er årsag til mobningen. Blandt majoritets elever, der har oplevet mobning, er dette tal 23 %, hvilket tyder på, at en del af de majoritets etniske børns udseende udskiller sig fra flertallets.

Vidne til etnisk mobning

Omkring halvdelen af eleverne i alle tre kategorier har været vidner til etnisk relateret mobning, og det forhold, at de anerkender dette, tyder på, at de er bevidste om, at det foregår, og hvad baggrunden er. Det står i modsætning til den generelle diskurs og opfattelse i samfundet om, at der ikke findes racisme i Danmark, og vidner om en mulig større bevidsthed hos børn om mekanismerne i racisme og mikroaggressioner end hos voksne.

Det er i tråd med en svensk undersøgelse, der viser, at eleverne udviser vilje til at diskutere forekomster af racisme i skolen, mens lærerne er tilbøjelige til at forholde sig stiltiende til det.

Hverken de elever, der har været udsat for etnisk mobning, eller dem, der har været vidner til det, er tilbøjelige til at fortælle andre om det. Kun omkring halvdelen har omtalt det for andre. Rapporten går ikke nærmere ind i årsagen til dette, men citerer fra eleverne peger på, at nogle af ofrene trues til at holde mund, og andre synes, det er flovt at bede om hjælp til at klare det.

For tilskuernes vedkommende kan man gætte på, at børnene ved, at

det er tabu og skamfuldt at overvære mobning og racisme uden at gribe ind, og at de derfor ikke deler det. For de børn, som mobningen går ud over, kan motivet med at holde det for sig selv også være, at det kun bliver værre, hvis de voksne får det at vide. Kun 11% af ofrene (både minoritets- og majoritetsetniske) for etnisk mobning har fortalt det til en lærer eller pædagog. Af de minoritetsetniske elever har 24% fortalt det til deres forældre, mens det kun er tilfældet for 16% af de majoritetsetniske. Det er også en større andel af de minoritetsetniske elever, der har delt det med en ven (34% mod 20%).

Denne massive fortielse betyder, at etnisk begrundet mobning og racisme i skolen risikerer at gå under radaren og ikke bliver adresseret af hverken skolens ledelse eller forældrene. Samtidig tyder tallene på, at de minoritetsetniske elever trods alt har et lidt større fortrolighedsrum at dele oplevelserne i end de adopterede børn, som er i kategorien majoritets elever.

Læreres mobning

Etnisk begrundet mobning er ikke kun en ting, der foregår eleverne imellem. Blandt elever med ikke-vestlig baggrund har 19% oplevet nedværdigende adfærd relateret til etnicitet fra en lærer. Det tilsvarende tal er 6% for elever med vestlig minoritetsbaggrund og 3% for elever med majoritetsetnisk baggrund.

Tidligere kvalitativ forskning viser, at særligt minoritetsetniske drenge bliver mødt med både negative og lave forventninger til såvel faglige præstationer som social adfærd. De oplever desuden at få mere skældud, og at deres lærere på forhånd antager, at de er skyldige, hvis der er ballade på skolen.

Denne undersøgelse bekræfter det billede. 27% af ikke-vestlige minoritetsetniske elever oplever oftere at få skylden for noget, de ikke har gjort. De samme tal er 23% for vestlige minoritetslever og 16% for majoritets elever. De oplever også oftere, at deres lærere taler hårdt til dem – specielt sammenlignet med majoritetsetniske elever, og de føler, at deres lærere ikke tror, de kan blive til noget (65% mod 55% for begge de to andre grupper).

Lærernes adfærd kan på denne måde bidrage til at legitimere og forstærke den etnisk begrundede mobning blandt eleverne.

Overordnet konkluderer rapporten, at de beskrevne oplevelser kan være i strid med loven om etnisk ligebehandling, men at det falder uden for rapportens formål at vurdere, om det er tilfældet, ligesom det heller ikke vurderes, om de er i strid med retten til at godt psykisk undervisningsmiljø i undervisningsmiljøloven.

Kun 3,3% af skolerne adresserer etnicitet i deres lovpligtige anti-mobbestrategier. Selv om folkeskoler er forpligtet til at gennemføre en årlig trivselsmåling blandt eleverne, indgår der ikke spørgsmål til eleverne, om de

oplever mobning eller chikane relateret til etnicitet.

De to organisationer bag rapporten anbefaler, at skoler iværksætter en særlig indsats for at forebygge chikane, forskelsbehandling og mobning relateret til etnicitet.

Alvorlige konsekvenser

Al mobning er alvorlig og medfører øget sygefravær og lavere trivsel. Undersøgelser viser, at mobning relateret til etnicitet kan have langsigtede, negative konsekvenser for sundheden og for mulighederne for at klare sig godt i uddannelsesmæssig sammenhæng. Både ældre og nyere undersøgelser, blandt andet i USA, viser, at der er sammenhæng mellem oplevet

FOTO: CLAIRE ZHU/NSPLASH

Kun halvdelen af de børn, der har været udsat for etnisk motiveret mobning eller været vidner til det, har fortalt det til andre – og det har oftest været en ven, de har delt det med.

racisme og en vifte af psykiske helbredsproblemer såsom depression, angst og adfærdsforstyrrelse. Et studie fra 2022, der blandt andet ser på diskrimination fra undervisere, viser, at sådanne oplevelser sætter deres præg senere i livet i forhold til uddannelse, indkomst og sundhed.

Rapportens modtagelse

Rapporten bruger termen mobning, selv om der i mange tilfælde er tale om klar racisme, og dette kritiseres af Mira Skadegaard, der er diskriminationsforsker ved Aalborg Universitet.

Hun skriver i et debatindlæg på netmediet Altinget, at det er bekymrende, at rapporten nedtoner, at der er tale om eksplicit racisme.

Hun påpeger, at selv om racisme og mobning har noget tilfælles, er der afgørende forskelle, hvor især to er vigtige. Det ene er, hvem der udsættes, og det andet er, hvilken slags magt der er i spil.

Mobning kan i princippet ramme alle og sker af gruppedynamiske

grunde, for eksempel i forbindelse med magtkampe i en gruppe.

Racisme kan derimod ikke ramme alle. Den defineres som negativ forskelsbehandling, nedværdigende behandling, vold på grundlag af hudfarve, 'race', afstamning, religion eller etnisk oprindelse, hvilket er ulovligt.

„Altså er det for eksempel racisme, når børn mobbes på grund af deres hudfarve, da det trækker tråde til bestemte historiske og magtrelationale forhold, som ikke kan underkendes,“ skriver Mira Skadegaard, og hun mener, at det fordrejer problematikken og forstærker benægtelsen af racisme, som i forvejen gør sig gældende i Danmark.

Det har da også vist sig, at rapporten i skoleverdenen og af undervisningsminister Mattias Tesfaye er modtaget med den holdning, at der ikke er behov for særlig opmærksomhed på racisme. Man mener, at der i forvejen bliver taget hånd om problemet i skolernes anti-mobbestrategier. Ministeren mener, at det er positivt, at der

bliver sat fokus på mobning, og han har tiltro til, at man kan håndtere det ude på skolerne.

„Vi skal være forsigtige med at tilføje nye forbehold til loven. Den er formuleret bredt, netop så den rummer alle former for mobning eller chikane,“ har Tesfaye udtalt i dagbladet Politiken.

Formanden for skolelederforeningen, Claus Hjortdal, er på linje med ministeren og udtaler: „Vi har ikke brug for at sætte nogle specielle elever i centrum i antimobbestrategierne.“

Heller ikke formanden for Danmarks Lærerforening, Gordon Ørskov Madsen, mener, at en præcisering i anti-mobbestrategierne om mobning relateret til etnicitet er en god idé: „Jeg synes, det er ligegyldigt, hvad baggrunden er. Det skal bare ikke finde sted,“ siger han.

Man kan desværre konstatere, at Mira Skadegaard – og de minoritetetniske elever – nok har grund til bekymring, når vigtige aktører på skolerådet således taler rapportens alvor ned.

Anbefalinger

Rapporten giver en række anbefalinger både til præciseret lovgivning og til at sikre, at den nuværende lovgivning overholdes på en måde, der også omfatter mobning relateret til etnicitet. Derudover anbefales det blandt andet at sikre vejledende materiale til undviserne, at give et kompetenceløft til nuværende og kommende lærere og pædagoger, undervisning af børn om rettigheder og adgang til kvalificeret rådgivning til de elever, der oplever racisme og mobning. ■

Etnicitet og mobbedynamikker. Skolebørns oplevelser. Børns Vilkår og Institut for Menneskerettigheder 2024. menneskeret.dk/udgivelser/etnicitet-mobbedynamikker

Mira C. Skadegaard: *Vi fornægter racisme blandt børn ved at anse det som mobning.* Altinget, 17. juni 2024. altinget.dk/uddannelse/artikel/forsker-i-danmark-fornaegter-vi-racisme-ved-at-anse-det-som-mobning

Anne Emilie Hansen: *Børn mobbes med deres etnicitet i skolen: De ældre drenge prøver at vaske mig, så jeg bliver hvid.* Dagbladet Politiken, 30. maj 2024.

Blandt elever med ikkevestlig baggrund, der har oplevet mobning, er det 42%, der mener, at hudfarve er årsag til mobningen.

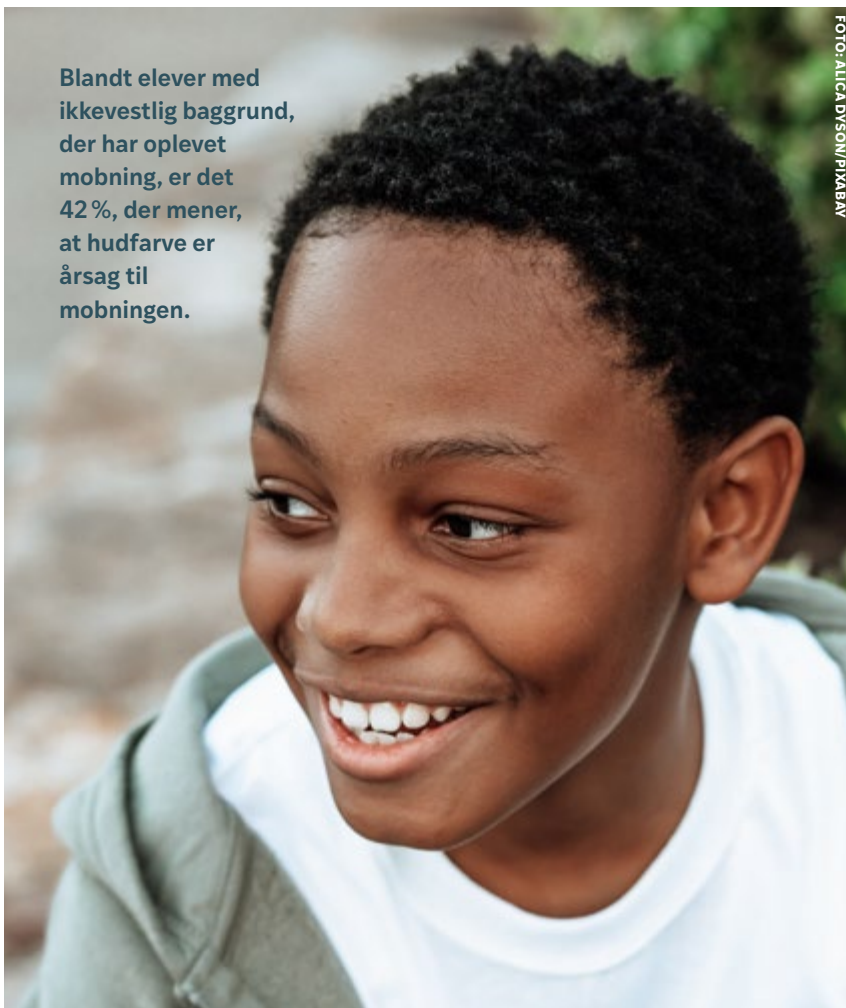

FOTO: ALCADINSON/PIXABAY

Marie på 11 år er her i Prag, hvor hun og hendes mor var turist i nogle dage efter at have været på tilbagerejse til børnehjemmet i Valasske Mezirici.

Du er vel bange for at spise dig selv

Marie har op gennem sin skoletid oplevet etnisk begrundet mobning både fra andre elever og fra lærere. I tilbageblik ser hun det som ren og skær racisme, selv om hun ikke altid opfattede det sådan, dengang det foregik.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Første gang, Marie var ude for etnisk stigmatisering, var på første skoledag i børnehaveklassen. Hun nåede knap at opfatte, hvad der skete, men i dag ser hun det som starten på det mønster af racisme, der fulgte hende op gennem skoletiden.

Marie er adopteret fra Tjekkiet, hvor hun tilhørte den etniske minoritet romaerne, og hun kategoriserer sig selv som 'brun'.

På første skoledag, som skulle være en festdag, hvor forældrene var med, kom Marie ved en fejl til at sætte sig på en anden elevs plads, fordi hun ikke havde lagt mærke til, at der stod navneskilte på bordene.

Marie fortæller, at drengen gik hen og bad sin far om et lommetørklæde, og da han havde fået det, kom han til-

bage til pladsen og sagde til Marie, at det var hans stol.

„Så sagde jeg undskyld og rejste mig op, og han tørrede stolen af og sagde: 'Det er, fordi du sad der, og så var den blevet beskidt.' Jeg tror, at min mor så det, for hun sagde til drengen, at det ikke var i orden, og så tog hun mig i hånden, og vi gik hen til min plads. Men drengens far og læreren lagde ikke mærke til noget, fordi de stod og snakkede.“

Episoden var uvant for Marie, for der havde intet været af den slags etnisk mobning i børnehaven.

Lærerne greb ikke ind – tværtimod

I hendes skoleklasse var der kun fire ikke-hvide elever, og mobningen tog til og blev voldsommere omkring 3.

klasse, og Marie fortæller, at det for eksempel skete i forbindelse med, at der skulle vælges hold til stikbold.

„Hver gang, der skulle vælges hold til stikbold eller andet, var det os fire, der stod tilbage. Hver eneste gang. De sagde, at de ikke ville have beskidte mennesker med på holdet.“

Lærerne forholdt sig ikke til det, men fordelte bare de sidste fire elever på holdene, fordi eleverne ikke selv ville gøre det. Det havde den konsekvens, at de fire elever holdt sammen. Marie synes, det blev meget 'grupperingsagtigt'. Og hun mener, at der i det hele taget er meget med grupperinger i skolerne.

„Man bliver puttet i bokse. Lige meget, om du selv vil være i den boks, bliver du puttet i den. Det er der

nogle, der allerede har bestemt, nærmest før du overhovedet kommer hen til skolen.“

Marie mener, at lærerne slet ikke prøvede at hindre eller dæmme op for den racistiske mobning, men tværtimod også selv forskelsbehandlede eleverne. For eksempel var der en lærer, der satte hende uden for døren i sine timer uden anden begrundelse, end at han ikke kunne lide hende.

Det sygeste, racistiske sted

I midten af 6. klasse flyttede Marie til en Rudolf Steiner-skole, men det skulle vise sig at være en forandring fra slemt til værre.

„Det var bare det sygeste, vildeste, racistiske sted *ever*. Altså, fuldstændig sindssygt!“ siger Marie og fortæller, at det var ganske forfærdeligt at starte på Rudolf Steiner-skolen. Allerede første dag fortalte en klassekammerat, som kendte Marie fra den tidligere skole, ondsindede og løgnagtige rygter om hende og fik hurtigt vendt både hendes egen klasse og to andre klasser imod hende.

I stikbold, i rundbold, og når vi skulle på tur, blev man bare fuldstændig udelukket. Og hvis der for eksempel blev givet kage, så var det alle andre, der fik først, og vi fik til sidst, og det var hver eneste gang.

Men det værste var, at også lærerne på Rudolf Steiner-skolen efter Maries opfattelse var racistiske.

Allerede en uges tid inde i skoleforløbet på den nye skole lagde Marie mærke til, at hvis hun rakte hånden op, blev hun ikke spurgt – heller ikke, selv om der ikke var andre elever, der rakte hånden op. Der var også en

dreng i klassen, der var adopteret fra Afrika, og det gjaldt ligeledes ham.

„Jeg gik så hen og spurgte den her dreng, Victor: ‘Hvorfor tager de ikke os, når vi kan svaret?’ Han fortalte, at det havde de aldrig gjort. Der var bestemte lærere, der ikke tog de brune eller de sorte børn, altså mørkhudede.“

Marie fortæller, at visse lærere fuldstændig ignorerede hende – for eksempel også når hun prøvede at stille et spørgsmål. Der var 16-18 lærere på skolen, og efter Maries opfattelse var næsten halvdelen af dem racistiske, og to-tre af dem var det i ekstrem grad.

„I stikbold, i rundbold, og når vi skulle på tur, blev man bare fuldstændig udelukket. Og hvis der for eksempel blev givet kage, så var det alle andre, der fik først, og vi fik til sidst, og det var hver eneste gang. Og hvis der så ikke var mere, så var der ikke mere. Og nogle gange sagde de, at der ikke var mere, selv om der stod en halv bakke.“

„Der var også nogle kommentarer, fordi jeg kan ikke lide chokoladecake,“ fortæller Marie. „Der var en lærer, der delte kage ud, og så spurgte hun, om jeg ville have et stykke, og jeg svarede nej tak. Og så sagde hun: ‘Ja, du er vel også bare bange for at spise dig selv.’ Det var sådan nogle ting, Victor og jeg skulle finde os i.“

En gang var der en episode i stikbold, hvor en anden elev systematisk gik efter at ramme Marie, og det var første gang, hun brød sammen, fortæller hun.

„Han jagtede mig med den bold og blev ved med at tyre den på mig. Han gik kun efter mig, og til sidst tyrede han den i ansigtet på mig, så jeg fik blodtud, og der var blod ud over det hele og på mit tøj. Han stod bare og grinede skadefro.“

Marie løb grædende ud af hallen, men læreren gjorde ikke andet end at tørre blodet op og sige til de andre elever, at de bare skulle fortsætte og hygge sig.

Sygemelding og skoleskift

Efterhånden måtte Marie melde sig syg og blive hjemme fra skole for at lade op, og hun endte også med virkeligt at blive syg, både psykisk og fysisk.

„Jeg brækkede mig, jeg havde feber, og jeg blev forkølet. Kroppen var stresset. Jeg spiste ikke, og jeg tabte mig. Jeg var deprimeret og havde ikke lyst til at stå op. Jeg kunne simpelthen ikke lide mit liv, fordi jeg gik på den skole. Det var virkelig forfærdeligt,“ mindes Marie.

Maries mor vidste måske en del af, hvad der skete i skolen, men Marie fortalte hende slet ikke alting, og på spørgsmålet om, hvorfor hun ikke gjorde det, svarer hun i dag: „Jeg havde bare ikke overskud til det.“

Alligevel lagde Maries mor mærke til, at det var noget galt, og efter et møde med skolelederen, som i øvrigt var meget afholdt af eleverne, blev der på hans initiativ indgået en aftale om, at Marie fremover havde lov til at forlade klassen og gå op til ham uden nærmere forklaring, hvis situationen blev for meget for hende. Denne aftale blev muligvis ikke formidlet videre til alle lærerne. I hvert fald opstod der kort efter en episode i en tysktimer, som blev afgørende for, at Marie holdt op på skolen.

„Jeg kan huske, at læreren var racistisk over for mig og ignorerede mig, og det blev for meget, og så gik jeg. Jeg tog bare min taske og gik, og alle stirrede på mig, fordi det var første gang, jeg gjorde det, og de vidste ikke, at jeg havde den aftale. Og så råber læreren midt i klassen: ‘Hvor fanden skal du hen? Du kan da ikke bare gå!’ Jeg havde fået at vide, at jeg skulle ignorere folk, hvis de var sådan, så tog jeg bare min taske og gik, og jeg lagde ikke mærke til, at hun faktisk gik efter mig. Jeg gik over til en anden bygning, hvor jeg skulle op ad en trappe til lederens kontor. Og da jeg så skal til at gå op ad den der lange trappe, tager hun fat i min arm og river helt vildt hårdt i den og siger: ‘Du har ikke fået lov til at gå.’ Så vender hun mig rundt og holder mig hårdt i begge arme og rusker mig, og så smadrer hun mig ind i væggen, sådan at mit baghoved dunker direkte ind i væggen. Det var, som om jeg fik et blackout, som om jeg var ved at besvime. Da jeg åbner øjnene, er der to af mine klassekammerater, som står på trappen med åben mund og er i chok og har set det hele. De skulle åbenbart op og hente papir til

Marie i køkkenet med familiens venners baby.

en printer. Og læreren siger: 'Ja, I går bare videre op efter det papir.' Og så ender det med, at jeg ikke går op til lederen, men bare kigger på hende og ryster på hovedet, og så går jeg hjem og fortæller det til min mor."

Efter episoden meldte Maries mor hende syg i en uge, hvor de to var i sommerhus og hyggede sig og prøvede at komme ovenpå efter episoden. Ikke desto mindre havde Marie det stadig dårligt og havde selvmordstanker.

„Jeg ville bare dø,“ fortæller Marie. „Jeg kunne ikke tage det mere.“

Episoden fandt sted lige før afslutningen af 8. klasse, og ved skoleårets afslutning gik Marie ud af skolen.

„Jeg var så lykkelig. Nu var det helvede endelig slut,“ siger hun.

Hun kom i 9. klasse på en specialskole for sårbare, normalt begavede elever.

„Her var der gode pædagoger og god stemning med plads til alle,“ fortæller Marie.

Følgenvirkninger

Marie er i dag 24 år, og oplevelserne i skoletiden ligger lang tid tilbage. Alligevel er hun stadig mærket af dem og bliver meget berørt, når hun fortæller om dem.

Som voksen oplever hun ikke racisme i samme omfang, som da hun var barn, men hun har stadig følgenvirkninger af den racisme, hun oplevede som barn.

„Som voksen føler jeg ikke, at det går mig så meget på – måske fordi jeg har været udsat for noget af det værste. Altså, nu er det mere sådan noget med, at jeg nok kan føle mig lidt udenfor nogle gange, eller at jeg ikke tør skille mig ud, for eksempel ved at byde ind i en samtale, eller fordi jeg

måske føler, at jeg er mindre værd, fordi jeg er blevet behandlet sådan næsten hele mit liv. Og jeg sætter andres behov foran mine, fordi jeg er mindre værd – fordi det er det, jeg kender til.“

Marie mener, at der ud over den direkte nedgørende racisme også findes en anden form for racisme: den, der fremstår som komplimenter:

„Det er også en form for racisme, når man får de der kommentarer som: 'Ej, hvor er du lækker' og 'Hvor er det en flot hud'. Jeg oplever nogle gange, at der er folk, der tror, at fordi du har brun hud, er det okay, at de laver sexchikane eller lægger meget an på dig. Det er en anden form for racisme,“ fastslår Marie. ■

Marie optræder kun med fornavn, men hendes identitet er redaktionen bekendt.

Ligeværd og spejlingsmuligheder for alle elever

Samtale med Mette Toft Nielsen om didaktiske overvejelser og pædagogisk praksis, når man i folkeskolen skal løfte den opgave at skabe en racismefri kultur i klassen og give alle elever – de minoriserede såvel som de majoriserede – identifikationsmuligheder og et ikke-diskriminerede værdisæt.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Mette Toft Nielsen er passioneret om at skabe rum, hvor alle elever føler sig forstået og anerkendt.

Mette Toft Nielsen er lærer, coach og konsulent med speciale i blandt andet etniske relationer og læringsprocesser. Hun har med en akademisk uddannelse i bagagen flere års erfaring som folkeskolelærer og har også udgivet videoer og artikler om kritisk farvebevidst pædagogik i praksis.

På spørgsmålet, om det er bedst at italesætte emner som racialisering og etnisk diskrimination, eller det bare forværrer problemet, er hendes svar klart og utvetydigt: „Selvfølgelig er vi nødt til at italesætte det. Men det er vigtigt, hvordan vi italesætter det. Man skal for eksempel lade være med at tage udgangspunkt i en minoriseret elev eller gruppe, når man læser fra eller om vedkommendes oprindelsesland.“

„Vi skal gøre det, fordi det er vigtigt for vores forståelse af verden. Så det er jo noget, vi skal gøre, selv om der kun er elever med majoritetsdansk baggrund i klassen. I virkeligheden er det måske endnu vigtigere, hvis der ikke sidder en klassekammerat fra det pågældende land. For hvordan kan vi få udfordret vores stereotyper, hvis man ikke gør det i skolen?“

Ligeværd

Mette Toft Nielsen vil gerne tage udgangspunkt i det mest grund-

læggende, men måske også mest abstrakte, når vi taler om folkeskolens ansvar for at bidrage til et ikke-diskriminerende og ikke-racistisk samfund: Folkeskoleloven.

„I Folkeskoleloven står der, at folkeskolens virke skal være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati. Der står ligeværd, ikke ligestilling. *Ligeværd*. At vi alle sammen er lige meget værd,“ fastslår Mette Toft Nielsen. Hun mener, at det derfor er skoleforvaltningens ansvar at klæde alle skolens aktører på til at forholde sig til racialet ligeværd. Pædagoger, lærere, ledelse og skolebestyrelsen skal have en bevidsthed om racialiseringsprocesser, og hvad det betyder, at vi inddeler mennesker i kategorier.

„Vi må huske på, at folkeskolen jo ikke eksisterer i et vakuum, men er et produkt af det samfund, den eksisterer i. Når vi har et formål, der handler om, at skolen skal være præget af ligeværd, så er det jo altså også noget, vi som samfund mener, den skal være. Det er en politisk beslutning. Samtidig lever vi også i et samfund – måske det eneste i verden – hvor man har en politiseret term, som hedder ‘ikkevestlig’. Jeg er i hvert fald ikke vidende om, at man har den andre steder, ‘non-western’ for eksempel. Fordi det simpelthen er så meget bundet op på en eurocentrisk forståelse, som man mange steder gerne vil pakke lidt væk. Og det kommer jo også til udtryk i folkeskolen. Det gør det for eksempel på den måde, at du har ret til modersmålsundervisning, hvis du er fra et EU- eller et EØS-land, men ikke, hvis du er fra et andet land. Det vil altså sige, at det er rigtig mange af de brune og sorte børn, som går i den danske folkeskole, der ikke har ret til modersmålsundervisning. Det er et konkret eksempel på, at ligeværddet bliver udfordret,“ mener Mette Toft Nielsen og tilføjer: „Og man kan spørge: Strider det ikke imod Folkeskolelovens formålsparagraf?“

I hvert fald skaber det efter hendes opfattelse et fundament af manglende ligeværd.

Læreplaner og undervisningsmaterialer

„Der er også mere subtile ting, der modarbejder formålet om ligeværd,“

mener hun og peger på blandt andet læseplaner og undervisningsmaterialer, der bygger på et eurocentrisk perspektiv.

„Og der er lærere, der har en nærmest kolonial forståelse af kultur, etnicitet, religion, hudfarve osv. Men det er ikke nødvendigvis lærernes skyld. Det har noget at gøre med deres uddannelse, hvor der er en mangel på undervisning i disse emner.“

Mette Toft Nielsen oplever i sit samarbejde med lærebogsforlag, at redaktørerne faktisk gerne vil en dagsorden med repræsentation for alle og er nysgerrige på det.

„De forstår egentlig godt, at de har et ansvar, og de vil gerne omstille sig. Men det er en lang og lidt sløv proces, fordi det jo også handler om, at lærerne skal med ombord. Hvis ikke lærerne synes, det er vigtigt at bruge disse materialer, kan det få den konsekvens, at forlagene tænker, at det er der ikke efterspørgsel på, og så bliver materialerne ikke lavet.“

Samtidig kan lærerne stå og mangle de relevante undervisningsmaterialer, så det er en ond cirkel.

Mette Toft Nielsen mener, at det ikke kun er vigtigt for de brune børn, at deres perspektiv er repræsenteret i bøger og undervisningsmateriale, men i høj grad også for majoritetsbørnene.

Spejle, vinduer og glasskydedøre

Mette Toft Nielsen er inspireret af den amerikanske børnebogsforsker Rudine Sims Bishop, som har beskæftiget sig med repræsentation og diversitet i børnelitteratur og i 1990 lancerede begreberne *mirrors*, *windows* og *sliding glass doors* – spejle, vinduer og glasskydedøre. Mette Toft Nielsen overfører hendes begreber og pointer til undervisningsmaterialer.

„Elever skal kunne spejle sig selv i det undervisningsmateriale, de bliver præsenteret for. Det skal de, fordi det engagerer dem, og fordi de så føler, at de er vigtige i verden. At de har en plads i verden og hører til. At de ser sig selv som handlekraftige og som nogle, der har indflydelse – også fordi en del af folkeskolens formålsparagraf siger, at skolen skal uddanne eleverne til at være aktive medborgere i et demokratisk samfund. Så *spejle* er altså vigtige.“

„Vinduer er udsynet til andre menneskers livsverden. Det er enormt vigtigt for de hvide børn, for når de får præsenteret brune og sorte børns virkelighed, så er det oftest som ofre; det er som nogle, der er farlige, nogle, der er terrorister, nogle, der er tilbagestående og ikke har en forståelse af, hvad demokrati er. De har et forvrængede billede af, hvad brune og sorte menneskers virkelighed er, så derfor er det vigtigt, at der er en nuanceret repræsentation.“

Elever skal kunne spejle sig selv i det undervisningsmateriale, de bliver præsenteret for. Det skal de, fordi det engagerer dem, og fordi de så føler, at de er vigtige i verden.

„Glasskydedør er det her med, at når vi får en god fortælling, får vi mulighed for at gå ind i en virkelighed, der er forskellig fra vores egen. Og det betyder, at det bygger bro; at selv om vi er meget forskellige og lever vidt forskellige liv, så kan vi stadigvæk forstå hinanden og leve os ind i hinanden og faktisk have en solidaritet med hinanden.“

„Og så siger Rudine Sims Bishop – og det er egentlig en meget sød metafor – at når lyset står helt rigtigt, bliver et vindue til et spejl, og det betyder, at dét, man troede, var så forskelligt fra én selv, finder man lige pludselig ud af, slet ikke er så forskelligt.“

Lærerens bevidsthed om egen position

„Det er selvfølgelig helt vildt vigtigt, at vi altid medtænker: ‘Hvad er det, jeg tager med mig ind i det klasseværelse?’“ siger Mette Toft Nielsen. „Og det er klart, at der vil være en forskel på, hvem vi er, og hvordan vi selv er racialiseret. Men det er enormt vigtigt, at vi er bevidste om,

FOTO: KENNY ELIASON/UNSPASH

at racialisering betyder noget, og at det betyder noget, hvordan vores elever bliver læst, ikke bare i skolen, men også i samfundet generelt. Som lærere er vi ikke adskilt fra den raciale påvirkning, som vi er vokset op med, og som samfundet hele tiden pådutter os. Det betyder, at man som lærer kan have blinde vinkler og mangle indsigt i egne fordomme. Først når vi er bevidste om det, kan vi faktisk gøre noget ved det,” fastslår hun.

Hvornår er det min holdning, og hvornår er det min uvidenhed, der spiller ind? Man skal turde stille sig i en sårbar position af uvidenhed og sige til sine elever: ‘Det ved jeg faktisk ikke. Hvad ved I?’

„Og det hænger også sammen med, hvordan vi skal forholde os til os selv, når vi er i klasserummet. Vi

skal være opmærksomme på vores egne begrænsninger. Hvornår er det min holdning, og hvornår er det min uvidenhed, der spiller ind? Man skal turde stille sig i en sårbar position af uvidenhed og sige til sine elever: ‘Det ved jeg faktisk ikke. Hvad ved I?’“

Desuden skal man være opmærksom på, at det er forskelligt, hvordan forskellige elever forholder sig til deres egen racialisering, og hvor meget det fylder for dem.

„Som lærer skal man være bevidst om, at man ikke pådutter dem, at det her er vigtigt for dem.“

Adopterede i skolen

Er der nogen særlige ting, man skal tænke ind i forhold til adopterede som en minoritetsgruppe?

„Jeg tror, det er vigtigt at være bevidst om, at adopterede falder lidt ned mellem to stole. På den ene side er man ikke hvid, og på den anden side bliver man i nogle sammenhænge betragtet som hvid, fordi ens forældre er hvide.“

„Du er vokset op med de kulturelle normer fra det dominerende majoritetssamfund, så det betyder, at du ikke har noget kulturelt at trække på eller forældre, der har samme erfaring

med, hvordan det er at blive mødt med den krop, du går gennem samfundet med. Du vil måske ikke møde den samme forståelse, som du ville, hvis dine forældre havde den samme racialisering som dig selv.“

Mette Toft Nielsen mener, at man som adopteret tit bliver mødt, som var man en hvid majoritetsdansk, fordi man har et danskklingende navn, og man er opdraget og assimileret ind i den dominerende majoritetskultur.

„Men det er jo ikke ensbetydende med, at du ikke oplever racisme, og du kan opleve det på mange måder. Og hvis ikke du har et danskklingende navn, eller din forældrebaggrund ikke er kendt, vil du blive mødt ud fra din hudfarve.“

„Noget af det, som det kan være vigtigt at fremhæve, er, at den racialisering, du har som adopteret, altså den måde, du ser ud på, kan det være svært at identificere sig med, fordi du ikke har baggrunden for det. Derfor er det så vigtigt, at du som adopteret ikke bliver forstået, som om dit liv først startede, da du kom til Danmark, men at der er en forståelse af, at der altså også var noget før. Det er jo den kulturarv, som mange adopterede egentlig bliver frarøvet i forbindelse

Det er forskelligt, hvordan forskellige elever forholder sig til deres egen racialisering, og man skal som lærer ikke pådutte dem noget, de ikke selv lægger op til, for eksempel om deres families oprindelsesland.

med adoptionen, og som gør, at den der brunhed, man har med sig – hvad kommer den af? Hvad repræsenterer den? Hvad er det for en kultur og ophav, der er at være stolt af? Den bevidsthed er der rigtig mange adop-

terede, der ikke har, mens andre racialiserede børn har den, fordi de får den med hjemmefra.“

„Her er ens egen fortælling om, hvem man er, afgørende. For nogle adopterede er det, som om alt det, der lå før, de blev adopteret, slet ikke eksisterer. Og så kan det jo være svært at blive præsenteret for i skolen, fordi du ikke selv har noget forhold til det. Og for andre adopterede kan det godt være sådan en fortælling om, at det er der, jeg kommer fra, og det er noget, man kan være stolt af.“

„Når vi går ind i de her emner, er det vigtigt, at eleverne bliver aktive aktører i det. Det er os som voksne, der har ansvaret for læringsrummet, men eleverne er jo medskabere af det. Vi må ikke pådutte eleverne noget med: ‘Det er jo der, du kommer fra’. Eleverne skal selv have mulighed for at sige: ‘Der kommer jeg fra’. Det skal være dem selv, der på eget initiativ kan dele de her personlige oplysninger.“

Mobning og racisme

Nu har vi talt om, hvad lærerne og skolen kan gøre forebyggende. Hvis vi vender os mod det, der sker mellem eleverne, synes du så, at der er forskel på mobning og racisme eller racistiske mikroaggressioner?

„Jeg synes, det er farligt at kalde det mobning, når det ikke er mobning, men racisme. Mobning udgår typisk fra nogle, der selv er udsatte. Man mobber for at være en del af et fællesskab, der mobber. Så vi gør det for at have et socialt tilhørsforhold og undgå selv at blive mobbet. Mobning kommer ud af en underlegenhedssituation. Racisme kommer derimod rigtig ofte af en overlegen position, og der er ikke nødvendigvis den samme udskillelsesproces. Du ser jo også racisme i nære relationer. Adopterede oplever for eksempel racisme fra forældre og søskende, der er hvide. Du ser racisme blandt venner. Racisme er jo også ofte noget, vi ikke er bevidste om, at vi udviser.“ ■

Mette Toft Nielsen er lærer, coach, selvstændig konsulent og psykoterapeutstuderende. Hun er desuden uddannet cand.mag. i Kultur, Kommunikation og Globalisering (KKG), med speciale i International Migration og Etniske Relationer (IMER) fra Aalborg Universitet. Hendes fokus er centreret om retfærdige læringsprocesser og ligeværdige relationer, både i teori og praksis.

Hjemmeside: dekonstruer.dk

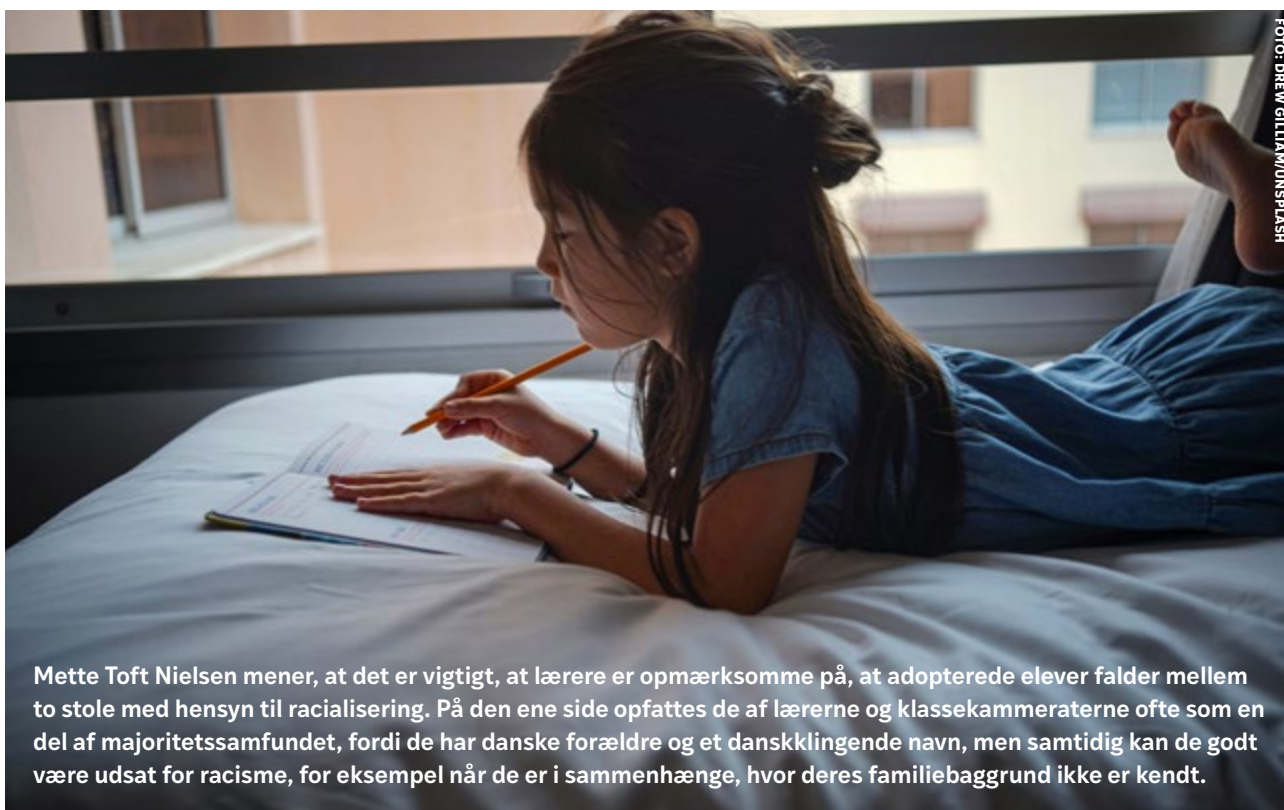

FOTO: DREW GILMAN/UNSPASH

Mette Toft Nielsen mener, at det er vigtigt, at lærere er opmærksomme på, at adopterede elever falder mellem to stole med hensyn til racialisering. På den ene side opfattes de af lærerne og klassekammeraterne ofte som en del af majoritetssamfundet, fordi de har danske forældre og et dansk klingende navn, men samtidig kan de godt være udsat for racisme, for eksempel når de er i sammenhænge, hvor deres familiebaggrund ikke er kendt.

Iram Khawaja er lektor i pædagogisk psykologi med en ph.d. i socialpsykologi. Hun har forsket og undervist i inklusion, diversitet og andethed i hverdagsliv og undervisnings-sammenhænge.

Laila Lagermann er uddannelses- og ungdomsforsker med en ph.d. i pædagogisk psykologi. Hun har blandt andet forsket i in- og eksklusionsprocesser blandt børn og unge i skole og uddannelse.

Gode intentioner er ikke nok

Hvordan sikrer man minoritetsetniske elevers muligheder for at deltage på lige fod med andre børn og unge i skolen? Dette simple, men samtidig svære spørgsmål forsøger bogen *Gode intentioner er ikke nok* at give et bud på.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Intentionen er ikke det afgørende; det er derimod modtagerens oplevelse. Sådan lyder et kendt dogme i spørgsmålet om racisme. For den, der skal lægge øre og krop til racistisk, nedgø-

rende eller diskriminerende behandling, er det ikke nødvendigvis en formildende omstændighed, at det ikke var hensigten. Det er ikke afsenderens hensigt, men modtagerens opfattelse

af kommunikationen og situationen, der er væsentlig.

Denne tankegang kan overføres til skolen: Det er ikke skolens noble værdier og politikker eller Folkeskole-

lovens fine formuleringer, der er bestemmende for succesen med at skabe en skole, hvor alle føler lige værd. Det er derimod, hvordan værdierne omsættes i pædagogisk praksis.

Bogen er skrevet af Laila Lagermann og Iram Khawaja, to garvede kapaciteter inden for minoritetsetniske børns muligheder for at deltage i pædagogiske sammenhænge.

Fem myter

Bogen tager afsæt i fem myter, som efter forfatterens mening hersker i feltet etniske minoriteter i dagtilbud og skole. De fem myter – formuleret som udsagn – er:

1. Der findes jo ikke racisme i Danmark.
2. Her ser vi ikke farveforskelle.
3. Det er de minoritetsetniske børn, der er problemet.
4. På vores skole er alle lige.
5. Hvis bare man har gode intentioner ...

De fem myter eller udsagn har ikke alle helt samme vægt eller valør.

Den første myte gælder bredt i det danske samfund og ikke kun i folkeskolen, nemlig at der ikke findes racisme i Danmark. Denne myte underkender minoritetsetniske børns oplevelse og erfaring.

Det andet udsagn om ikke at se farveforskelle, støder på den virkelighed, at man netop ved at have en nok så velmenende farveblind tilgang, overser det faktum, at forskelle gør en forskel, og man får ikke udviklet et sprog til at tale om forskellene og deres betydning. Forfatterne anerkender, at det er et reelt dilemma, hvordan man inkluderer elever uden samtidig at kategorisere dem på en ekskluderende måde.

Det tredje udsagn om, at det er de minoritetsetniske børn, der er problemet, er det næppe særlig politisk korrekt at formulere eksplicit, men det er i høj grad den forståelse, der ligger til grund for en del politik på skoleområdet, og bogen viser, hvordan holdningen også kan findes i skolens hverdag. Bogen taler om en ansvarsforskydning, hvor de minoritetsetniske børn gøres til bærere

af problemerne og dermed også ansvarlige for løsningen. Man risikerer derved at forklare pædagogiske problemer ud fra kategorier frem for situationer og sammenhænge. Dét at forklare elevers problematiske adfærd med deres etnicitet kan med den glidning nemt blive til, at en minoritetsetnisk baggrund er problematisk i sig selv.

Myten om, at alle er lige, overser den sociale ulighed, som eleverne har med sig ind i skolen, og bogen anbefaler en pædagogisk tilgang, forfatterne kalder *social retfærdighed*, som bygger på ideen om grundlæggende ligeværd for alle børn.

Den femte og sidste myte, 'Hvis bare man har gode intentioner ...' er den, der også i omvendt form leverer bogens titel: *Gode intentioner er ikke nok*.

Kapitlet om den femte myte beskriver, hvordan en intention om at skabe inklusion kan ende i det modsatte og skabe eksklusion, hvis man ikke har tænkt mulige scenarier og dilemmaer igennem. Vigtige pointer i kapitlet er, at emner som racisme, forskelsbehandling og eksklusion vækker stærke følelser og holdninger hos de fleste mennesker, både hos elever og hos underviseren. Nogle af de mange råd i kapitlet er derfor at være bevidst om, at emnerne berører alle personligt og følelsesmæssigt, at anerkende og skabe rum for svære følelser og at italesætte svære følelser (herunder også eventuelt ubehagelige stemninger). Kapitlet peger også på, at det er vigtigt at have fokus på magtrelationer, herunder blik for sin egen magtposition som underviser. Og naturligvis spørgsmålet om, hvilken betydning ens egen racialisering har for de dynamikker, der igangsættes i klasserummet.

Illustrative cases

Hvert af bogens kapitler, der er bygget op over de fem myter, er forsynet med cases fra hverdagsituationer i skolen. Det bidrager til, at man som læser lettere kan forstå de pædagogiske refleksioner og pointer, når man ud fra cases får gennemgået casens dilemmaer og bliver præsenteret for den tilgang, forfatterne foreslår. Det gør de blandt andet ud fra en *kritisk*

farvebevidst pædagogik (en tilgang udviklet af Laila Lagermann), som handler om, hvordan man anerkender, at børns etnicitet m.m. har en betydning for skolen, for samfundet og for deres selvforståelse.

I arbejdet med denne pædagogik inddrager man (lidt sloganagtigt formuleret) tre P'er:

1. Plads til forskellighed.
2. Positive og høje forventninger til alle elever.
3. Påskønnelse af elevperspektiver.

Lidt i samme stil slutter bogen med tre handleanvisende råd:

1. Anerkend, at forskelle betyder noget.
2. Se på sammenhængen.
3. Inddrag børns og unges perspektiver.

Bogens målgruppe er professionelle på det pædagogiske og sociale område, og det bærer den sprogligt præg af, men den kan også læses af for eksempel forældre, der vil klædes på til at inspirere deres barns lærere til ægte etnisk inklusion.

Der er en lille bonus til sidst i form af en ordliste med let forståelige forklaringer på de anvendte begreber. ■

Laila Lagermann og Iram Khawaja: *Gode intentioner er ikke nok. Opgør med fem myter om racisme, diversitet og etniske minoriteter i pædagogisk praksis*. Dansk Psykologisk Forlag 2022, 164 sider. 250 kr.

Litteraturen afspejler tiden

I kølvandet på den omfattende racismekritik og identitetsbevidsthed, der accelererede efter mordet på George Floyd i sommeren 2020, undersøger litteraturkritiker og forfatter Klaus Rothstein i bogen *Den sorte mand*, hvordan sorte mennesker er blevet fremstillet i dansk litteratur – både børnelitteratur og voksenlitteratur.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Litteraturen afspejler den måde, vi tænker og taler om andre på, og den er en kilde til forståelsen af menneskesyn, mentalitet og kultur i den tid, den er skrevet.

„Skønlitteraturen lever med al sin historiske fordomsfuldhed. De gamle værker er nødvendige vidnesbyrd fra en uperfekt fortid til en uperfekt nutid,“ konstaterer Klaus Rothstein.

Han gennemgår både ældre og helt ny litteratur, lige fra en molbohistorie fra 1780 til de nyeste værker af for eksempel Jonas Eriksson og Sofie

Malmberg. Bogen kommer ind på mange forfattere, hvis forfatterskaber betragtes som klassikere, der vil blive stående, blandt andre H.C. Andersen, Henrik Pontoppidan, Johannes V. Jensen, Karen Blixen, Tom Kristensen, Klaus Ribbjerg og Inger Christensen. Og op til Michael Strunge, der i sine to *Nigger*-bøger lader jeget identificere sig med 'negeren' ud fra en fælles outsiderposition. Og dernæst en række forfattere, som i dette årtusind har skrevet bøger, der finder sted i eller handler om Afrika: for eksem-

pel Katrine Marie Guldager, Thomas Boberg og ikke mindst Jakob Ejersbo. Klaus Rothstein kommer med andre ord meget vidt omkring i det litterære landskab, og det er interessant læsning.

Udrensning i sproget

En vis afgrænsning af bogens emne ligger i dens titel: Den handler først og fremmest om skildringen af sorte mennesker – og kun i mindre omfang om andre racialiseringer. Dog kommer den ind på den debat, der opstod om, hvorvidt Yahya Hassan gik islamofobien ærinde ved at skrive om overgreb i muslimske miljøer, og om han burde have tænkt på, hvordan det kunne misbruges i en nedgørende diskurs om muslimer.

Klaus Rothstein nævner et pudsigt eksempel på, at man i et litterært værk har rensset ud i stereotypiseringen af 'sorte', men glemt andre kategorier: Ved en genudgivelse af Ian Flemings romaner om James Bond i 2023 redigerede det britiske forlag ordet 'neger' ud, fordi det ville opfattes stødende af nutidige læsere. Klaus Rothstein kommenterer: „Romanens misogyni og asiatiske stereotyper fik sjovt nok lov til at stå uantastet.“

Den 'modsatte' udrensning skete i Astrid Lindgrens *Pippi Langstrømpe*, hvor der inden udgivelsen af bogen i 1945 blev ryddet ud i Pippi-figurens grænseoverskridende, frække opførsel, men ingen på forlaget følte sig ramt af den fordomsfulde beskrivelse af sorte mennesker. Men et halvt århundrede senere blev Pippi Langstrømpe genstand for stor litterær debat og er nok et af de mest omtalte eksempler på et litterært værk, der er blevet redigeret af årsager, der har med racestereotyper at gøre. I 1990'erne var det ikke længere problemfrit at udtrykke sig stereotyp om sorte mennesker, og Pippis far blev forvandlet fra 'negerkonge' til 'sydhavskonge'. Det skete

Tre af de børnebøger, Klaus Rothstein skriver om, er Astrid Lindgrens *Pippi Langstrømpe*, Halfdan Rasmussens *Børnerim* og Egon Mathiesens *Buguvugi og hans fire sønner*.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Klaus Rothstein er litteraturkritiker, tilrettelægger og vært på litterære radio-programmer og podcasts og forfatter til essaysamlinger i krydsfeltet mellem litteratur, politik og samfund.

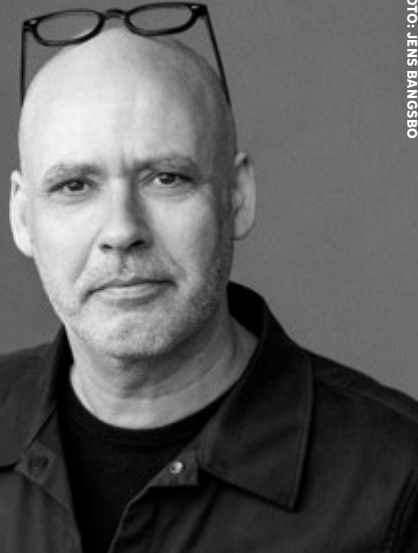

FOTO: JENS BANGSBO

første gang i en tegnefilmudgave i 1997 – vel at mærke med Astrid Lindgrens egen billigelse. I Danmark holdt man dog fast i den gamle version i genudgivelser indtil 2020.

Utilsigtet stereotypisering

I flere værker både for børn og voksne finder Klaus Rothstein det paradoks, at forfatterne har en klar intention om tolerance, ligeværd og hyldest af mangfoldighed, men alligevel uforvarende reproducerer ekskluderende, racistiske stereotyper og dermed indirekte med sproget dementerer deres eget budskab. I hvert fald, når man læser bøgerne med nutidens blik.

Klaus Rothstein giver flere eksempler på dette både inden for børnelitteraturen med for eksempel Halfdan Rasmussen og Egon Mathiesen og inden for voksenlitteraturen med for eksempel digteren Erik Knudsen, der i 1970 udgav *Babylon marcherer. Politiske tekster* – en på alle måder antikonkonalistisk og antiracistisk bog, der alligevel med selvfølgelighed bruger ordet 'neger'. Men det var også 25 år, før man for alvor fik øjnene op for ordets medbetydninger.

Klaus Rothstein mener, at „gennem læsninger af litteraturen kan vi forsøge at forstå den fortid, vi har distanceret os fra politisk og moralsk, eller de ord, vi ikke bruger på samme måde som tidligere. Men vi kan ikke rette eller slette litteraturen, lige så lidt som vi kan slette historien.“ Han mener dog, at klassiske værker godt kan tåle genfortællinger og sproglige

justeringer, forudsat de oprindelige versioner fortsat findes.

Ordet 'neger'

Centralt i Klaus Rothsteins refleksioner og analyser står brugen af ordet 'neger' i litteraturen. Ordets virkning og status i det danske sprog er voldsomt ændret de seneste tre årtier, og Klaus Rothstein kommenterer det sådan:

... den, der ikke kan læse ordet 'neger' uden at føle sig krænkede eller udsat for et sprogligt overgreb, nægter at acceptere fortiden.

Den, der insisterer på at blive ved med at bruge ordet, evner ikke at træde ind i nutiden.

Og den, der insisterer på, at ordet 'neger' blot er et slags fremmedord for 'sort', ignorerer det faktum, at ordenes betydning ikke er et spørgsmål om simpel semantik, men om deres historiske belastning.

En særlig udfordring står forfatterne med, når de i dag skriver historiske bøger for eksempel om Danmarks grufulde slavehandel. Mich Vraae har i sin kolonitidstrilogi, *Haabet, Peters kærlighed og Faith* (2066-18), tilstræbt at bruge datidens sprog for at beskrive datidens mennesker. Samme tilgang har Jonas Eriksson valgt i sin roman om slavehandlen, *Vejen hjem* (2023), hvor romanfigurerne rask væk bruger ordet 'neger'. En helt anden indfaldsvinkel har Sofie Malmberg

benyttet i sin roman *Bargums synder* (2022), der også handler om slavehandlen i 1700-tallet, men hvor hun konsekvent undgår ordet 'neger'.

Forfatteren til *Silas-bøgerne*, Cecil Bødker, har skrevet en bog, hvor omgangen med ordet 'neger' er bemærkelsesværdig sin tid taget i betragtning: *Salthandlerskens hus* (1972). Bogen er delvis en rejsekildring og delvis en biografisk roman fra et arbejdsophold i Etiopien, hvor hun boede i en hytte hos salthandlersken Debith. Et af bogens temaer er at konfrontere sig selv med den klassiske europæiske fordomstænkning og afdække de klichefyldte billeder, der er i „undersiden af din bevidsthed“. Ordet 'neger' forekommer kun ganske få gange i bogen – en af gangene er hen mod slutningen, hvor Cecil Bødker og hendes mand efter salthandlerskens død har adopteret to af hendes ni børn.

„... forfatteren er i svømmebad med sine to danske døtre og deres adopterede søstre. Dengang var sorte et særsyn, og ved synet af Tadjune udbrøder en dreng: 'Øj – se der – der kommer en neger.' Mette tager ham i skole: Hun er ikke nogen neger, hun er sgu da en lillesøster.“

Den sorte mand er en fin og tankevækkende guide til de sidste knap 250 års hvide, litterære fremstillinger af sorte mennesker. ■

Klaus Rothstein: *Den sorte mand. Racisme, woke og hvidhed i dansk litteratur*. Gads Forlag 2023, 204 sider. Pris ca. 250 kr.

Menneske frem for kategori

Samtale med antropolog Peter Hervik om antropologiske perspektiver på begreberne racialisering, racisme og antiracisme på baggrund af hans bog *Sådan er det bare!*

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Peter Hervik er ph.d. i antropologi, docent i International Migration og Etniske Relationer (svensk grad) og uafhængig forsker tilknyttet NOISE (Network of Independent Scholars Education) og Foreningen til Etablering af Det Frie Universitet.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

„Når folk kan lide mig, siger de, at det er på trods af min farve. Når de ikke kan lide mig, pointerer de, at det ikke er på grund af min farve,“ skrev den fransk-caribiske forfatter Frantz Fanon, der levede fra 1925-61.

Frantz Fanon er et af Peter Herviks intellektuelle forbilleder i racismeforskningen. Hervik mener, at Fanon stadig er aktuell, når han insisterer på at blive set som menneske og ikke som farve:

„Jeg er ikke min farve,“ sagde Fanon, som ønskede at frisætte sig fra de raciale og racistiske begreber: ‘Jeg ønsker at være et menneske, intet andet end et menneske’.

Også for Peter Hervik er imperativet ‘menneske først’ af så afgørende betydning, at han vægrer sig mod overhovedet at benytte kategorier:

„Er du din krop? Din farve? Nej, som menneske er man mere end som så,“ siger han. „Og det hænger sammen med sjælen, som størstedelen af planetens befolkning tror, at mennesket har. En sjæl, som er abstrakt. Den har ingen farve,“ siger Peter Hervik.

„Din krop, din farve og dit navn er det, du bliver gjort til i samfundet, og dér har du det centrale i racismen. Så jeg vil gerne flytte fokus fra det at være en farve til det at være et menneske. Dybest set, så udgør racisme en afhumanisering, og det er derfor nødvendigt med en fundamental genhumanisering for, at bekæmpelse af racisme kan blive effektiv.“

„Der er ikke noget galt med at tale om menneskelig forskellighed,“ fastslår Peter Hervik. „Det er først, når den bliver gjort til et privilegium, at forskelligheden bliver problematisk. Det, man skal bekæmpe, er det hvide overherredømme, privilegiesystem og de dybere forståelser bag de racistiske udtryk. Selv om det ikke er mange, findes der jo også brune og andre, som har hvide privilegier. Betegnelsen ‘hvid’ som i ‘hvidt privilegiesystem’ henviser ikke til en persons hudfarve, men er en politisk, ideologisk konstruktion, som hovedsageligt favoriserer mennesker med ‘hvid’ eller ‘lys’ hudfarve. Racismeforskerne advarer imod, at vi stiller biologiske kategorier forrest og gør kampen mod racisme til en klapjagt på hvide mennesker.“

Peter Hervik mener, at man ikke kan bekæmpe racisme effektivt, hvis man som udgangspunkt kategorisk definerer sine modstandere racielt.

„Vi er nødt til at være sammen om at bekæmpe det hvide overherredømmesystem,“ siger han.

Racialisering og selvracialisering

Det er imidlertid ikke kun majoritets-samfundet, der racialiserer minoritetsgrupper eller i det hele taget tænker i raciale og racistiske baner. Racialisering er også udbredt blandt racialiserede selv og blandt dem, der ønsker at bekæmpe racismen. For begge disse grupper kan rationalet bag racialiseringen være et udtryk for en modstand for modstandens egen skyld eller at angribe symptomer på racisme i stedet for selve den racistiske grundopfattelse og kernen i racismen.

Det, at racialiserede personer eller grupper omtaler sig selv i raciale kategorier, kan kaldes ‘selvracialisering’.

Spørgsmålet er, om selvracialisering bidrager til bevidstgørelse om og dermed bekæmpelse af den strukturelle racisme i samfundet, sådan som det skete med homoseksuelles brug af det nedladende ord bøsse, hvor de tog det til sig og gjorde det neutralt og på den måde medvirkede til større tolerance over for seksuelle minoriteter. Eller bidrager selvracialiseringen omvendt til kontraproduktivt at fastholde de raciale kategorier og dermed til racistisk diskrimination?

I en flerracial adoptivfamilie er det et nærliggende spørgsmål, om den bedste personlige strategi i familien er at italesætte og pege på racialisering og forskelsbehandling, når man møder den – eller om det også på det personlige plan er den bedste psykologiske strategi at prøve at ignorere racialiseringen?

Peter Herviks svar er: „Dilemmaet er, at hvis man racialiserer – både sig selv og andre – så bruger man nogle kategorier, som man egentlig helst vil undgå. Og det vil sige, at man kommer til at forstærke det problem, som man gerne vil bekæmpe.“

Men det svar er måske farvet – hvis man kan tillade sig at bruge det

Peter Herviks definitioner

Race er en social konstruktion og ikke et objektivt, indre, biologisk træk. ‘Race’ som biologisk enhed eksisterer ikke, og en videnskabelig definition af race som objektiv enhed er for længst afvist af genetikerne, fordi forskellene i genotyper er så små, at de ikke kan forklare forskelle i fænotyper (de synlige forskelle), og der er ikke skarpe grænser mellem de såkaldte racer.

Racialisering er de sociale og psykologiske processer, der placerer folk i raciale kategorier. Racialisering er et analytisk begreb for de processer, hvor anderledeshed – ikke bare i ‘racemæssig’ forstand, men også i kulturel forstand – bliver brugt som forklaring på en bestemt adfærd. Når vi racialiserer, aflæser vi folks indre forskelle ud fra deres ydre fremtoning. Især intelligens, moral og civilitet.

Racisme er en ideologi og en diskriminerende social handling baseret på en racialisering, hvor nogle befolkningsgrupper underordnes andre. Da racisme bliver brugt til at ekskludere og inkludere mennesker og skelne mellem ‘dem’ og ‘os’ på baggrund af racialisering, skal racismen altid ses i forhold til fremherskende magtrelationer, der kan omsætte racistisk tænkning til handling. Racismen er sjældent et mål i sig selv, men et middel for nogle til at udnytte, udelukke eller få magt over andre. Den kan dog udvikle sig til at blive et mål i sig selv.

Etnicitet bruges i hverdagssproget som et erstatningsord for racebegrebet, men fra en faglig antropologisk vinkel samt i forhold til ordets etymologi giver det ikke mening, idet „etnisk“ som udgangspunkt er minoriteten i et magtforhold. Oprindeligt henviser begrebet til folk uden for nationen og ikke-kristne.

udtryk – af, at det kommer fra en forsker, der ikke er personligt berørt af racialisering. Professor Lene Myong, der selv er adopteret fra Sydkorea, fremførte i sin ph.d.-afhandling fra 2009, *Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*, det modsatte synspunkt, idet hun problematiserede den farveblindhed, der i adskillige årtier har hersket i adoptivfamilier i forbindelse med internationalt adopterede børn.

„Ja, og der er det, at Lene Myong siger, at den risiko ved selvracialisering vil hun gerne løbe, for der er ikke rigtig noget andet, man kan gøre,“ replicerer Peter Hervik, men han mener alligevel, at hvad man end bekæmper, vokser det i ens bevidsthed. Det vil sige, at jo mere man racialiserer, jo større risiko er der for, at racialiseringen bliver den måde, man ser verden på og derved forstærker racialiseringen.

Han tilføjer: „Der også det problem, at selvracialisering er med til at udviske forskelle. Når man bruger kategorien ‘brun’, har mennesker i kategorien ‘brun’ ofte intet andet tilfælles end deres hudfarve, og det er utilstrækkeligt. Så racialisering og selvracialisering er med til at udviske andre vigtigere forskelle som for eksempel religiøse.“

Ja, men den modsatte strategi eller måde at leve på, hvor man kun ser én fælles menneskelighed, er vel den farveblindhed, som Lene Myong kritiserer adoptivfamilierne for at have?

„Hun har fuldstændig ret. Det er vigtigt, at den farveblindhed bliver tacklet. ‘Din farve betyder ikke noget,’ siger forældrene. ‘Det skal du ikke tænke på. Du er lige så god som alle andre.’ Men man kan ikke ignorere den forskel, der er, og det er legitimt at tale om forskelle. Det vigtige er at opretholde dialogen om forskelle.

Det er ikke forskellene i sig selv, men holdningen til forskellene, der er afgørende. Det er historierne om forskellene, der udgør racismen – ikke forskellene selv. Men forældrene er ofte dårligt klædt på og ved ikke, hvordan de skal opretholde den dialog.“

Kategorien hvid skifter over tid

Race er en social konstruktion og ikke biologisk funderet, men det gør den ikke mindre virkelig, for race påvirker og begrænser ens livsmuligheder inden for uddannelse, bolig, sundhed, partnervalg og meget andet.

Netop fordi race er en social konstruktion, er racekategoriseringen også historisk foranderlig.

Spaniere, portugisere og italienere blev i flere århundreder betragtet som brune og mere afrikanske end europæiske i det øvrige Europa. Det var først, da den italienske Christoffer Columbus havnede i Caribien og i Europa fik tillagt æren for opdagelsen af Amerika, at han blev betragtet som hvid. Jøder har gennem historien været betragtet som både hvide og ikke-hvide. I USA omkring år 1900 blev europæiske indvandrere fra Syd- og Østeuropa racialiseret, men efter anden verdenskrig blev de betragtet som hvide. Arabiske indvandrere fra arbejderklassen i USA blev racialiserede, mens arabiske-amerikanere i middelklassen generelt blev betragtet som hvide amerikanere indtil 11. september 2001, omend muslimsk arabisk hvidhed aldrig har opnået samme status som kristen arabisk hvidhed. Mennesker i Korea, Kina og Japan kategoriserede sig selv om hvide, indtil europæerne kom, hvorefter de begyndte at omtale sig selv som mørke for at kunne adskille sig positivt fra europæerne.

Kort sagt er kategorien ‘hvid’ fluktuierende, og hvidhed kan ses som en

Peter Hervik: *Sådan er det bare – antropologiske perspektiver på oplevelser og reaktioner på racialisering i Danmark*. Forlaget Klim 2021. 398 sider, ca. 300 kr.

sociologisk identitet, der kan være til forhandling.

Strukturel racisme

Man taler om, at der findes en strukturel racisme i samfundet. Begrebet ‘strukturel racisme’ beskriver de systemiske forskelle, der groft sagt er på hvide og ikke-hvide i samfundet, hvad angår adgang til uddannelse, jobs, boliger, sundhed og så videre, men Peter Hervik mener, at begrebet også har sine begrænsninger.

„Det indfanger for eksempel ikke brugen af racistiske konspirations-teorier, for eksempel erstatningsteorien, som går ud på, at hvide mennesker over tid risikerer at blive erstattet af brune mennesker eller af muslimer. Den strukturelle racisme forklarer heller ikke den politiske brug af racisme. Hvis man ser på de politiske programmer og lytter til medierne i Danmark, er der en anti-muslimsk tankegang, en anti-muslim-racisme, som er blevet næsten normaliseret. Der findes ikke en tilsvarende anti-sort racisme i de politiske programmer. Men på hverdagsplanet, i hverdagsracismen, findes racisme mod de sorte også. Og det er nødvendigt at bekæmpe racismen både på hverdagsplanet og på det politiske plan.“ ■

Læs mere

Peter Hervik: *Race, „race“, racialisering, racisme og nyracisme*. *Dansk Sociologi* 26 (1), 2015, side 29-50.

Findes online her: rauli.cbs.dk/index.php/daneksociologi/article/view/4991/5422

Et uigennemtrængeligt forhæng

Eva Tinds nye roman *Min Kim* er en skildring af at vokse op som adopteret i Danmark i 70'erne og 80'erne, at søge tilbage til sit koreanske ophav i 1990'erne og i det nye årtusind at foretage et kontinuerligt reparationsarbejde for at udfylde huller i livshistorien og genopbygge relationen til den koreanske familie.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Romanen har to hovedfigurer: Jeg-fortælleren, der har stor lighed med forfatteren selv (og blandt andet er forfatter til de samme bogtitler som Eva Tind), og hendes barndomsveninde Gull-Mai, der er en fiktiv figur, sammensat med inspiration fra mange forskellige adopterede og deres livshistorier.

Bogen er slags dialog mellem de to figurer, men en asymmetrisk dialog: Jeg-fortælleren sætter den overordnede præmis, og hendes udsagn består af både erindringer om sin egen og deres fælles barndom, tænkte henvendelser til Gull-Mai i form af indre dialoger, kommentarer til adoptionsdebatten op gennem 00'erne og 10'erne og refleksioner over, hvad adoption gør ved mennesker, og hvordan det kunne være anderledes.

Gull-Mai-figures udsagn er formuleret som breve, men derudover indirekte gengivet i jeg-fortællerenes beskrivelser af deres møder og samtaler. Desuden rummer bogen gengivelse af dokumenter, som ikke kan tilskrives nogen af de to figurer, for eksempel en FN-udtalelse om ulovlige adoptioner (2022) og den australske regerings undskyldning til alle, der har været udsat for tvangsadoption (2013).

Fælles skæbne

Jeg-fortælleren etablerer rammen for fortællingen: Hun hører gennem sine

forældre, at Gull-Mai har brudt med sin adoptivfamilie og har fundet sin koreanske familie. Jeg-fortælleren tænker, at hun måske kan hjælpe og bygge bro, for hun har altid godt kunnet lide Gull-Mais mor, som i mellemti-

„Jeg vil fylde tiden ud mellem dem, vi var, da vi mistede kontakten, og dem, vi er nu. Tiden er en afgrund, og den bliver kun større. Der er så meget, der ikke er blevet sagt om den skæbne, vi deler. Vores skæbne er aldrig at kunne indhente det, vi mistede.“

Gull-Mai-figuren er på én gang en spejling og en kontrastering af jeg-fortælleren. De blev 'født ud af siden på samme fly' i København i 1975 og kunne i princippet været havnet i hinandens familie. Den vilkårlige udskiftelighed i adoptivskæbner er en slående pointe. Gull-Mai har – i modsætning til jeg-fortælleren – haft en meget hård opvækst præget af manglende accept og forståelse og af massiv hverdagsracisme både i skolen og i familien:

„Jeg har oplevet små børn råbe de værste gloser efter mig og voksne mennesker, der chikanerer mig på gaden. Jeg har også mødt fremmede mennesker, der kommer hen til mig for at sige, at jeg efter deres mening er god nok og derfor gerne må være her i Danmark; asiatiske piger er så fine at se på, men de andre udlændinge skal ud af landet. (...) I vores familie har jeg været

vidne til nogle af de værste udtalelser og synspunkter. Det nedbryder mig indefra, for er det ikke netop i familien, man burde føle sig tryk og respekteret?“

Eva Tind: *Min Kim*. Gyldendal 2024. 416 sider, ca. 300 kr.

den er blevet enke og er ulykkelig over bruddet, så hun genoptager kontakten. Efter have at mødt Gull-Mai slår det ned i hende, at hun vil skrive deres fælles historie.

Eva Tind har udgivet en lang række digtsamlinger og romaner. Hun er uddannet arkitekt og har foruden litteraturen arbejdet med visuelle kunstformer.

Gull-Mai-figuren ender med at bryde med familien, tage sit koreanske navn tilbage og for en periode at blive genbosat i Korea, hvor hun oplever det således:

„Jeg kan umiddelbart gå i fred, men der er andre udfordringer, og jeg bliver stadig opfattet som fremmed, når folk finder ud af, at jeg ikke taler koreansk, men forskellen er, at der ikke er nogen, der ser ned på mig eller betvivler min ret til at være her, for selv om jeg ikke er vokset op i Korea, opfatter alle mig som en, der hører til.“

Også jeg-fortælleren oplever racisme op gennem barndommen, i ungdommen og som voksen, men selv om hun tilsyneladende ikke fortæller meget om det til sin familie, oplever hun solidaritet fra sin (hvide) storebror, der beskytter hende mod andre børns angreb, og hun vokser

op i en atmosfære af kærlighed og trykthed, som betyder, at hun ikke lige som Gull-Mai går i stykker som menneske.

Jeg-fortælleren får kontakt med sin familie i Korea, da hun er 14 år, og besøger dem for første gang, da hun er 21. Hun flytter hjemmefra til København i en ret ung alder, bliver arkitekt og forfatter og får tre børn i rap. I bogens tidsspand foretager hun ni rejser til Korea, sommetider alene, sommetider sammen med sin kæreste og/eller deres børn. Sideløbende følger og deltager hun i den adoptionsdebat, som i stigende grad er kritisk over for konceptet 'transnational adoption'.

Døde, levende og spøgelser

I romanen præsenteres vi for en metafor for de lukkede, anonyme adoptioner, der i mange årtier har været

praktiseret i Europa: 'et tæt og uigennemtrængeligt forhæng'. Udtrykket er hentet fra den engelske adoptionslov, som gav inspiration til den danske adoptionslov om anonyme adoptioner.

Lovens overordnede målsætning er at lade et forhæng falde mellem de adopteredes tidligere og nuværende tilværelse – et forhæng så tæt og uigennemtrængeligt som det forhæng, Gud har anbragt mellem de levende og døde.

„Men hvem er så defineret som de levende, og er de døde virkelig døde?“ spørges der i *Min Kim*.

Denne reference til døden går igen i romanens brug af metaforen *spøgelse*. Et spøgelse er i folketroen som regel et genfærd af en afdød.

Jeg-fortælleren beskriver, hvordan hun nogle gange oplever sin mor som et spørgsmål, og hun forestiller sig, hvordan hendes mor også må have oplevet hende som et spørgsmål:

(...) min amputerede familie stod tilbage med et lille spørgsmål, som min mor vuggede hver nat (...)

Spørgelsesmetaforen har sammenhæng med et andet tema: hvordan man fratages sin sorg, når sorgen mangler en genstand, en krop at sørge over, og sorgen derfor er vanskelig at placere. Dette gælder både den mor og den familie, der har mistet sit barn uden at vide, hvad der blev af det, og det barn, der ikke ved, hvad der blev af dets ophav.

Omfangsrig og mangfoldig

Romanen er både omfangsrig og mangfoldig med mange eksempler og refleksioner omkring det at leve som adopteret i Danmark: om andetgørelse og racisme, om det både konkrete og mentale arbejde med

at forsøge at sammenstykke en tabt identitet og en mistet familierelation og ikke mindst om et stort, udefinerligt savn. Dertil en påpejning af nogle af de mange paradokser, adopterede lever med:

Når alle altid spørger, hvor jeg er fra, hvorfor er det så, at netop dét spørgsmål mister betydning, når jeg gerne selv vil vide det?

Men det er også en roman om andet end adoption, nemlig om kærlighed – først og fremmest kærlighed mellem generationer, om at være sine forældres datter og sine børns mor. Men også om venskab og søskenderelationer, om rejser og kulturmøder. Stærkt står beskrivelserne af opvæksten under beskedne kår i et lille jysk lokalsamfund i 70'erne og 80'erne.

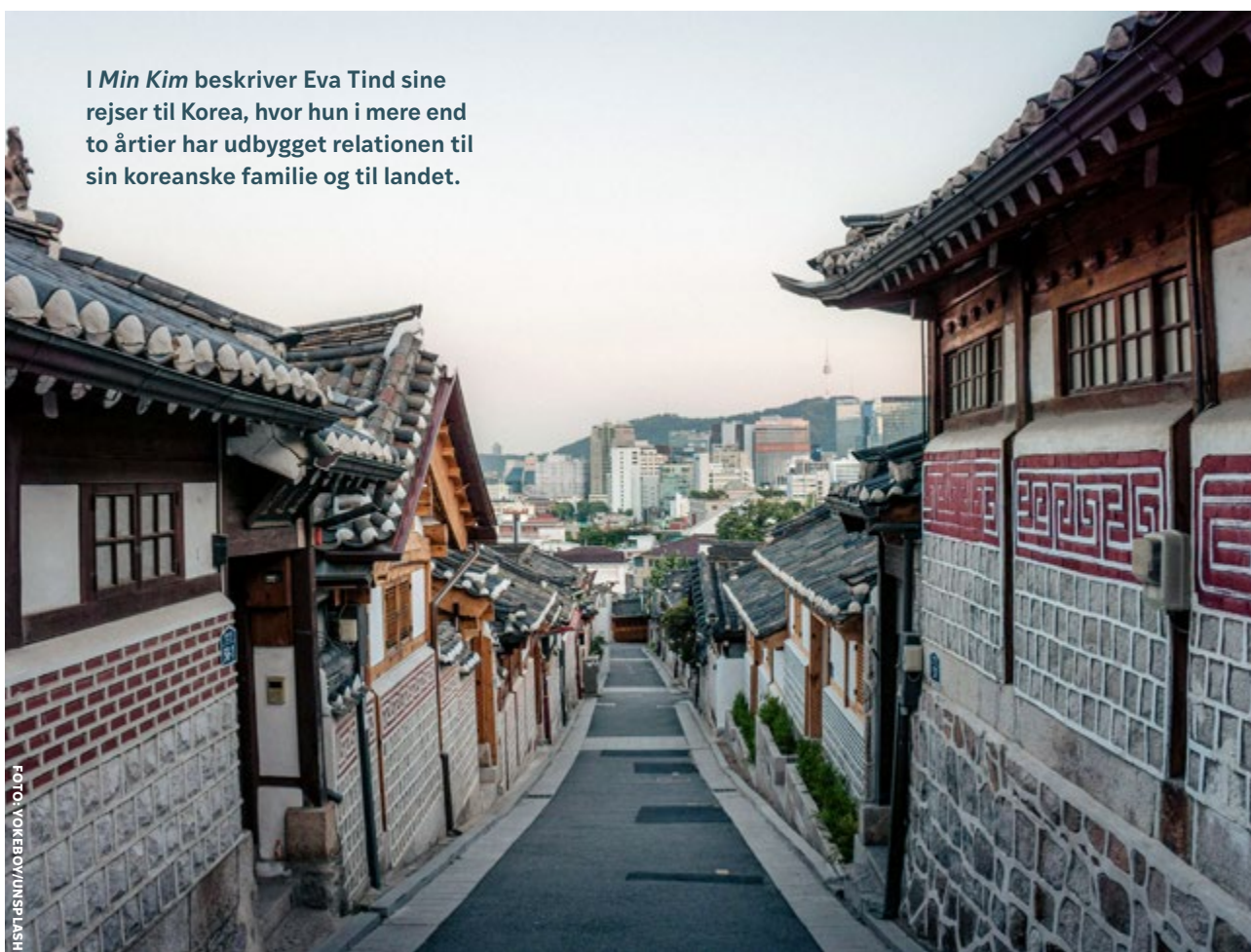
Begge sæt forældre er skildret med stor ømhed og nænsomhed. Bogen kan snildt læses som en hyldest og kærlighedserklæring til alle fire forældre, de to danske og de to koreanske. Og som en solidaritetserklæring til

de adopterede, der er sluppet mindre helskindet igennem en tilværelse som adopteret, end hun selv er. I det hele taget beskrives de fleste mennesker i bogen med generøsitet, mildhed og rummelighed. Dog ikke de gamle, vestlige mænd med leverpletter og hængevom, der rejser til Asien og mæsker sig i unge, brune kroppe. De får med grovfilen.

Min Kim er meget personlig erindringshistorie, men også en fælleshistorie, som prøver at favne nogle af de mange varianter, som forskellige adoptionshistorier udgør. En kollektiv fortælling kondenseret i de to figurer: jeg-fortælleren og Gull-Mai/Min Kim.

Erindringshistorien og brevvekslingen med Gull-Mai er flettet sammen med essayistiske passager, hvor jeg-fortælleren og forfatteren både ud fra egne erfaringer og nedslagspunkter i den løbende adoptionsdebat reflekterer over, hvad det betyder at 'være udsat for adoption', og om andre, mere positive adoptionsmodeller er mulige, hvis den fulde sandhed kommer i højsædet. ■

I *Min Kim* beskriver Eva Tind sine rejser til Korea, hvor hun i mere end to årtier har udbygget relationen til sin koreanske familie og til landet.

Vi kunne have fået hinandens liv

Samtale med Eva Tind om hendes nye roman *Min Kim*.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Afsættet for bogen er, at Eva Tind for omkring fem år siden igen fik kontakt med sin barndoms penneven, en pige, der også var adopteret fra Korea og kom med samme fly til København i 1975. Gennem nogle år så de to adoptivfamilier hinanden, og pigerne skrev breve til hinanden, men både kontak-

ten og brevskrivningen ebbede ud i de tidlige teenageår. De så ikke hinanden i flere årtier, og da de mødtes igen, viste det sig, at deres tilværelse havde formet sig meget forskelligt.

„Den afgrund, der er mellem dér, hvor vi mister kontakten, til vi får den igen, det tomrum vil jeg gerne fylde

ud,“ fortæller Eva Tind. „Også fordi vores historier er så forskellige. Vi kommer med det samme fly. Vi kunne have fået hinandens liv. Så den spejlingsfigur syntes jeg var interessant i forhold til at skrive en roman. Hun er en skabelon for figuren, Gull-Mai, men der er andre historier og andre

Eva Tind fik kontakt med sin biologiske familie, da hun var 14 år, og besøgte dem første gang, da hun var 21. Siden har hun kontinuerligt besøgt landet og sin koreanske familie.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

erfaringer indeni, som ikke er hendes. Så på den måde er Gull-Mai en fiktiv karakter.“

Eva Tind har haft litteraturen og kunsten som redskab til at undersøge nogle af de uforståeligheder og mislyde, som hun har mødt i sin opvækst, og det har hendes penneven ikke.

„Så det har også været et spørgsmål om gennem denne figur at være talerør for nogle skæbner og fortællinger – ikke kun hendes, men også andres – som ikke er fortalt.“

Eva Tind kunne se, at der var mange historier, som ikke var blevet sagt højt, måske fordi folk skammede sig og ikke havde ressourcerne til det, men også fordi det er meget sårbart. Derfor valgte hun at kombinere sin gamle pennevens livshistorie med mange andre historier, som hun er stødt på gennem årene.

„Det er for eksempel historier om børn, der ender i situationer med overgreb. For der er jo alligevel mange,

der er endt i de situationer, og også er endt i familier, hvor der ikke har været nogen lydhørhed eller forståelse for, hvem de egentlig var. Mange, som har måttet skjule eller undertrykke store dele af sig selv og deres historie og deres tanker. Jeg kan se, det er en kæmpe ting hos rigtig mange også i dag ikke at kunne være sig selv og at skulle tage hensyn på en eller anden måde.“

Et af problemerne er, at der i nogle familier ikke er nogen at spejle sig i, eller at der ikke er nogen forståelse for adopteredes følelser og tanker.

„Selv hvis man gerne vil forstå det, kan det være svært, hvis ikke man har oplevet det på sin egen krop. Så derfor mangler der jo tit den spejling. Og hvis man så heller ikke har et netværk eller nogen andre voksne, der måske har den samme kropslige erfaring, så kan der være meget lidt lydhørhed. Hvis man som adopteret går til sin familie med nogle bestemte erfaringer eller oplevelser, som handler om udelukkelse for eksempel på grund af, hvordan man ser ud, så er der jo også det, at man som forældre helst ikke vil have, at ens børn har ondt. Det kender jeg også selv. Hvis mine børn kommer til mig med et eller andet, og jeg egentlig ikke har lyst til, at de skal føle det sådan, kan jeg også være meget hurtig til at slå det hen og sige, at hvis du ser det på den her måde, så kan det være rigtig godt. Men det er ikke det, børnene beder om. De beder måske bare om en forståelse for det, de kommer med, og ikke alle mulige forklaringer eller måder, man kan se ting på, for at det går væk. Og jeg tror, at det ikke kun er en ting, der ligger i adoptivfamilier, men i alle familier, at man helst ikke have, at livet gør ondt på ens børn.“

Mørkhed forstærkes

Eva Tind beskriver i bogen det fænomen, at mange adopterede prøver at undgå andre adopterede og i det hele taget andre med samme udseende, hvis de for eksempel møder nogle i det offentlige rum. Hun kalder det en overlevelsesmekanisme, som handler om at passe på sig selv og sin position.

„Man vil være det, som man også i familien bliver betragtet som: et hvidt barn. Og hvis man kommer til at være

sammen med andre, der ser ud ligesom en selv, så kan man se, at man ikke er hvid. Hvorimod hvis man kun er sammen med andre hvide, så bliver man mere hvid.“

Eva Tind fortæller, at hun havde en veninde, der var halvt indisk og halvt dansk, og som udseendemæssigt havde både indiske og europæiske træk, og hun lagde mærke til, at når hun gik på gaden med Eva, kiggede folk på hende, som om hun var fremmed. Hvis hun derimod gik alene eller med en hvid person, kiggede folk bare almindeligt på hende.

„Når hun gik sammen med mig, forstærkede jeg hendes mørkhed, og den forstærkning gør, at hvis jeg med mit asiatiske udseende bliver sat ved siden af nogle, der ligner mig, vil man tro, at jeg hører til dem. Og det var ikke mit ønske som barn. Mit ønske var at høre til de hvide, fordi det var der, jeg følte mig hjemme, og kulturelt og familiemæssigt var jeg jo en del af den hvide verden og de hvide danskere. Så jeg havde absolut ikke lyst til at være i berøring med det andet, fordi det gjorde mig endnu mere asiatisk. Jeg havde jo lyst til at passe ind og høre til.“

Fra Gull-Mai til Min Kim

Navne signalerer også, om man hører til. I romanen bliver det særprægede og sjældne navn Gull-Mai symbol på problematikken om at stikke ud med sit navn.

„Ud over at skille sig ud udseendemæssigt skiller hun sig også ud med sit navn,“ forklarer Eva Tind. „Og det forstærker pointen om, hvor meget man ønsker at passe ind, når hun ikke har lyst til at have et mærkeligt navn. Jeg beskriver også, hvordan jeg selv var glad for at komme af med det der mærkelige navn, Nam-Sook, og at mine forældre havde valgt et dansk navn til mig.“

Ligesom en del adopterede gør det i den virkelige verden, vender den fiktive figur Gull-Mai tilbage til sit oprindelige navn, og paradoksalt nok får hun dermed et navn, der på en måde er lettere: Min Kim.

Kim er det mest almindelige efternavn i Korea, og det kan også bruges som fornavn til begge køn. Kim er samtidig jeg-fortællerens koreanske efternavn, og dermed peger navnet

tilbage på spejlingen mellem jeg-fortælleren og Gull-Mai. Da man i Korea sætter familienavnet først og det personlige navn sidst, er der en yderligere spejlvending, fordi Kim er jeg-fortællers efternavn, men Gull-Mais nye fornavn. *Min* er sjældnere som efternavn, men det findes. På dansk er man dog tilbøjelig til at læse det som pronomenet 'min', specielt fordi jeg-fortælleren kalder hende 'Min Kim', altså både efternavn og fornavn, hvad man jo ikke sædvanligvis gør mellem venner.

Min Kim er desuden romanens titel, og da jeg-fortælleren er den dominerende figur, peger det yderligere på spejlingen mellem de to figurer – og kan samtidig læses som en kærlig hilsen til de adopterede, der lige som Min Kim har ondt i livet, efter at de har 'været udsat for adoption'.

Skriftens kraft

Som forfatter har Eva Tind haft litteraturen og skriften til at hjælpe med at få styr på tankerne indadtil og at kommunikere dem udadtil. Dette med at håndtere følelser gennem skriften beskrives i romanen blandt andet i et afsnit, der handler om den stigende hverdagsracisme i 1990'erne. I en tysktime i gymnasiet siger en af jeg-fortællers klassekammerater pludselig, at hun synes, at alle med sort hår burde sendes ud på en øde ø.

Vi var tre adopterede i klassen, og vi tilpassede os uden ord, og vi talte høfligt til hinanden, men aldrig sammen og aldrig om adoption.

Jeg spurgte:

– Gælder det også os tre?

– Ja, sagde hun. Hvis det gælder alle sorthårede, og I har sort hår, gælder det selvfølgelig også jer.

Udtalelsen skød en splint i kødet på mig. Jeg vidste simpelt hen ikke, hvad jeg skulle sige, så jeg tav. Splinten forsvandt først, da jeg skrev den ind i min digtsamling *eva + adolf*.

Også andre steder i romanen fungerer det at skrive som helende reaktion på følelsesmæssigt voldsomme begivenheder, og om skriveprocessens betydning og rolle siger Eva Tind:

„Det er en måde at tænke på og at undersøge noget på. Men det kan også være en måde at *placere* noget, tror jeg. Altså at når det er nedskrevet, har det ligesom fundet sit sted i verden. Når det er placeret i en eller anden form for system eller i et værk, kan jeg slippe det og behøver ikke tænke så meget mere over det. Men tankearbejdet består i at få det placeret det *rigtige* sted – der, hvor det føles rigtig for mig. Det er jo forskelligt, hvorfor man

skriver, men jeg skriver også tit for at undersøge et eller andet til bunds. Og når jeg så har gjort det, kan jeg placere det et sted, for eksempel i en bog, og så kan jeg slippe det.“

Forhængen og sandheden

På spørgsmålet, om det uigennemtrængeligt forhæng, som adoptionen har anbragt mellem fortid og nutid, mellem den oprindelige familie og den adopterede, helt forsvinder, når man genfinder hinanden, svarer Eva Tind:

„Jeg synes helt sikkert, at forhængen bliver fjernet. Der opstår jo en forbindelse, som er ægte og direkte. Man hører sammen, slægtens tråd er uomgængelig. Og dermed er forhængen jo væk. Men du kan jo ikke få ting, som ikke har været der, til at vokse. Der er jo den afstand, der er opstået fra det barn, man var, til det menneske, man så er, når man får kontakten. Der kan være gået enormt mange år, og det er ikke år, der findes eller kommer igen. Da jeg vender tilbage til min mor i Korea, er jeg 21 år gammel. Jeg er ikke den baby, hun mistede, og som stadig er levende i hendes erindring.“

Hvad ville konsekvensen være, hvis man forestillede sig, at der ikke var det 'forhæng' i adoptioner?

„Det ville bare være, at man forholdt sig til sandheden. Sandheden er jo, at der findes en mor, der har født og har fået et barn,“ siger Eva Tind, som mener, at man kunne tage ved lære af maorierne på New Zealand, som har en form for adoption, *Whangei*, hvor begge slægter mødes og taler om, hvordan dette barn nu er

bindeled mellem slægterne – frem for at de er skarpt adskilt fra hinanden.

„Der ville måske være nogle besværligheder i det, ligesom der er, hvis man er i en skilsmissefamilie, og man skal have samvær med et barn og skal ordne det med en mand eller kvinde, man ikke længere elsker, men der kunne godt være nogle primære forældre, som har forældremyndigheden og det primære forældreansvar. Så det ville bare være at forholde sig til sandheden,“ mener Eva Tind og tilføjer:

„Man også har vist, at det er det bedste for barnet. Hvis man ved, hvem man kommer fra, har man ikke en forhøjet risiko for psykisk sygdom og selvmord og alle de andre forskellige ting, der kan følge med en adoption. Det har man undersøgt i Grønland, hvor der var en masse adoptioner, som foregik på den måde, at børnene havde kendskab til deres biologiske mor. Når der ikke var den der lukkethed omkring det, man kaldte gavebørn, hvor man gav børn i andres varetægt, var der ikke den forhøjede risiko for psykiske problemer.“

Genforeningen

Som 14-årig fik Eva Tind det indfald at ringe til adoptionsbureauet og spørge, om man kunne finde hendes koreanske forældre, og det viste sig, at der lå et brev fra familien til hende. Hun skrev til dem og fik kontakt, men det kom til at vare syv år, før hun faktisk mødte dem.

Dengang hun fik kontakten, var der ikke råd til at rejse til Korea, og hun var for ung til at gøre det alene.

„Og da jeg så er omkring 18 år, hvor man kan sige, at det måske kunne ske, der flytter jeg hjemmefra. Jeg flytter fra Jylland til København, og det er en meget omvæltende tid, så jeg kan slet ikke rumme det også, fordi jeg i forve-

jen er i gang med en transition, altså at overgå til at skulle bo for mig selv og klare mig selv. Og så har jeg heller ikke lyst til det. Jeg er bange for, hvad det gør ved mig som menneske, og hvad det gør ved min identitetsfølelse. Så da jeg tager det skridt og siger, ‘okay nu skal det være’, så er det også, fordi jeg tvinger mig selv til det, for hvis de døde, inden jeg nåede at tage mig sammen, ville jeg fortryde det. Så det var ikke, fordi jeg havde lyst til det, men jeg havde samtidig mindre lyst til at stå i den situation, at jeg ikke nåede det.“

„Det kræver også et vist overskud og et mod, specielt når det er så fremmed for en. Når man ikke har været disponeret for det og ikke har nogen fornemmelse af, hvad det er for et land og et folk, så er det jo et meget stort skridt at tage. Hvis man havde haft en forbindelse, mens man voksede op – altså kunne sproget og kendte befolkningen, kulturen og maden – så havde det ikke været noget, man var bange for på samme måde.“

Forsoning og heling

„Forsoning er ikke mulig, før heling har fundet sted, og for at heling finder sted, skal sandheden frem. Hele sandheden.“

Når du skriver om den sammenhæng mellem sandhed, heling og forsoning, hvem er det så forsoning med?

„Det kan være på alle planer. Både i det indre og imellem de mennesker, der har været part i det. Og det kan jo også være på det statslige plan.“

Når jeg spørger, er det, fordi der i bogen ikke er den mindste bebrejdelse, hverken mod den ene eller den anden af dine familier.

„Nej, fordi vi er jo i den situation, vi er i, kan man sige. Og der er jo ikke nogen, der har handlet, fordi de ville

andre det ondt. Hvis der skulle være en bebrejdelse, skulle den jo rettes højere op i systemet mod det, man kalder det strukturelle. Altså det der med, at man fra staternes side har udført en praksis, som ikke har været lovlig. De mange menneskerettighedsbrud, der har været i forbindelse med adoptioner, skal undersøges – også hvilket ansvar de danske adoptionsformidlere og myndigheder har haft.“

Australsk undskyldning

Er det også i den sammenhæng, man kan se en undskyldning? Du skriver, at den australske premierminister Julia Gillard i 2013 gav en undskyldning til alle, der havde oplevet tvangsadoptioner.

„Ja, det er en generel undskyldning i forhold til de adoptioner, der har været indenlands. I Australien har der været massive adoptioner indenlands i 70'erne. Staten undskylder blandt andet over for disse kvinder, at det ikke var sandt, når de havde fået at vide, at ‘det bare gik over af sig selv’. De fik jo at vide, at ‘du kan bare give dit barn væk, fordi det får det bedre, og det går over med tiden’. Det gjorde det bare ikke. Det sår og det savn blev ved med at være der. Det tab blev ved med at være der. Så hvis du går ind og ser det på nettet, så kan du jo også se, at der sidder gamle, gamle, gråhårede kvinder og græder, da hun kommer med denne undskyldning. Der er nogle brud, som er så markante i et menneskes liv, at det ikke går over, og det er det, at man har udsat mennesker for det, man undskylder.“

Samtidig mener Eva Tind, at man ikke kan rette en bebrejdelse bagud, fordi man ikke nødvendigvis havde samlet den viden dengang. Men det har man nu. Der er så mange ting, som er evidente nu, og derfor er der en forpligtelse i forhold til, hvad man gør i fremtiden.

„Og man kan undskylde de svigt, der har været i fortiden. Det heler, at krænkelser anerkendes og undskyldes,“ siger Eva Tind og tilføjer:

Eva Tind er inspireret af maoriernes tankegang om, at man også kan have slægtskab med steder eller ting, for eksempel et bjerg.

FOTO: VALENTIN/INSPLASH

Gamcheon Culture Village i nærheden af storbyen Busan, som Eva Tinds familie har tilknytning til.

„Hvis man ligesom skræller alting af, så har det enkelte individ ret til at kende sandheden om sig selv. Det er sådan set helt *basic*. Hvad man så gør derfra, må den enkelte selv bestemme. Og så er det jo det der med, hvordan man får den viden, hvis det ikke en naturlig ret, man har. Hvordan sørger man for, at mennesket bevarer sin ret til at kende sit ophav? Det kan være både i forbindelse med adoptioner og i forbindelse med donationer.“

Fødselsattester med hele sandheden

Eva Tind fortæller, at man i New Zealand er begyndt at tale om at lave fødselsattester, som kan rumme det hele.

„For eksempel er min fødselsattest jo stadig forkert. Der står, at jeg er født af min far og mor i Jylland, men det er jeg ikke. Og man ved faktisk godt, hvem min far og mor er. Så man kunne egentlig bare skrive på min fødselsattest, hvem jeg reelt var født af, og hvem mine forældre så er.“

„Man taler i New Zealand også om, at man i forbindelse med donation skriver på fødselsattesten, hvem der har afgivet sæd, hvem der har givet ægget, hvem der har båret barnet, og hvem der er forældre. Så det vil sige, at man får noteret alle de forskellige led ind, og at man har ret til at kende sandheden om sig selv. Det er jo sådan set helt basalt. Så hvis man

vil gøre os en tjeneste, kunne man jo starte med sandheden.“

Ja, og du er også ved at få genoprettet din identitet i Korea og blive skrevet ind i din mors famileregister. Og det virker til at være et omfattende arbejde.

„Ja, det er jo ikke færdigt endnu. Og det er også et brud på menneskerettighederne, for der står i børnekonventionen, at alle mennesker har ret til ophav. Og bliver det brudt, har staterne en forpligtelse til at sætte det sammen igen. Det overholder de ikke, som det er nu. For man ved jo, at mit ophav er brudt. Jeg har DNA-test på, at det er min familie og alt muligt. Alle papirerne findes. Men der er ikke nogen, der hjælper mig med at få ryddet op i det her. Det skal jeg selv gøre. Det bruger jeg jo så ugevis på og masser af penge. Hvis jeg også lagde 50.000 til en retssag, så ville jeg kunne blive indskrevet i min mors famileregister i Korea.“

I forhold til de danske papirer, adopterede har, peger Eva Tind på det paradoks, at der i hendes navneattest står, at hun er født af sine danske forældre, men i hendes pas står, at hun er født i Korea. Hun mener, at når vi udvider vores praksis i forhold til, hvad vi tillader, og hvad vi gør, og hvordan vi bliver til, så skal vi jo også lade papirerne afspejle det.

Så du tænker ikke, at du vil skrives ud af din danske familie?

„Nej, jeg er jo en del af min danske familie. Men jeg vil gerne have, at der står sandheden om mig.“

Samtidig med, at Eva Tind vil have, at hendes officielle dokumenter er retvisende og fyldestgørende, kan hun godt rumme, at der er forskellige fortællinger om hendes tilblivelse.

I *Min Kim* fremgår det, at hendes forældre husker og genfortæller omstændighederne omkring hendes spæde barndom og bortadoption ret forskelligt.

„Virkeligheden består også af de ting, vi formulerer om den. Og her er der flere forskellige formuleringer. Men jeg synes egentlig godt, at jeg kan rumme, at der er forskellige fortællinger eller forklaringer på, hvorfor jeg blev adopteret væk. Virkeligheden kan være oplevet så forskelligt fra den ene til den anden, til den tredje person, der var omkring mine forældre i det her tidsrum, inklusive mine forældre. Jeg kan godt lide, at der er mange forklaringer, fordi med dem tilsammen kan jeg danne min egen.“

Slægtskab med steder

I romanen skriver Eva Tind også om steds betydning for slægtskab og slægtsfølelse, hvilket jo har betydning for adopterede, som også mister kontakten med det sted eller de steder, der betyder noget. Men det kan jo også ramme andre. Der er en utrolig rørende beskrivelse i bogen af, hvordan hendes far plejede at standse op og slukke motoren lidt på afstand, når de kørte forbi den mistede fødegård, der for ham var portalen ind til slægten.

Eva Tind fortæller, at hun først rigtig blev klar over stedernes betydning, da hun mødte maorierne i New Zealand. Hos dem kan et menneske også have steder og genstande på sit stamtræ, for eksempel et bjerg eller en kano, som ens forfædre er kommet i.

„Det med, at genstande og steder kan have haft en så stor betydning for din slægts udvikling, at de også har været med til at forme slægten, og at det bliver anerkendt som en slags slægtskab, er jeg begyndt at undersøge nærmere. Også fordi jeg er uddannet arkitekt, synes jeg, at det med stedets betydning og stedets ånd er interessant.“ ■

Det, der ikke kan oversættes

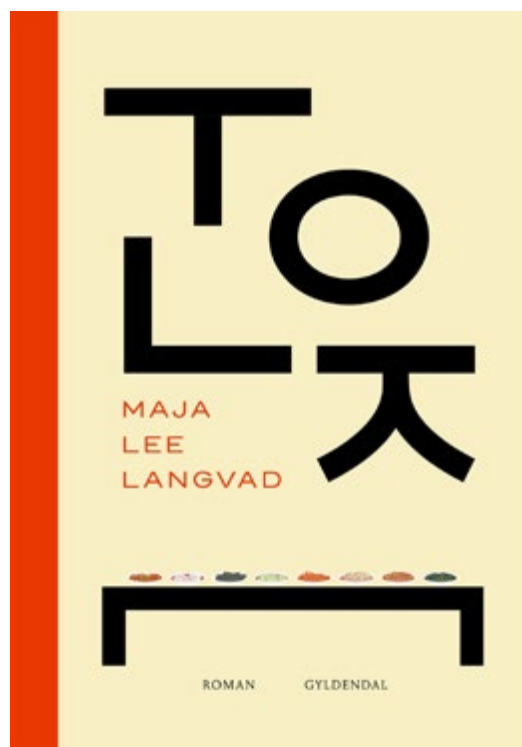
En koreansk adopteret kvinde fra Danmark rejser i årene 2018-2023 jævnligt til Sydkorea, hvor hun mødes med sin koreanske familie. Hun kan ikke tale koreansk, og familien kan ikke tale engelsk, så deres kommunikation er afhængig af en tolk. Tolken er en dansk-koreansk kvinde, som er kæreste med den adopterede jeg-fortæller.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Med sin nye roman *Tolk* vender Maja Lee Langvad tilbage til temaet adoption – en slags opfølgning på den genreoverskridende bog *Hun er vred* (2014), som vandt stor genklang og siden er oversat til flere sprog, blandt andet koreansk, og udkommet i Sydkorea i 2022. Hun udgav i 2017 *Dage med galopperende hjertebanken*, der handler om stress, og i 2019 udgav hun sammen med Kristina Nya Glaffey *Madalfabet*, en slags parafrase over Inger Christensens digtsamling *Alfabet*.

Temaet for bogen *Tolk* er en 'forbinden sig' med sin oprindelige familie – ikke bare tilbagerejse, ikke bare det at søge og finde den oprindelige familie, men spørgsmålet om, hvordan man kan 'gentilknytte' sig som familie i en umiddelbar og naturlig følelsesmæssig kontakt, efter at man har genfundet hinanden og genetableret forbindelsen på det praktiske plan.

Bogens jeg-fortæller – forfatterens alter ego eller forfatterens selv? – er adopteret fra Korea, og i bogens første kapitel er hun tilbage i Seoul sammen med sin kæreste, som også har rollen

Maja Lee Langvad: *Tolk*. Gyldendal 2024. 260 sider, ca. 300 kr.

som tolk i jeg-fortællerens møder med sin oprindelige familie, og som konsekvent benævnes 'min tolk'.

I øvrigt benævnes alle personer i bogen ved det, der betegner deres relation til jeg-fortælleren, frem for deres navne: min mor, min ældste søster, min næstældste søster og så

videre. I Korea er det ligesom i andre asiatiske lande almindeligt at kalde mennesker ved deres familiemæssige rolle eller nummer i søskendeflokken, men det kan også læses som en måde at anonymisere og almen-gøre historien, at personerne ikke har navne.

Formeksperiment

Ligesom i sine tidligere bøger eksperimenterer Maja Lee Langvad også i *Tolk* med formen. Her arbejder hun med en form, der er ret skematisk og ordknapp – og konsekvent gennemført. Bogen består primært af dialog med angivelse af, hvem der siger noget. Hun benytter en fortælleform, hvor den koreanske del af dialogen står som blanke linjer eller tomrum, der blot ender med et punktum, et spørgsmålstegn eller et udråbstegn – undtagen, når der er tale om enkelte ord eller sætninger, som jeg-fortælleren forstår på koreansk. For eksempel forstår hun ordet 'undskyld'. Men i hele bogen er der kun enkelte eksempler på noget, hun forstår.

Der er ikke en nøje overensstemmelse mellem den tomme plads, der markerer det koreanske udsagn, og

Maja Lee Langvad debuterede i 2006 med den anmelderroste collagebog *Find Holger Danske*, og i 2016 udgav hun langdigtet *HUN ER VRED. Et vidnesbyrd om transnational adoption*. En kompleks bog, der blandt andet tegner et portræt af det adoptionskritiske miljø i Sydkorea, hvor den også senere er udgivet.

den længde, det oversatte udsagn har. Da læseren ikke kan koreansk – og forfatteren formentlig heller ikke – er den oplagte tolkning af dette, at hun vil antyde, at der ikke hver gang bliver oversat præcis, hvad der bliver sagt. Det, at man ikke taler samme sprog, men kommunikerer gennem en tolk, bliver altså et filter i samtalen.

Ud over dialogen er der regibemærkninger, for eksempel „Min mor drikker sin insamju i én tår“, og nogle steder er der angivelse af, hvad jeg-fortælleren tænker, samtidig med at hun siger noget andet, for eksempel:

Jeg tænker: Hun har aldrig tid til at mødes med mig, når jeg er i Korea.

Jeg siger: Koreanere arbejder meget.

Der er altså et tema om forstillelse og fortielse på spil.

Akavet samvær

I begyndelsen af bogen siger tolken/kæresten, at hun håber, det ikke bliver alt for akavet, når de om lidt skal møde jeg-fortælleren familie. Men det er netop, hvad det bliver, da de mødes på en Samgyetang-restaurant i Seoul: akavet og kejtet. De er som fremmede, der forsigtigt nærmer sig hinanden med spørgsmål og svar, der i høj grad holder sig til overflade og facts frem for følelser. Og det til trods for, at de faktisk har kendt hinanden i en årrække og må have mødet en del gange, eftersom jeg-fortælleren nogle år tidligere har boet tre år i Korea.

Bogen igennem er dialogen mellem jeg-fortælleren og familien ret stiv og anspændt, om end den bløder op mod slutningen af bogen – især når samtalen ikke længere er med søstre og moren, men med den yngre generation, en nevø og en niece, der kan tale engelsk, så ikke alting skal gennem en tolk. Og man fornemmer, at det også hænger sammen med den yngre generations større åbenhed.

Fortielse og tabuer

Det, at jeg-fortælleren og familien fremstår som fremmede over for hinanden, kan tilskrives sprogbarrieren eller kulturforskelle. Men en

dybere forklaring kan være det tema, som der kredses om bogen igennem: fortielse. Fortielsen er gensidig og handler om tabuer – eller det, man tror er tabu.

De koreanske søstre har fortiet over for deres mænd og børn, at der eksisterer en bortadopteret søster, fordi det er forbundet med tab af ære ikke at kunne tage sig af et barn.

Jeg-fortælleren på sin side fortier i lang tid over for sin familie, at hun er lesbisk, fordi hun regner med, at det ikke er acceptabelt i Korea, og at det derfor vil skuffe dem – og måske endda få dem til at støde hende fra sig (igen).

Fortielserne er en af grundene til, at samtalerne er anstrengte, men mod slutningen bliver begge ubelejlige sandheder lagt frem, og samtalerne løsner op og får et mere naturligt flow. Måske også hjulpet på vej af, at nevøen og niecen har et afslappet forhold til, at der pludselig er en moster fra Danmark.

Tolk

Titlen *Tolk* er åben for – ja, netop fortolkning.

'Tolk' er for det første navneordet 'tolk' – en oversætter eller formidler. I bogen er det i begyndelsen den tolk, som samtidig er jeg-fortælleren kærester, selv om hun konsekvent omtales som 'min tolk'. Hvorfor mon det? Det fremstår på den ene side som en degradering af parforholdet, som jeg-fortælleren jo heller helt vil kendes ved, i hvert fald ikke over for den koreanske familie. På den anden side kan man tolke tolkeopgaven som en formidlingsfunktion i bredere forstand end blot oversættelse fra det ene sprog til det andet. Det fremgår, at tolken også tolker og forklarer koreanske sæder og skikke, historie og samfund. Derudover kan man opfatte tolken som den, der muliggør en følelsesmæssig åbning til den koreanske familie, og dermed måske også til fortælleren eget følelsesliv.

'Tolk' er også bydemåde af udsagnsordet 'at tolke'. Måske er det en reference til et grundvilkår for adopterede: De er nødt til at kaste sig ud i en større tolkeopgave for at komme på naturlig bølgelængde med den oprindelige familie.

Det kan også forstås som en opfordring til læseren: „Tolk!“

Sprogets betydning

Mennesker er sproglige væsener, og menneskelige relationer konstitueres i høj grad gennem sprog. Derfor er det naturligvis en barriere for en oprigtig og dybtfølt kommunikation, at man ikke taler samme sprog. På grund af de sproglige barrierer er kommunikationen mellem jeg-fortælleren og hendes familie sporadisk, overfladisk og fragmenteret – og derfor åben for fortolkning. Parterne kan hver især lægge deres egen tolkning og betydning i den faktiske dialog.

Det er et tilbagevendende tema i bogen, at jeg-fortælleren ikke kan koreansk, og bogen peger dermed på et prekært emne: de adopteredes tab af deres modersmål og hindringerne for at genvinde det. Emnet berøres i starten af bogen, hvor jeg-fortælleren siger, at hun fortryder, at hun ikke lærte koreansk, mens hun boede i Korea, men forklarer og undskylder det med, at hun i adoptionsmiljøet i Seoul talte engelsk og samtidig arbejdede som forfatter på dansk og ikke magtede et tredje sprog. Og det er ganske symptomatisk i vores tid, at det med engelsk som lingua franca ofte bliver mindre magtpåliggende at lære andre sprog.

Der går altid noget tabt i en oversættelse, og sprog indgår også i en kontekst af samvær med mimik og kropssprog og underforståede ting.

Min tolk siger: Jeg er også træet i hovedet. Det er alt det, der ikke bliver sagt, der gør mig træet. Alt det, jeg opfanger mellem linjerne.

Jeg siger: Som for eksempel?

Min tolk siger: Det er svært at forklare. Der findes en tavshed, som ikke kan oversættes.

Her er igen en reference til fortierne – det, der ikke må omtales, trætter.

Sætningen „Der findes en tavshed, som ikke kan oversættes“ er et citat af den svenske poet Athena Farrokhzad – og at det her lægges i munden på tolken/kæresten, kan helt oplagt ses som en cadeau til hende.

Der, hvor man uden forbehold kan vælge sit eget sprog og tale fra hjertet uden omsvøb, er, når modtageren i virkeligheden findes i ens eget sind. Jeg-fortælleren siger, at hun efter sin fars død ridsede hans navn i et træ, så hun altid havde et sted at gå hen og snakke med ham:

Sjovt nok er det lettere at snakke med ham nu, hvor han er død. I døden er der ikke nogen sprogsbarriere.

Genre

Maja Lee Langvads bøger har aldrig været nemme at genrebestemme, og det gælder også denne, selv om der står 'Roman' på omslaget.

For det første lægger den sig nærmere op ad genren 'drama', da den jo som klassiske dramaer består af replikker og regibemærkninger. Det, der adskiller den fra at være et fuldblods drama, er de to andre karakteristika: For det første, at der også står, hvad jeg-fortælleren tænker – altså brudstykker af en indre monolog; og for det andet, at replikkerne på koreansk ikke står der, men angivet som blanke linjer. Det betyder, at der ville være en stor fortolkningsfrihed for instruktør og/eller skuespiller, hvis teksten skulle opføres på et teater.

Hvis man går ned i definitionen af ordet 'roman', rejser spørgsmålet sig, om den er selvbiografisk i en sådan grad, at der er tale om autofiktion, eller det ligefrem er en selvbiografisk tekst.

Masser af træk i bogen peger på selvbiografi; blandt andet er jeg-fortælleren forfatter og har udgivet en bog, der hedder *HUN ER VRED*, som i løbet af romanen udkommer i Sydkorea. Men der står stadig 'Roman' på omslaget.

Det er åbent for fortolkning. Tolk! ■

Koreanske ord

Insamju ginsenglikør

Samgyetang ginsengkyllingesuppe

Redaktør

Marianne Østergaard
bladet@adoption.dk, tlf. 30 29 95 53

Redaktionsmedlemmer

Heidi Senderovitz
Sabina Hedegaard

Korrektur

Heidi Senderovitz

Grafisk produktion

Eks-Skolens
trykkeri@eks-skolens.dk, tlf. 35 35 72 76

Oplag

2.700 stk.

Redaktionen afsluttet

1. november 2024

Deadline for næste nummer

20. februar 2025

Hjemmeside

adoption.dk

Indmeldelse

Indmeldelse i foreningen kan ske på hjemmesiden eller med e-mail til medlemsadm@adoption.dk.

Adresseændring, udmeldelse m.v.

medlemsadm@adoption.dk

Abonnement uden medlemskab

495 kr.

Medlemskab (inkl. magasin)

495 kr. (gælder for en husstand)
247,50 kr. for medlemmer under 30 år

Annoncepris

10 kr. pr. spaltecentimeter

Magasinet modtager altid gerne artikelforslag, personlige beretninger og billeder. Vi bringer dog ikke længere fotos af medlemmernes børn, med mindre de illustrerer en artikel i magasinet, eller børnene ikke kan genkendes på billederne. Magasinet (inklusive billederne) lægges altid efterfølgende på adoption.dk.

Artikler i magasinet udtrykker forfatterens synspunkter og ikke redaktionens eller foreningens. Redaktionen forbeholder sig ret til redigering af indkomne artikler. Redaktionen er ikke forpligtet til at bringe alt indsendt materiale.

Vil du være med i redaktionen af magasinet?

Vi søger nye redaktionsmedlemmer til at bidrage med:

- Idéudvikling til artikler og temaer
- Brainstorming om kilder og bidragydere
- Sparring om tekster og billeder
- Artikler eller anmeldelser

Skriv til bladet@adoption.dk eller ring til Marianne Østergaard, tlf. 30 29 95 53, hvis du vil høre mere.

Adoption & Samfund kontaktinformation

Forperson

Michael Paaske
Klanghøj 47
8670 Låsby
mjp@adoption.dk
Tlf. 23 89 71 51

Første næstforperson

Sanne Vindahl Nyvang
Skovlodden 9
2840 Holte
svn@adoption.dk
Tlf. 53 88 28 40

Anden næstforperson

Janet Majlund
Gærdebred 9, st.
2300 København S.
jm@adoption.dk
Tlf. 40 58 66 66

Medlemsadministration

Træffes på enten mail:
medlemsadm@adoption.dk
eller tlf. 65 92 00 18.
Se åbningstider på adoption.dk.

Kasserer

Træffes på enten mail:
kasserer@adoption.dk
eller tlf. 65 92 00 18.
Se åbningstider på adoption.dk.

Webmaster

Lene Borg
Knabstrupvej 30B
Knabstrup
4420 Regstrup
webmaster@adoption.dk
Tlf. 40 60 92 01

Se de øvrige bestyrelsesmedlemmer på adoption.dk.

Vi vil så gerne have din mailadresse

Bestyrelsen sender løbende nyhedsbreve ud til medlemmerne, men der er desværre en del medlemmer, som ikke har oplyst deres e-mailadresse til os.

✓ Ja tak til mails?

Er du en af dem, der aldrig hører fra os, men egentlig gerne vil kunne følge os lidt tættere, så send en mail til medlemsadm@adoption.dk og oplys følgende:

- Fulde navn
- Vejnavn og nummer
- Postnummer og by
- Mobilnummer
- E-mailadresse
- Og gerne dit medlemsnummer

Vi glæder os til at høre fra dig.

✗ Nej tak til mails?

Mener du, at du modtager for mange mails fra os, så gå ind på vores hjemmeside: adoption.dk og søg på medlemskab. På denne side kan du få adgang til medlemsdatabasen, hvor du kan markere, hvilke nyheder du vil have fra os.

Har du brug for et godt råd om adoption?

Den offentlige PAS-ordning tager sig nu af de fleste psykologiske og familierelaterede problemstillinger lige op til og efter afhentning af barn og langt ind i voksenlivet. Derfor har vi nedtonet PAS-delen i vores rådgivning.

Foreningens rådgivere er opdelt i forskellige kategorier:

- **Sagsrådgivere** (sagsbehandling).
- **Faglige rådgivere og temarådgivere:** Professionelle fagfolk med stor adoptionserfaring: læge, speciallærer, talehørekonsulent, psykolog og socialrådgiver; konkrete råd om institutionsliv og skoleproblemer eller eneadoption.
- **Adoptionslinjen:** Rådgivning for adopterede.

Find rådgivernes navne og telefonnumre på adoption.dk.

Som hovedregel anbefaler vi, at du i spørgsmål knyttet til ansøgning og sagsbehandling i forbindelse med adoption kontakter en sagsrådgiver, og at du kontakter en faglig rådgiver eller temarådgiver, når du har brug

for professionel vejledning for eksempel i forbindelse med, at du stilles barn i forslag, eller når du har brug for konkrete råd, som PAS ikke tager sig af.

På Adoptionslinjen har du mulighed for at tale med en voksen adopteret.

Rådgivningen er gratis, og alle rådgiverne arbejder på frivillig basis. De fleste rådgivere besvarer rådgivningsopkald i deres hjem. Det er derfor bedst at henvende sig efter kl. 20, og det kan hænde, at du kan blive nødt til at træffe aftale om et andet tidspunkt, hvor det passer rådgiveren bedre.

Alle rådgivere har tavshedspligt, og du kan ved henvendelse være anonym. Det kan dog være, at rådgiveren har 'vis nummer' på sin telefon, så hvis du vil være helt sikker på, at dit nummer ikke kan ses, skal du selv 'skjule' det. Læg en besked, så rådgiveren kan vende tilbage til dig.

Adoption & Samfund har samlet en række praktiske råd om modtagelse af barn. Se siderne på adoption.dk: **I adoptionsprocessen** og **Livet i adoptivfamilien** – begge under menupunktet **Om adoption**.

Ring 40 58 66 66 eller skriv til jm@adoption.dk

Telefonnummer og mail (ikke krypteret) tilhører rådgivningskoordinator og næstforperson Janet Majlund.

Adoption & Samfund har som mål at skabe de bedste betingelser for adoptanter og adopterede – både børn og voksne.

Som medlem får du magasinet tilsendt to gange om året og nyhedsmails fire til seks gange om året, hvis vi har din e-mailadresse.

FOTO: MENTENSGAARD

Et års medlemskab for hele familien koster 495 kr.

Meld dig ind på adoption.dk eller send navn, adresse, telefonnummer og e-mail til medlemsadm@adoption.dk